

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Venerabilis Patris Thomæ à Jesu ... Opera Omnia

Homini Religioso Et Apostolico Tam Qvo Ad Vitæ Activæ, Qvam Contemplativæ functiones utilissima, Duobus Tomis Comprehensa. In Qvibvs Singvlari Pietate, Varia Ervditione Clariori Et Breviori Stylo Continentvr Et Explicantvr ...

Tomás <de Jesus>

Coloniæ Agrippinæ, 1684

Liber Quartvs. De ingressu & progressu ministrorum inter Infideles, ac de ratione agendi & iuvandi omnes gentes.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38601

DE PROCURANDA CON- VERSIONE OMNIUM GENTIUM

LIBER QVARTVS.

De ingressu & progressu ministrorum inter Infideles, ac de ratione agendi & iuvandi omnes gentes.

Actenus de his, ad quos pertinet sancti Evangelii propagandi cura, & de medijs, quibus id potissimum fieri debeat, de electione ministrorum, & professione ad S. Evangelii promulgationem plura diximus: nunc de ingressu, progressu, & modo convertendi inter Infideles, ac de annuntiatione Evangelicæ pacis restat pertractandum. Et quia Evangelici Prædicatoris munus duabus potissimum functionibus comprehenditur; nempe & fidei veritatis propositione, & ejusdem veritatis confirmatione; quæ quamvis multiplex sit; ad tria tamen potissimum capita referenda erit. Primum, testimonia quibus constant fidei nostræ mysteria esse evidenter credibilia. Secundum, signa & miracula à Ministris divina virtute in confirmationem verbi DEI patranda. Tertium, morum integritas, assidua preces, innocentia vitæ, ac virtutum omnium exemplum.

Quare in duas potissimum partes præsens Tractatus sive liber dividetur. In prima de forma & methodo proponendi Infidelibus Evangelium, & de alijs observandis in ipso conversionum ingressu, ac de doctrina in ejus confirmationem adducenda, & de signis & miraculis disseremus. In secunda de vitæ puritate ac de ministrorum exemplo, quæ sunt potissima fidei nostræ argumenta, ac de modo iuvandi omnes gentes, ut ad ovile Christi adducantur.

LIBRI IV.

PARS PRIMA.

De forma & methodo proponendi S. Evangelium, & testimonijs, quibus fidei nostræ mysteria confirmantur.

CAPVT I.

Conueniensne sit in ingressu ad Infidelium conversionem humanis præsijs pro conversione Infidelium uti.

Quamvis in Ecclesia facultas non sit, vi & armis compellendi Infideles, ut ad Evangelii receptionem, fideique nostræ veritatem convertantur; item secundum Doctorum sententiam, possent compelli, ut auditum præstent Evangelio, ut *infra Parte III.* libri hujus dicemus: & quod sine controversia esse videtur, possunt Ministri, qui inter Barbaros versantur, suæ vitæ indemnitati consulere, & præsijs illis, quæ defensionis sunt propria, ut sunt præsidia militaria, & alia, quæ Barbaros ipsos, quorum natura est maximè inconstans, & infida, in officio, terrore ac metu continere, muniri. Sed an expe-

diat his præsijs expeditionibusque vito Evangelico uti, non parvam continet difficultatem. Nam imprimis veterem & Apostolicam Evangelizandi rationem non posse exactè seruari inter Barbaros, ac proinde non esse deserenda humana præsidia affirmat vir alijs valde doctus & pius, ac in conversione animarum veratissimus, P. Aosta *lib. 2. c. 8.* qui quamvis munus Evangelicum Evangelicè atque Apostolico more prædicandi laudet, alijsque evangelizandi modis superiorem commendat, tamen hanc Evangelium promulgandi methodum non posse seruari inter Barbaros Principibus Christianis non subjectos, nisi ministri humanis præsijs & copijs, quibus seruentur illæsi, adjuventur. Probat verò suam sententiam non contemnendis rationibus, quas placuit hic ex ipso referre.

Prima ea est, quia licet instituto isto Apostolico, ubi teneri commode potest, nihil prius, neque melius sit, ubi autem non potest, ut ferè in omni barbara natione, non est prudentiæ, speciei justitiæ sanctioris, committere, ut saltem ipse abjicias, & alienam nihilo amplius compares. Quare Apo-

stolica illa regula & norma inter has nationes servari non potest: idque potissimum duobus de causis: Una, atque ea quidem satis nota est, quod hæc gentes, sicut bestiarum moribus utuntur, ita humanitatis partem admittant, sine federe, sine misericordia, prout quidvis collibitum est, ita temerè agente: in hospites & externos nullum gentium jus servantes, cum ne inter se quidem naturæ leges servare sciant. Quamobrem qui horum se rationi & arbitrio commiserit, poterit is cum apris & crocodilis amicitiam inire. Neque verò ab istis martyrium expectandum est, quæ fortasse spectantum discrimen levaret: non enim pro Fide, pro Christo, pro Religione moriendum est, sed ut vel suaviores epulas de te præbeas, quod Brasiliensibus, & toti Septemtrionali oræ hujus orbis vulgare est, vel spoliis præbeas Barbaris elegans, vel denique quia vilis es nunquam, & quid in te liceat sibi experiri juvat. Apostoli prædicabant Christum, Judæis quidem scandalum, Gentibus stultitiam, aliis sapientiam, aliis signa querentibus: sed utrique tamen ratione agebant, oderant vero illos propter nomen Christi, a que ita beatos potius faciebat persecutio, per quam etiam miro modo DEI gratia dilatatur. At Barbari, excepto hoc quod homines simus, nihil cogitant, immo illud quoque diu addubitasse non pauci competiunt.

Act. 10.
14. & 28

Act. 13.

Altera causa in nobis est, cur Apostolica prædicatio institui omnino Apostolicè non possit, quod miraculorum nulla facultas sit, quæ Apostoli plurima perpetrabant: quorum splendore & potentia freti, auctoritatem dicendi apud quosvis quicquid placebat facile vindicabant: habebantur homines diis similes, atque ita cetera eorum, paupertas, abjectio, ignobilitas, mereditio secularis, ornamento potius erant quam contemptui & fastidio, divinam eorum vim admirantibus, & prudenter jam inde colligentibus genibus, quam essent homines affectibus superiores, & toti panè celestes. Quod de Sergio Paulo Proconsule, viro prudenti, Divinæ hæc commendandum memoriz putarunt. At nostri nunc temporis, cum talium operum majestate sese Barbaris admittendos, & timendos non præbeant, nihil restat, nisi ut reliqua vitæ inopia, impotentia penitus contemnatur, neque à generoso & excelso animo, sed à misera & adversa fortuna profecta intelligatur, atque adeò cum fordidi iliberalesque isti maxima consequatur necesse est. Etsi enim ob cibum Evangelizare non expedit, at sine cibo tamen Evangelizari non potest. Non solum ergò signorum vis nostris temporibus deest, verum pro eis etiam scelera ubique fervent: quo gravissimo incommodo interclusa ferè videtur via ad primam illam penitus Apostolicam Evangelizandi rationem: ut majores societatis nostræ sapienter edixerint, specie Evangelicæ perfectionis non esse temerè Barbarorum a bitrio Prædicatores Evangelii obiciendos. Quam diu enim porcorum & canum socordiam atque impudentiam agnoscimus, nobis quoque à Christo Domino præceptum existimare debemus, Ne pretiosas margaritas frustra mittamus ante eos, qui & eas conculcent pedibus suis, & conversi dirumpant nos, Hactenus Joseph Acosta.

Matth. 7.

Hæc sententiæ aliud non contemnendum adjiciam argumentum: quia si divinam vocationem gentium ad Evangelium, mirabilemque

DEI providentiam, profunda que judicis species, invenies ipsam legationem DEUM ad homines destinasse, ut ad veritatem amplectendam adducerentur. Prima qua tantum vocarentur. Secunda qua adducerentur. Tertia qua compellerentur. Sic enim Lucas per similitudinem à Christo dictam refert: ab homine quodam cenam magnam fuisse aliquando paratam, missumque servum, ut diceret invitatis, ut venirent, quia jam essent omnia parata. At alius invitatorum respondit: Villam emi, & necesse habeo exire, & videri illam, rogo te habe me excusatum. Et alter dixit: Jura bonum emi quinque, & eo probare illa, rogo te habe me excusatum. Et alius dixit: Uxorem duxi, & ided non possum venire. Hæc Lucas de primis Legatis, primamque legationem à Christo narratam tradit. Addit Matth. de injuriis primo loco: Illi autem neglexerunt: & abierunt, alius in villam suam, alius ad negotiationem suam, reliqui vero tenuerunt servos ejus (DEI scilicet) & contumeliosos affectos occiderunt. Rex autem cum audisset, iratus est; & missis exercitibus suis, perdidit homicidas illos, & civitatem illorum succendit. Prosequitur Lucas, narrans deinde dictum servo: Exi cito in plateas, & vicus civitatis, & pauperes, ac debiles, & cæcos, & claudos introduc huc. Et ait servus, Domine factum est ut imperasti, & adhuc locus est. En secunda legatio: & ait Dominus, iterum servo suo: Exi in vias & sepes, & compelle intrare, ut impleatur domus mea: Atque hæc tertia legatio.

Luc. c. 4.

Matth. 22.

Quibus omnibus tria tempora, tria hominum genera, ac tres modi, quibus homines DEUS ad suam cenam admittit. quam se suis in regno caelesti parare Christus sibi dixit, continentur. Et quidem patet à Christo tres legationes describi, quarum quælibet aliam vel sequatur, vel præcedat. Ad primam pertinent homines divites, qui habitant mediis in civitatibus, in suis ædibus, & contempores aut homicidæ nunciorum, alique id genus homines: modus quo admittuntur est tantum, ut vocentur. Ad secundam spectant inopes, cæci, claudi, debiles, qui habitant in plateis & vicis civitatum, atque hi non vocantur, sed adducuntur. En modus admissionis. Tertia continentur qui intra urbes in viis ac sepibus degunt, in agris scilicet & silvis, modusque quo participes sunt cenæ est, ut compellantur: atque hæc est similitudo posita à Christo. Hujus igitur similitudinis explicatio clarissima est: nam prima legatione designatur tempus, quo imperium Romanum florebat, in quo tot Martyrum millia florente Romano Imperio, sunt trucidata. Ad secundam vero legationem spectantes fuerunt pagani, qui vocati, in pagis habitantes, (hoc enim sonat nomen paganus) & gentes in Romani imperii confinibus, quati in suburbibus, plateis & vicis apertis degentes. Sed jam ad tertiam legationem accedamus, qua populi omnium maxime barbari & efferi ad Christum, cultumque divinum vocati sunt, ac non tam beneficiis adducti, quam voluti quibusdam modis licitis compulsi. At populi hi, qui compelli videntur (vi quidem licita) cerè populi barbari designantur, rudes & inculti, habitantes in silvis, ac locis horridis. Quæ profectò legatio cum ultima sit, atque suo modo per vim gentes ad illam spectantes adducenda sint, manifestè apparet ipsam legationem designare, in quibus Evangelicæ prædicationis munus, absque humanis præsidii, exerceri nequit.

At hæc etiam temporibus apud quoscunque nationes, quantumvis Barbaras, eam esse servandam

eam propagandæ fidei rationem, quam sancti Apostoli & primi Ecclesiæ fundatores præmonstrarunt, merito viti docti & pii existimant. Constat enim Apostolos non inferendo Regibus bella, non præsidiiis militariibus stipatos, non invadendo Principum civitates, non occupando per vim alienas terras, non mortem minitendo, non tormenta inferendo, Ecclesiam plantasse, ac per orbem terrarum longè lateque propagasse, sed obediendò, patiendò supplicia, martyria, mortes tolerando, sanguinem suum fundendo, sancta stabiliæque Ecclesiæ Christi initia dedisse. Christus enim non armis, aut humana virtute, sed humilitate subicere sibi orbem voluit: hancque vim & efficaciam DEUS sanguini Martyrum, Sanctorumque afflictionibus dedit, ut semina essent multorum bonorum. Et sicut *gramen frumenti cadens in terram, si mortuum fuerit, multum fructum affert*: ita ex morte Martyrum magna semenis fiebat novorum Christianorum copia. Plena sunt historiae ad unius Martyris mortem multa gentium millia quandoque in Christianæ Religionis lucem concessisse, atque inter eos credentes aliquando etiam carnifices ipsos fuisse. Persecutionibus namque crevit Ecclesia, non tollitur. Admirabilis pugnantis ratio, & novam genus potentia, sustinendo cadere hostem: patiendò affligere hostem: moriendò proferere hostem: jacendo triumphare de hoste.

Tum secundo, quia non est existimandum DEUM esse mutarum, Deique sapientiam aliam nunc formam in hominum conversione sequi, quam antea sequi solita fuerit: nam neque in DEUM cadere potest mutatio, & eadem causæ circumstantiaque nunc conspiciuntur. At si quis DEI morem providentiaque, quam semper gessit ab ipsius Ecclesiæ initio, consideret; facile comperturus est, hoc semper fuisse ejus consilium, ut ad hoc tantum opus eos maxime coadjutores eligeret, qui maxime præsidiiis omnibus humanis essent destituti: *Ne glorietur, ut inquit Apostolus, omnis caro, & sublimitas sit virtutis DEI, & non ex nobis*: id est, ne ad eò perfectæ laus Christi luce, ut idem ait, evacuata, in homines, aut hominum vires præsidiaque transferretur, & quod omnino divinum est, humano auxilio aut potentia tribuatur. Si ergo DEUS sic hominum salutem procurandam decrevit, profectò planè consistabit militaria præsidia, quæ prudentia, potentia, vel astutia nituntur, aliasve ingeniosas machinationes, favores Principum muneribus, aut aliis viis aucupandi, Apostolicis modis parum congruere, ne dicam dissonare.

Tertio, opus conversionis animarum, ac denique Catholicæ Ecclesiæ fundatio, non solum labores & sudores, mirasque vexationes, verum etiam ipsius sanguinis effusionem ferè semper requirit. At humana præsidia non solum laboribus, paupertati, sudoribus, vexationibus, sed & potissimum martyrio, quo fideles DEO pro fidei veritate tuenda omnibus DEO acceptissimum offerunt sacrificium, viam præcludunt.

Quarto, scriptum est: *Mitto vos sicut agnos inter lupos*. Agni autem hoc in loco it sunt, qui coram tondentibus obmutescunt, qui nullius præsidio foventur. At quomodo obmutescunt, qui armorum strepitu præsidioque ad ipsius prædicationis opus se indigere credunt? Certe Agnus DEI dum exueretur, coram tondente se obmutuit. Sed si apertis volumus testimonium, Christi vitam institutionemque perspicimus: Christus

enim ad Judæos missus sine humanis auxiliis, profususque inops, prædicationem S. Evangelii executus est: & exemplo suo & doctrina monstravit humana præsidia in conversione animarum non requirenda, cum Petro dixit: *An putas me non posse modo rogare Patrem meum, & exhibebis mihi plusquam duodecim legiones Angelorum? sed quomodo complebuntur Scriptura?* Prædicatione igitur Evangelii militari custodia munita, à Christi schola discrepare videtur: ac proinde incredibile apparet eo prædicationis genere insignem aliquem proventum expectari posse, licet fortitudò aliqui per insinuationem convertantur, non enim possunt tunc Ministri Evangelii ea spiritus vi & efficaciam pollere, qua in præliis Infidelium pugnantium esset, ut sincera fidei veritas, & verbi Dei virtus omni gladio penetrabilior dura Infidelium corda emolliret. Nec hujusmodi prædicatione erit Deo gloriosa, cum in ea functione humana præsidia, verusque, hominumque sagacitates adhibita fuerint: quæ Divinae virtutis splendorem potius obumbrant. Quare bene & sapienter dixit Ambrosius lib. 6. in Lucam: *Qualis debeat esse qui Evangelizat regnum DEI, præceptis Evangelicis designat, ut sine virga, sine pera, sine calcamentis, sine pane, sine pecunia, hoc est, subsidij secularis adminicula non requirens, siæque tutus patet sibi quo minus ea requirat magis posse suppetere*. Nihil igitur difficultatis tempestate hac obtendi potest, quò minus Apostolorum vestigiis insistentes, convincamus non esse impossibile castum & sublime Missionum genus, quod à Christo institutum fuit, dum eo modo se Apostolos mittere pronunciauit, quo ipse à Patre missus fuit, ubi non sacculus, aut pera, non armatura, vel aliud quodvis præsidium, sed sola celestis gratia evidenter entuit.

Neque obstat, quod Christus Apostolique omnes miraculis orbem flexerint, vel subjugarint, ætasque nostra ejusmodi viros non sic adepta: quasi prudentia genus sit, quod celesti virtute vacuum est, humanis consiliis explere: non obstat, inquam: nam præterquam quod major verarum virtutum quam miraculorum gloria in orbis conversione resplenduit, compertum est etiam hoc ipso sæculo apertis miraculis DEUM præsentissimum non modo vicis Apostolicis, verum & militibus fidei Catholicæ causam utrunque agentibus affuisse, quemadmodum historiis Occidentarum Indiarum, & Orientalium nationum consignatum est. Cum ergo nemo possit Apostolicarum virtutum exultationem prætexere, & ubi pro fidei causa opus fuerit, prodigia quoque divina ætate hac nostra in promptu sint, efficitur certè, ut qui aliam Missionum rationem humanis consiliis inotentem exercet, ab institutione Christi palam exorbitet.

Nec si militer obstat debet, quod contra objicitur: Missiones inter Barbaros nulla alia ratione posse perfici, nisi conjunctis humanis præsidiiis. Nam & Apostoli talibus suppetiis profusus destituti, ad barbarissimas nationes, promulgandi Evangelii causa, sunt destinati. Sanctus enim Andreas Scythias prædicavit, ut scribit Origenes in *Genes. lib. 3. cap. 1*. Sophronius in *Catalogo* addit non tantum Scythias, sed & Sogdianis, Saccis, atque etiam Ethiopibus verbum DEI prædicasse. Philippus in Asia superiore Scythias, ut Nicephorus *hist. lib. 2. cap. 39*. Metaphr. in *actis ipsius*: Joannes in Asia, ut Hieron. Chrysostr. & ceteri testantur. Parthi etiam Evangelium annuntiassent, vetus illa inscriptio ejus Epistolæ ad Parthos significat: & Indis, ut declarant literæ Patrum

Societatis JESU, quinque in illis regionibus factum Evangelium restituerunt, data anno Domini 1555. Thomas Parthis, ut Euseb. *hyst. lib. 3. cap. 1.* Ruffin. *hyst. lib. 1. cap. 9.* Medisitem, Hircanis, & Brachmanis, ut Chrylost. *Homil. in 12. Apost. &* alij Patres affirmant. Addit his Indos Hieronymus, Oforius Silvenis, gravissimus indicarum rerum nostri temporis scriptor, *lib. 3.* Præterea non tantum Brachmanis, sed & Taprobana insula Evangelium annuntiasse, scribit Niceph. *hyst. lib. 2. cap. 50.* ante eum idem affirmare videtur Theodoretus de legibus. Bartholomæus Indis, lato secum volumine Evangelii Mauhæi prædicavit, teste Euseb. *hyst. lib. 5. cap. 10.* Matthæus Æthiopicis, ut idem Euseb. *hyst. lib. 3. cap. 1.* Socrat. *lib. 1. cap. 15.* & alii retulerunt. Mathiam denique, præter ea, quæ de ipso leguntur in Actibus Apostolorum, non tantum in Judæa, sed & in ulteriori Æthiopia Evangelium prædicasse, scribit Sophronius apud Hier. *de Script. Ecclesiast.*

Agatur igitur de cæteris nationibus, non tantum ab Apostolis, sed ab aliis etiam verbi DEI præconibus, ad fidem conversis. Nonne maxima fuit quondam barbaries præcorum Germanorum, ac Saxonum antiquorum, de quibus Fortunatus Poëta:

Astra gens Saxo, vivens quasi more ferino.

Quod si descendamus ad alias etiam gentes Septentrionales, ut fuerunt Sarmata, Pannonii, ac Hungari, de quibus antiqui auctores, præcipue Regino sic scribit: *Vivunt Hungari non hominum sed belluarum more: caribus, ut fama est, crudis vescuntur, sanguinem bibunt, corda hominum, quos capiunt, particulatim dividentes, veluti pro remedio devorant, nulla ratione stercuntur, aut miseratione assiciuntur.* Quid verò referam de præcis Polonis, de Erulis, Russiis, aliisque Borcalibus nationibus, quam fuerint atroces, & bellis simillimi? Qui plura scire desiderat, legat proprios illorum Scriptores. Ac denique in omnes alias barbarorum regiones, per prædicatores sancti Evangelii humanis præsidis profusos destitutos, ad fidem humanitatemque, ac vitæ civilis rationem sunt perductæ. Si vero his nationibus Indorum, aliorumque nostri sæculi barbarorum pestiferam, ac mores feritatemque comparemus, longe sunt illis inferiores: quare in illis ad fidem convertendi, non videtur recedendum ab antiqua Apostolicaque Missionum forma; sed, reiectis humanis præsidis, in uno DEO spes tota casto coi de erit collocanda.

C A P V T II.

De forma & methodo proponendi Evangelium Infidelibus ac de munere principali Ministrorum in hac parte.

Aliet fidei mysteria Gentilibus, aliter Judæis hæreticisve sunt proponenda: at nec tam his quam illis certa nequit præscribi forma divina mysteria edocendi. Deinde aliter cum sapientibus, aliter verò cum insipientibus & barbaris agendum: ut uno verbo dicam, methodus ac modus in fidei veritatibus evangelizandis ut plurimum pendet ex circumstantiis temporum, personarum, nationum, loci, ac proinde

hoc ministrorum prudentiæ relinquendum. Illud tamen frequentius oblietur, ut prius contrarii errores refutentur, ac postea veritas Catholica statuatur: hoc enim & ordo naturæ postulare videtur, ut prius gramina herbaque infructuose eradicentur, antequam semina terræ mandentur. Quare etiam in disputationibus contra Infideles de fidei mysteriis non ad hoc conari debeamus, ut fidei veritates rationibus necessariis & evidentibus demonstremus: hoc enim sublimitati & excellentiæ fidei derogat, quæ non solum humanas mentes, sed etiam Angelicas excedit: possumus tamen duo in disputationibus intendere: ut optime adnotavit D. Thom. *lib. 1. con. gent. cap. 9.* Primum contrariorum errorum destruere, ac fidem nostram non esse impossibilem, nec contra rationem naturalem defendere. Hoc enim est quod D. Petrus monet, ut simus parati reddere rationem de fide nostra. Alterum verò est fidei nostre mysteria ostendere esse evidenter credibilia, & digna, ut eis omnes teneantur, auditu tantis motibus, assensum præbere.

Illud præterea notatione dignum videtur, dogmata fidei Christianæ ita omnem nostri intellectus capacitatem excedere, ut nulla ratione naturali lumine possint investigari: tum ob nostri intellectus debilitatem, tum ob naturæ divinæ magnitudinem, ac majestatem: ut sol qui etiam natura sua lucidissimus sit, tamen quia noster aspectus est imbecillus, pati non potest solis fulgorem. Convenienter tamen, imò & necessitati, ut fide tenenda hominibus proponatur, ut ea quæ de DEO naturali illustratione consequi non possumus fidei ministerio, DEI ope & beneficio obtineamus. Hanc verò doctrinam D. Thom. *1. con. gentiles cap. 5.* hac inter alias ratione demonstrat. Nullus (inquit) desiderio & studio in aliquid tendit, nisi sic ei præcognitum. Quia ergo ad alius bonum, quam experiri in præsentis vitæ posthumana fragilitas, homines per divinam providentiam ordinantur, ut in sequentibus investigabitur; oportet necesse evocari in aliquid latius, quam ratio nostra in præsentis vitæ pertingere, ut sic disceret aliquid desiderare, & studio tendere in aliquid, quod totum statum præsentis vitæ excedit. Et hæc præcipue Christiana Religio cõpõnit, quia singulariter bona spiritalia promittit: unde & in ea plurima humanum sensum excedentia proponuntur. Lex autem veteris, quæ temporalia promissa habebat, pauca proposuit, quæ humana rationis investigationem excederent. Secundum etiam hunc modum Philosophis cura fuit, (ut patet 7. & 10. Ethicorum) ad hoc, ut homines à sensibilibus delectationibus ad honestatem perducerent: ostendere esse bona his sensibilibus potiora: quorum gustu multo suavis, qui vacant activis vel contemplativis virtutibus, delectantur.

Est etiam necessarium hujusmodi veritatem ad credendum hominibus proponi, ad DEI cognitionem veritatem habendam. Tunc enim solum verè Deum cognoscimus, quando ipsum esse credimus super omnia, quod de DEO cogitari ab homine possibile est, id quod naturalem hominis cognitionem divina substantia excedit, ut supra ostensum est. Per hoc ergo, quod homini de DEO aliqua proponuntur, quæ rationem excedunt, firmatur in homine opinio, quod DEVS sit aliquid supra id, quod cogitari potest. Hactenus D. Thom. Quibus illud in confirmationem adjungi potest: quia veritas fidei est maximè nostro intellectui contentanea: & quantumvis eam ratio naturalis non assequatur, non capiat, non demonstrat, convincitur tamen ad eam credendam hæc rationibus.

Prima, quæ intellectus noster probe novit, se esse

esse sanis infirmum : at DEUM esse substantiam immentam , ut non magis eam possit capere, quam universam pelagi aquam intra vasculum exiguum concludi liceat.

Quin etiam experimento docemur , plurima fieri, quæ revera mira esse agnoscimus , admiramur, suspicimus, causam eorum ignoramus, quo pacto fiant nescimus. Item multæ sunt in stirpibus, gemmis, metallis, & animantibus vires, & facultates, quæ nostram notitiam effugiunt : quid ergo mirum, si multæ divina sint, quæ nos omnino lateant? Et sicut vires rerum abditas, & occultas credimus, etsi nos fugiant : sic multa divina oportet nos credere, licet nostræ mentis captum exsuperent. Atqui licet multa divina non assequamur, intelligimus tamen esse creditu dignissima, atque à ratione non abhorrentia, non absurda, non incommoda.

Addo mentem nostram, naturali ratione ductam, cognoscere DEUM esse primam & summam veritatem, quæ nec falli, nec fallere, nec mentiri potest, & omne dictum à DEO esse verissimum, atque certissimum, quamvis homo id intelligendo non consequatur, sed simul etiam intelligit, quæ Christianorum lex de DEO supernaturalia præcepta tradit, ac docet, tamen si naturali ratione non probantur, dignissima esse creditur, esse admodum consona, nihil cum recta ratione pugnat : ergo natura duce mens credit prudenter ac sapienter, credibilia esse, quæ lex Christiana præscribit.

Nemo item est, qui non probè norit, homines non posse vivere, quin multa credant, quamvis ea clarè non videant. Et adeò verum est hoc, ut licet ceterò experiamur, homines sæpe alios deludere, labi, errare, mentiri, plurima tamen vera esse arbitremur solum, quia iis, quæ ea dixerunt, fidem habemus. Si ergo vivere non possumus, quin multa solo hominum testimonio, & auctoritate credamus, quid mirum si plurima divina sint, quæ ratione non comprobata, divino tamen testimonio patefacta credamus? Quare multa sunt, quæ etsi ratio naturalis non probet, convenienter hominibus credenda proponuntur, quibus ipsi fidem tenentur adhibere, maxime si testimonio gravissimis confirmantur.

Est autem deinde considerandum, in fide duo esse perpendenda. Primum est, assensus hominis in ea, quæ sunt fidei, & quæ à DEO credenda nobis media prædicatione proponuntur. Secundum ipsa res, sive mysteria fidei proposita. Ut igitur quis assensum præbeat, duo itidem desiderantur: primum doctrina fidei, congruenter exterius proposita, miraculisque visis, vel persuasione hominis congruentibus testimoniis, confirmata. Alterum est, DEUS interius hominem permovens, tam intellectum illustrans, quam voluntatem alliciens, ut rebus propositis assentiatur: & hæc est potissima causa, & origo nostræ fidei. Nam experientia constat, non sufficere fidei externam prædicationem: videntium enim idem miraculum, & audientium; vel legentium eandem doctrinam quidam credunt, quidam non credunt: quare oportet ut alia causa potentior accedat, DEUS scilicet interius movens. Adhuc tamen sine fidei propositione nihil fit, quomodo enim credent sine prædicante? Quare cum à fidei propositione, & simul à confirmatione, qua ostendatur fidei nostræ credibilitas, pendeat sufficiens fidei propositio, imò & totum negotium conversionis, quantum est ex parte ministrorum, eorum scopus inter infideles esse debet fidei veri-

tates proponere, easque firmissimis argumentis ornatas corroboratasque demonstrare, ita ut sufficienti propositione omnibus constet, fidei nostræ mysteria esse vera, à DEO revelata, fide dignissima, & necessariò credenda ad salutem.

Nec sufficit infidelibus ostendere, probabilia esse nostræ Religionis mysteria, ut credantur tanquam à DEO revelata. Unde D. Tho. 2. 2. quæst. 2. art. 4. neminem putat crediturum prudenter, nisi putet esse evidenter credibilem doctrinam fidei: cujus ea ratio reddi potest: quia quando alteri proponitur sermo, si alias non sic manifestus, ut credatur, indiget ut ab eo confirmetur: unde cum res fidei sint supra humanam rationem, necessarium est adhibere aliqua testimonia, quibus sermo prædicantium confirmetur: manifesteque ostendatur huiusmodi sermonem processisse à DEO. Unde Dominus discipulos ad prædicandum mittens, dixit: *Infirmos curate, mortuos suscite, &c.* Et alibi: *Illi autem prædicarunt ubique Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis.* Miracula igitur voluit DEUS per suos Apostolos, & per alios verbi prædicatores, sæpissimè fieri in confirmationem Evangelii, ut manifestè ostenderetur, huiusmodi doctrinam processisse à DEO, dum prædicantes ea mirabilia præsterunt, quæ solus potest facere DEUS. Unde Augustinus libro de spiritu & littera c. 34. *Nec enim (inquit) animarum rationalis credere potest, si nulla sit vocatio vel suasio cui credat.* Quare non sufficit revelatio mysteriorum fidei, nisi adsint motiva, quæ moraliter necessaria sunt, ut infideles persuasi de fidei nostræ credibilitate, ei præbeant assensum. Quam ob causam sancti Evangelii ministris maxime enitendum est, ut dum fidei mysteria proponunt, tam ex miraculis ipsorum factis, quam ex aliis gravissimis argumentis, (quæ in promptu sæpeper habere debent, ad ostendendam evidenter fidei nostræ credibilitatem) ea confirmare nitantur.

C A P V T III.

Fidei Christianæ mysteria esse evidenter credibilia demonstratur, tam secundum se, quam comparata cum aliis factis.

PRImò se offert considerandum, fidei Christianam esse quasi Solem quendam, qui radios lucis clarissimos ex omni parte diffundit, ut clarissime per eos cognosci possit. Habet enim plurimas notas sive testimonia ac signa, quæ eam discernunt ab omni falsa religione Paganorum, Judæorum, & Hæreticorum. Et hæc non efficiunt evidenter verum, ipsam esse veram DEI Ecclesiam, tamen efficiunt id evidenter credibile. Nam evidenter verum dicitur, quod vel in se, vel in suis principis videtur: evidenter verò credibile illud, quod non videtur nec in se, nec in suis principis, habet tamen tot, & tam gravia testimonia, ut quilibet vir sapiens merito id credere debeat: ut si iudex videat hominem à latrone occidi vel vulnerari letaliter, & postea mori, habet evidentiam clarissimam veritatis, quod ille latro sit homicida: si autem cædem fieri non videat, sed habeat viginis testes, viros gravissimos, qui dicunt se vidisse, habet evidentiam credibilitatis.

Dicimus ergo hæc testimonia sive motiva, quæ

Matt. 10.
Marc. ult.

D. August.

quæ afferemus, non facere evidentiam veritatis simpliciter: quia alioquin nulli invententur, qui id negarent: sicuti nemo invenitur, qui neget sententias, quas Mathematici demonstrant veras esse: sed tamen efficiunt evidentiam credibilitatis, juxta illud: *Testimonia tua credibilia facta sunt nimis.* Apud eos autem, qui admittunt Scripturas divinas & historias, ac veterum Patrum scripta, faciunt etiam evidentiam veritatis: tamen si enim articulorum fidei veritas non possit nobis esse evidens absolute, potest tamen esse evidens ex hypothesi, id est, supposita veritate Scripturarum: quod enim ex Scriptura evidenter deducitur, est evidenter verum suppositis Scripturis. Illud denique præmittendum duximus, quod etsi singula argumenta non probent evidenter mysteria fidei esse digna ut credantur, omnia tamen simul, & quasi in agmen redacta, evidentiam faciunt credibilitatis fidei nostræ, ut apertè sequentibus motivis ostendemus.

Primum motivum desumitur ex Auctore nostræ doctrinæ ac fidei, qui est Christus, quem & extitisse ita certum est, & evidens, sicut extitisse Augustum Cæsarem, & illum fuisse primum doctorem ipsius adversarii concedant, qui propterea Fideles maxime persecuti sunt, quod in Crucifixum crediderunt: & non docuisse falsa, vel ex ignorantia, vel ex malitia manifestissimum etiam est ex ipsa doctrina, prædicatione, responsis, & Prophetiis Christi, & ex eius demum vitæ innocentia, cujus testimonium, præter testes fide dignissimos, Joannem Baptistam, cujus sanctitatem non negant Judæi, aut Apostolos, quos incredibile est, aut ex malitia fuisse mentitos, cum nulla spe temporalis commodi aut honoris Christi vitam prædicarent, aut ex ignorantia, cum magna ex parte ea prædicarent, quæ suis oculis viderant, habemus testes ipsos inimicos: vulgatum enim est illud Josephi lib. 18. *Antiquitatum*, & Tiberii apud Tertullian. lib. contra Celsum, & Porphyrii lib. de Responsis, ubi ait: *Deos gentium pronuntiasse Christum fuisse sapientem, & piæm.* Hoc argumento utuntur Chrysostomus Orat. 2. & 3. contra Judæos, & Augustinus lib. De catechizandis rudibus cap. 24.

Josephus
Tiberius.
Porphyrius.

Isaia 41.

Secundum motivum ex Prophetiis: nam hæc non possunt esse, nisi à DEO, ut patet tum ex illo Isaie: *Annunciate nobis, quæ ventura sunt, & dicemus, quod dixistis.* Unde & demones ad persuadendam Deitatem conati sibi, fuerunt prædicere futura: unde dabant responsa & oracula, vel manifesta, quando res erant futuræ in causis naturalibus; vel amphibologicè, & æquivocè, quando erant futuræ, & dependentes à causis liberis. Tum ratione, quia nullo modo naturaliter eveniri potest in cognitionem futuri contingens, consequentis nimirum libertatem humanæ vel divinæ voluntatis. Non enim ex aliquo objecto naturali: nam hoc maxime esset ipsamet voluntas, quæ tamen si sit divina, est nobis intelligibilis: si humana, ut patet experientia, ipsa ignorat, quid volitura sit. Neque ex ipsa potentia intellectiva, nam hujus objectum naturale est dependens à sensibus & causis naturalibus. Hoc argumento utuntur Justinus in *Questionibus ad Orthodoxos* q. 2. & 145. Tertullian. in *Apologético* c. 20. Chrysostom. *Homil.* 18. in *Joan.* Aug. lib. de *consensu Evangel.* à cap. 28. usque ad finem.

Quod vero de nostra fide & mysteriis sint particulares prophetiæ, quarum fuit certissimus eventus, patet tum ex veteri, tum ex novo testamen-

to, nam in illo plures sunt, de Christi incarnatione, nativitate, morte, &c. in hoc vero sæpè legimus Christum, & Apostolos multa prædixisse de Ecclesiæ popagatione, gentium conversione, persecutione Christianorum, quæ quousque videmus impleri, vel impleri esse, & quæ nondum sunt implera. Ex his, quæ jam completa sunt, certò colligere possumus implenda esse, ut asserit August. 12. de *Civitate* cap. 10.

Tertium motivum est ex antiquitate nostræ doctrinæ: quo motivo utuntur multi Patres, & præsertim August. *Epist. contra fundamentum Manichæi* cum ait: *Nam si de fide unius DEI, quam habemus, loquamur, hæc antiquitate præcelsit, & idololatriam, & omnes sceleres Philosophorum, atque Gentilium: ut probant Justinus in suo Adhætorio ad gentes, Lactantius lib. 2. Divin. instit. c. 14. Cyrillus Alexandrinus lib. 1. contra Jul. August. 18. de Civitate cap. 18.*

Si verò loquamur de sacris litteris, in quibus habetur hæc fides, quam nos habemus, illæ longè antecesserunt omnia profanorum monumenta, ut ostendit Josephus lib. 1. contra Appionem, Justinus *Apologia* 2. Tertullian. in *Apolog.* c. 19. & alii.

Si demum de Christi, & Apostolorum doctrina loquamur, illam apud nos semper, & omnino illatam permanisse, probatur, tum ex continua successione Episcoporum à D. Petro usque ad nos. Quo argumento fidem, & Ecclesiam nostram esse antiquissimam, & Apostolicam, & veram probant Licentius lib. 3. c. 3. Tertullian. lib. de *præscriptis* c. 6. & 11. & Hieron. contra *Luciferian.* circa finem. Tum ex perpetuo nomine Christi, & Apostolorum, quod sibi retinuit nostra fides, & religio, ita ut licet hæretici tam antiqui, quam moderni, conati sint varia nomina Catholicis imponere, nunquam tamen potuerunt illos appellare ex particulari auctore, sed ad summum ex particulari illo dogmate, quod illi impugnabant. Sic Montanistæ vocantur Catholicos *Physicos*, id est, *Animales*, eò quod volebant servare tres quadragesimas, quas illi jejunabant: & Calvinistæ *Papistas*.

Quartum motivum est, ex sanctitate doctrinæ nostræ. Quo argumento utuntur Tertullian. *Apologético* c. 39. & Justin. *Apologia* 2. Nam fides nostra ea docet, quæ rationi congrua sunt, & ad mores conformandos respectu DEI, proximi, & sui ipsius, & ad rectè vitam instituentiam valde conferunt, juxta illud Psal. *Lex Domini immaculata convertens animas.*

Quintum motivum est, ex admirabili ac divino modo promulgandæ fidei: qui satis expresse declarat illam non nisi à DEO esse posse. Constitit autem admirabilis ille modus in his. Primò, quod fides promulgata est à paucissimis hominibus, usque indoctis, & rudibus, nulla nobilitate claris, & pauperibus. Secundò, quod illi ea docebant, quæ magna ex parte hominum voluntatibus repugnabant, quæque erant ab omnium sensibus remota, & ad intelligendum, & faciendum perdifficilia. Tertio, quod adducebant homines ad hanc fidem, non spe aliquis commodi, vel lucri temporalis, sed sola spe bonorum æternorum, quæ non videntur. Quarto, quod hanc doctrinam eorum prædicatione plurimi sapientissimi, eloquentissimi, nobilissimi, ac ditissimi, unâ veritatis virtute Domino cooperante, victi ac superati, relicti patrii religionibus, quam libentissimè receperint. Hoc argumento, cujus maximam vim voluit Apostolus à Corinthiis intelligi: *Videte Fratres vocationem vestram,*

Pf. 116.

Corinth. 2.

vestram, quia non multi sapientes, non multi nobi-
les &c. utuntur Patres, Justinus Apolog. 2. Chrysof.
Hom. 34. in Matth. Aug. lib. 22. de Civit. 6. 5. Damal.
6. 4. de fid. 6. 4.

Sextum motivum sumitur ex miraculis: quo-
rum vis fuit maximè induciva ad recipiendam
fidem, ut patet Joan. 5. ubi Christus Dominus,
ego, inquit, majus testimonium habeo ipso Joanne Bap-
tista: opera, qua ego facio, ipsa perhibent testimonium
de me. Unde & Nicodemus Joan. 3. Scimus, inquit,
quia à Deo venisti: nemo enim potest hæc signa facere,
qua tu facis, nisi sis à Deo. Et propterea DEUS, Exod. 4.

Exod. 4.

Joan. 10.

Moyli dicenti fore, ut populus Hebræus non
credideret se à Deo profectum fuisse, dedit potesta-
tem miracula faciendi: & ut Joanni Baptista fides
adhiberetur in testimonio, quod de Christo Do-
mino præbuit, voluit DEUS, ut in ejus nativitate
plura miracula contingeret. Et Christus Dominus
præcipiens Apostolis Evangelij prædicationem,
subdit dicens: Euntes prædicatè &c. signa autem eos,
qui crediderunt hæc sequentur. Est autem miraculum
apertissimum motivum ad confirmandam fi-
dem, sive illa considerentur per ordinem ad cre-
dentes, quia cum naturale sit homini ex effectibus
causas investigare (hæc enim methodo omnes sci-
entia tradita sunt) ex miraculis, tanquam ex effe-
ctibus supernaturalibus causis supernaturales, pu-
ta veritates fidei colligi possunt. Sive considerentur
secundum se, quia evidens est miraculum à solo
DEO fieri posse, & DEUM non esse creaturam illud
in confirmationem falsitatis. &c. Ideo hoc argu-
mentum præter Patres, Chrysofomum Tom. 3. in 2.
Cor. Tertullian. in Apologético cap. 27. Arnobium
lib. 1. Augustin. 10. de civit. cap. 12. lib. 16. 17. usus
est ipse Christus: Si mihi non vultis credere, operibus
credite. &c.

Multipliciter autem ex Apostolorum, & Christi
miraculis ostendebatur, doctrinam, quam prædi-
cabant, esse à Deo revelatam. Primò, ex multitu-
dine illorum; Secundò ex magnitudine, & varietate:
Tertiò, ex modo operandi; aliquando ex cæ-
remonijs, ut cum visum restituitur luti conaectis: ali-
quando ex solo imperio, sine ulla vel cæli & astro-
rum influentia, vel applicatione activorum suis
passivis; quale illud: Adolescenti tibi dico, surge: volo,
militare. & imperabat venis, &c. 4. Ex circumstantia
virtutum moralium: sic Mari 8. ex misericordia
pavit turbam propter gloriam Dei; Joan. 17. Pater
manifestari nomen tuum hominibus super terram. Si-
militer in Apostolis videntur quedam & mirabi-
liora: nam sola Petri umbra sanabat, &c.

Objicies, miracula, quæ circumferuntur de
Christo & Apostolis, verè non fuisse facta, quòd
historici gentiles eorum temporum nullam illor-
um fecerint mentionem.

Secundò, dato quòd facta fuerint, fuisse præsti-
giofa & falsa, cum similia fieri possint artibus ma-
gicis, & facta natren: ut à gentilibus, quæ tamen
nos negamus à DEO processisse.

Tertiò, licet fuerint vera miracula, nihil tamen
illa valere ad confirmandam nostram fidem: nam
interdum vera miracula facta etiam fuerunt ab
iis, qui falsa fidem proficebantur, ut à gentilibus
& hæreticis, ut referunt Valeus Max. lib. 8. La-
ctan. lib. 2. Sozomenus lib. 1. cap. 14. & Augustinus
lib. 21. de Civit.

Ad primam objectionem Respondeo, Christi
miracula non solum narrari à nostris, sed etiam ab
alienis, ut à Josepho, à Lentulo Epistola ad Senatorem
Romanum, quæ existat apud Eusebium lib. 2. hist. Et
de Christianorum miraculis constat in historijs
gentilium, & Annalibus Imperatorum, ubi habe-

Thom. à Jesu Oper. Tom. 1.

tur Imperatores aliquos ob beneficijs miraculose
recepta, propter Christianorum orationes, gratos
illis fuisse, ut de legione Christianorum, quæ sub
M. Aurelio pluviam, & victoriam miraculose ob-
tinuit, refert Niceph. lib. 4. cap. 12. Quod si per-
pauci gentiles de Christo, & Apostolorum mira-
culis scripserint, id fuit factum, primò instinctu
dæmonis. Secundò, quia metuebant Imperatores,
qui puniebant Christianos, ut sacrilegos, & eorum
factores. Tertiò, quia non intelligebant vim ho-
rum miraculorum: nam illa tribuebant artibus
magicis. Quartò, non est mirum, quòd hostes no-
stri ea non referant, quæ faciunt in nostræ fidei
confirmationem.

Ad secundam Respondeo cum Aug. lib. 10. de
Civit. cap. 6. Euseb. lib. 4. & 5. hist. & Tertullian. in
Apologético cap. 22. & 23. Christum verè suscitasse
mortuos, illuminasse cæcos, prædixisse futura, &
internas animi cogitationes penetrasse, idque evi-
dentissimum fuisse, ut Pharisei nunquam ausi
fuerint objicere falsitatem, præterquam quòd factis
constare potest id ex multitudine, magnitudine,
& circumstantiis horum miraculorum: nam hæc
omnia satis aperte indicant ea non potuisse fieri
arte dæmonis.

Ad tertiam dico primò, ex quatuor potissi-
mum differentijs inter miracula gentilium, & hæ-
reticorum, & nostræ, illa rectè suspecta; hæc verò
nostræ dignosci quam verissima. Nam primò illa,
ut ait Augustinus libro de utilitate credendi cap. 16.
fiabant ad ostentationem non ad utilitatem; hæc
semper habebant conjunctam utilitatem, & prop-
terea sibi hominum benevolentiam conciliabant.
Secundò ex eod. 22. de Civit. cap. 9. & 10. fiabant
opera dæmonum ad inducendos homines, ut
adorarent vel ipsos dæmones; at hæc ad adorand-
um unum DEUM. Tertiò illa non potuerunt
fieri ad confirmationem erroris, licet daremus
posse dæmones vera miracula facere: nam spectat
ad providentiam Dei, non permittere tantum
malum; hæc verò fiabant in confirmationem no-
stræ fidei. Quartò à nostris fiabant miracula per
solâ invocationem nominis JESU, & ubique, aut
ubicumque opus erat, & occasione data, & in
quacumque re, ut videre est in Vita Sanctorum,
ab alijs sanctissimis viris conscriptis. At inter gen-
tiles paucissima leguntur miracula, & casu, & non
ad libitum eorum, qui ea faciebant, & multis etiam
alijs adhibitis, & requisitis, quæ illa poterant
suspecta reddere.

Dico secundò plura miracula apud hæreticos,
& gentiles ab illis fuisse conficta, ut ait Just. in
Oratione Perenet, plura itidem non excessisse virtu-
tem rerum naturalium, ac proinde potuisse arte
dæmonis: plura denique fuisse delusiones potius
quasdam, quam vera miracula, ita ut si voluissent
homines non temerè credere, potuissent aperta
falsitatis indicia reperire, quæ tamen permisit
DEUS fieri apud gentiles. Primò, quia non erant
in aliquod præjudicium fidei, cum non fierent in
confirmationem erroris. Secundò ad manifestan-
dam Dei providentiam. Tertiò ad probationem
bonorum, & penam malorum: nam justum est,
ut qui se dæmonum cultui tradiderunt, permit-
tantur à Deo per hæc à dæmonibus illudi, cum
præsertim sufficienter DEUS præmonerit eos
adversus hæc, ut patet in miraculis Antichristi,
quæ quia magnam habebunt veritatis speciem,
præmonuit nos Christus de eorum falsitate, quæ
prædictio nos confirmavit in fide.

Dico tertiò, quandocunque perventum est in
fidei controversia ad miracula, semper nostros
fuisse

Exod. 8.

3. Reg. 18.

fuisse

fuisse victores, ut patet ex confictu Moyſis & Aaron cum Magis Pharaonis; ELIÆ cum Propheris Baal; D. Petri cum Simone Mago, ut narrat Hegeſippus; Eugenij Episc. Catholici cum Cicola Episc. Ariano, ut aſſerit Gregorius Turonenſis *lib. 3. hiſt. c. 3.* Quo factum est, ut noſtri ſapè provocarent gentiles ad huiusmodi miracula, ut aſſerunt *Atnob. lib. 1. & Tertull. in Apolog. c. 23.*

Dico quartò, plura fuiſſe apud gentiles vera miracula virtute divina facta, quoniam non fiebant in confirmationem erroris, ſed ut manifeſtaretur vel particularis Dei providentia, vel innocentia alicujus hominis, ut est illud de Claudia, quæ navim, quam nemo poterat movere, ſuo cingulo traxit, & de virgine Veſtali, quæ aquam cribro portavit.

Septimū motivū, quo utuntur Chryſoſt. *Hom. 26. in Matth. Hier. in c. 9. Matth. Lactantius lib. 3. inſt. div. c. 23.* ſumitur ex efficacia noſtræ doctrinæ, tum in dæmonis illius hoſtis acerrimi viribus frangendis, qui vel in idolis tacebat, vel per ea, & per obſeſſos vim Evangelicæ veritatis perſuadendis, & audientium animis interitis permovendis, ut de Chriſti Domini ſermonibus pluribus in locis teſtatum habetur. Nam *Joan. 7.* miniſtri à Judæis miſſi ad Chriſtum apprehendendum, id facere deſtiterunt dicentes: *Nunquam ſic locutus eſt homo, ſicut hic homo.* Et *Matt. 15. ac Marc. 8.* legimus quòd turbæ, relictis domibus, & oblitæ neceſſarij cibi, integros dies, immo & triiduum illum fuiſſe ſecutis.

Oſtavum motivum eſt ex conſtantia ipſius, quæ inter tot adverſa, puta inter perſecutiones varias, multiplices, & maximas, cum ab hæreticis, tum gentilibus excitata, ſemper illæſa permanſit, cum è contra ſectæ gentilium, & idololatria, maxime poſt Chriſti adventum, ferè jam deſecet, & plurimæ hæreſes ſin. jam ex in dæ, & paulatim exſtinguantur: quod eſt certiffimum ſignum noſtræ fidei, doctrinæ non niſi à DEO promanſiſſe, ut bene arguuntur Gamahel. *Añ. 5.* dicens: *Si opus hoc non eſt ex DEO, diſſolvatur.* Hoc argumento utuntur Tertull. *contra Scapulam,* & *Apologetico cap. ultimo.* Juſtinus in *Dialogo cum Triphone,* Auguſtinus *lib. 22. de Civitat. cap. 6.*

Nonum motivum ſumitur ex teſtimonio infinitorum hominum pro confeſſione fidei ex omni genere, ſexu, ætate, qualitate (puta, in doctrina, nobilitate, potentia, ſincertate,) clariffimorum, ſumma conſtantia, & patientia morientium, multis ſignis & miraculis in eorum morte contingentibus, & admirabili converſione ad noſtram fidem ob eorum mortem conſtanter toleratam, & innumera ſigna ipſorum ſanctitatis tunc viſa: tum infinitorum gentilium, tum eorum, quibus erat cura demandata, Chriſtianos occidendi, niſi fidem deleerent. Hoc argumento utuntur inter alios Juſtin. *Martyr. in Apolog. ad Senat. Romanum,* ubi teſtatur ſe maxime motum fuiſſe ad Chriſti fidem amplectendam, & *Lactant. 5. inſtit. c. 13. & 14.* Quod argumentum optimum eſt, ſumptum cum circumſtantijs prædictis: nam conſtat multos pro tuenda hæreſi mortuos eſſe. Sic Tertullianus *lib. de fuga in perſecutione* & *Euseb. lib. 5. hiſt. c. 18.* referunt Montaniſtas gloriari ſolitos de numero ſuorum Martyrum, & idem de Meſſalianis referi. *Epiphanius hæreſi 80. de Donatilis*

Auguſtinus *Epiftole 68. Veram illi,* & pauci fuerunt, ſi comparantur cum noſtris Martyribus, ut oſtendunt *Victor de perſecutione Vandalica,* *Euseb. lib. 5. & 7. cap. 19.* Nec fuit ex omni genere, ſexu, & ætate, nec in illis elucebat ſanctitas, quæ in noſtris, qui pro illis orabant ſapè à quibus torquebantur, & illos convertebant ad fidem: neque in eorum morte ſigna & prodigia fiebant: neque demum propterea creſcebat numerus eorum, qui hæreſim illam ſectarentur. Cum tamen ob noſtrorum Martyrum mortes incredibiliter augetetur numerus fidelium. Quod notavit Tertull. in *Apol. c. ultimo,* dicens *ſanguinem Martyrum eſſe ſemen Chriſtianorum.*

Decimum motivum, ex infælici exitu eorum, qui noſtram fidem ſunt perſecuti, & felici eorum, qui illi fuerunt: quod patet multis exemplis, tam gentilium, quàm hæreſiarcharum, quæ legi poſſunt: apud *Medinam lib. 2. De recta in Deum fide.* Hoc argumento utuntur Tertull. *lib. contra Scapulam* & Chryſoſtomus *Oratione 3. contra Judæos.*

Undecimum motivum, ex teſtimonio eorum, qui Chriſti fidem non receperunt, tum de auctore noſtræ fidei, tum de ipſa fide, & iis qui illam profitentur. Nam *Joſephus lib. 18. Antiquitatum* teſtimonium perhibuit de Chriſto. De eodem etiam *Sibyllæ apud Lactantium lib. 1. c. 5. 6. & 7.* De Chriſtiano verò refert *Juſtinus in 2. Apolog. tertium Imperatorum in eorum commendationem.* *Plinius etiam Secundus ex Tertull. in Apolog. c. 2. de ea reſcripſit Epiftoſam ad Trajanum imperatorem.* Hoc argumentum aſſerit *Aug. de Civit. 47.* maximum habere pondus ad noſtram Religionem confirmandam.

Duodecimum motivum, ex Fidelium generali prudentia, ſapientia, optima gubernatione, ſanctitate. Unde legimus quofdam Barbaros, auditis moribus Chriſtianorum, Doctores Chriſtianos poſtulaſſe. ita *Socrates lib. 4. c. 27. & Theodoretus lib. 4. c. ult.* Ex admirabili prudentia, in magna differentia graduum, & officiorum, & pulcherrimo ordine totius Religionis Chriſtianæ: cum enim, qua à Deo ſunt, ordinata ſint, valde credibile eſt, Religionem noſtram, ubi talis ac tantus viget ordo, à DEO eſſe. De hac re legendus eſt *Nazianzenus Oratione de moderatione* in diſputationibus habenda.

Decimum tertium motivum, ex motivis internis, puta bonis cogitationibus, & illuſtrationibus, & pijs affectibus ad id, quod honeſtum eſt, & rationi conſentaneum, & internis conſolationibus, quas Fideles ſupra naturæ ordinem in ſeipſis experiuntur, & varijs demum providentiæ modis, quibus DEUS hominem ad fidem conducit: quæ motiva ex *D. Tho. 2. 2. q. 2. art. 6.* majus pondus habent, quam cetera motiva.

Ex his motivis ſic poſſumus una vel altera demonstratione noſtram confirmare Concluſionem. Prior ſic hæc: Illa doctrina eſt evidenter credibilis, cujus auctor eſt ineffabilis veritatis, & ſingularis ſanctitatis, quæ multò ante fuit à ſanctiſſimis viris prædicta, quæ nihil contra bonos mores, & rectam rationem continet, ſed mirabiliter conſert ad vitam rectè inſtituendam, cum ſi ſummæ ſanctitatis, integritatis, & efficacæ, qua in ſui propagatione divinitus probata fuit, & innumeris, ac veteris miraculis confirmata, quæ mirabiliter inter innumeraſ Genilium, Judæorum, & Hæreticorum perſecutiones illæſa permanſit. & incredibiliter crevit, pro cujus confeſſione, ac defenſione infinitus hominum numerus cujuſcumque generis, ætatis, ſexu, & conditionis, tam alacriter

Joan. 7.

Matt. 15.
Marc. 8.

Añ. 5.

crier mortem subiit, cujus persecutores tam gravibus supplicij multati sunt, cujus sanctitati, & integritati ipsimet adversarij, vel inviti perhibere testimonium coacti sunt, quam denique qui recipiebant super naturæ ordinem ad illam se variis illustrationibus affici, & allici sentiebant, quamque complexi sunt tot viri sanctitate, sapientia, doctrina, & omni virtutum genere clarissimi; sed doctrina nostræ fidei est hujusmodi, ut patet percurrenti per motiva prædicta: ergo, &c.

Alteræ demonstratio, quæ præcedentem confirmat, est desumpta ex divina providentia: nam evidens est naturaliter DEUM habere providentiam actionum humanarum, & gubernare homines in his præsertim, quæ spectant ad felicitatem æternam, & honestatem mortum, & verum Dei cultum, ergo in his rebus gravissimis ad illam pertinet non permittere homines in signis decipi, & præsertim eos, qui toto corde DEUM querunt, cum res fidei proponantur, ut credendæ, quia relevatæ, & justificatæ à Deo, ad ejus bonitatem, veritatem, & sapientiam spectat, non permittere, ut falsa, tam manifestè sua auctoritate confirmetur, sed de facto permittit DEUS doctrinam Catholicam tantis argumentis confirmari; ergo evidens est, eam esse veram, & à Deo.

Ex his manifestè sequitur, quod doctrina nostræ fidei comparata cum doctrina Gentilium, Judæorum, & Hæreticorum omnium maximè est evidenter credibilis, & credenda. Prior pars probatur primo, iisdem Scripturæ locis. Secundò ratione: Evidenter credibile est, esse aliquam religionem in mundo: nam est contra Dei providentiam permittere totum genus humanum caere vero DEI cultu & cognitione: ac si est aliqua religio, evidenter credibile est, non esse sectam Gentilium vel Hæreticorum; ergo evidenter credibile est, esse illam, quam nos profitemur. Consequentiâ patet à sufficienti partium enumeratione. Minor verò probatur: quia si comparatur cum sectis Gentilium, hæ continent multa falsa contra rationem, & lumen naturale, quod observavit Justinus in *Adhortatorio ad hæreses* Tertul. in *Apolog.* August. *primis 12. libris de Civitate Dei*. Præterea continent multa inter se pugnancia, ut patet in Alcorano, ut fusè ostendimus infra: illarumque auctores fuerunt homines improbi: si verò comparatur cum Judæorum lege, non dubium quin illam in multis excedat.

Primò nonnulla ex signis adductis in hunc finem facta sunt, ut rejecta Judæorum lege Evangelium iaduceretur. Secundo licet Judæorum lex sancta sit, & à Deo tradita, Judæi tamen post Christi adventum multa falsa, & absurda docuerunt, ut videre est apud Sixtum Senensem *lib. 2. Biblioth.* quorum saltem aliqua, ut usuram esse licitam, omnes amplectuntur. Tertio in prophetiis, quas non negant Judæi esse à Deo, reperiuntur ea, quæ sunt in nostra doctrina prædicta, quæ nos facta videmus, & ipsi vel inviti experiuntur. Quo argumento usus est Christus, Joan. 5. *Scrutamini Scripturas*; & Luc. ult. incipiens à Moyse, Si deum comparatur cum quacunque secta hæreticorum, evidens est, hæ esse incredibiles. Nam primò earum auctores fuere viri pessimi, ut patet ex miserrimo & turpissimo eorum exitu.

Secundò in qualibet earum est mira doctrina inconstantia, instabilitas, & contradictio, quod auctores earum vel pugnancia dicerent, vel quædam docerent, quæ postea mutabant, vel quia paulò post eorum hæreses in plures sectas divide

Thom. à Jesu Oper. Tom. I.

rentur, ob dissensionem discipulorum, tum inter se, tum à suo præceptore, ut conigit in Ariana hæresi, cujus novem mutationes brevi tempore factas refert Niceph. *lib. 12. c. 20. 21.*

Tertio, quia nulla est hæresis, quæ non aliquid contra bonos mores, rectam rationem, rectamque existimariorem de DEO doceat, ut notarunt Irenæus *lib. 1. & 2. contra Hæreses*. Epiphani. *Hæresi 26. 27.* & August. *lib. de Hæresibus*. Et id evidentiissimum est in hæresibus nostri temporis, nam negant liberum arbitrium, DEUM faciunt auctorem mali, negant justos obligari præceptis.

Quartò nullus hæreticus donum prophetiæ verè habuit, nullos in confirmationem suæ doctrinæ vera miracula edidit, sed cum fingeret se velle ea facere, statim eorum doli detegebantur, quod apertissimum est signum falsitatis doctrinæ, cum, ut ait Chrysostomus *Hom. 14. in Matti. & S. Thom. 1. 2. q. 178. art. 2. ad tertium*, verà miracula veram fidem comitentur: contra verò professores Catholicæ fidei quàm plurimi, & viri sanctissimi donum prophetiæ habuerunt, & in confessione nostræ doctrinæ multa miracula ediderunt.

Quintò qualibet hæresum inceptis post prædicationem Apostolorum, multæque ex illis jam extinctæ sunt, vel paulatim extinguuntur, cum tamen vera fides debeat esse perpetua in aliqua saltem hominum congregatione, & ab eo tempore, quo prædicari à Christo & Apostolis coepit, usque ad finem mundi illa permanere, qualis est, quam nos profitemur, ut patet cum ex perpetua conservatione ejusdem nominis, tum ex continua successione Episcoporum à D. PETRO usque ad nos. Quo argumento contra hæreticos utuntur Patres citati in tertio motivo ad probandum fidem & Ecclesiam nostram esse antiquissimam, Apostolicam, & veram.

Obijciunt hæretici, non esse bonum argumentum ex hac successione Episcoporum ab Apostolis: nam licet continuata fuerit usque ad tempus illorum Patrum, non tamen usque ad nos. Sed contra, nam eo modo, quo illi Patres usque ad sua tempora ostenderunt illam continuasse, eodem nos modo usque ad nostra.

Obijciunt rursum hæretici, neque hinc posse sumi argumentum veræ Religionis: nam licet isti Episcopi sint continuati ab Apostolis, jam diu tamen fidem amiserunt, sicut patet in Ecclesia Græcorum, qui à fide defecerunt.

Respondeo tamen, ex hac successione Episcoporum in Ecclesia, præsertim Romana, optimè probari conservationem fidei, & Ecclesiæ: nam cum Christus promiserit Petro & successoribus, quod non deficiet ejus fides, etiam perpetuitatem fidei promittit Ecclesiæ Catholicæ maximè Romanæ, quæ est caput cæterarum. Cum ergo videamus continuati Ecclesiam, quam Christus fundavit, idem dicendum est de fide: & si alicubi dicendum est veram fidem perseverare, sine dubio dicendum est ibi conservari, ubi non est interrupta posita successio: quo argumento utuntur Hilar. *6. de Trinit.* Hieronym. & alij supra citati.

Posterior pars probatur: nam evidens est doctrinam illam, quæ nihil continet rationi contrarium, habetque tot, & tanta motiva suæ credibilitatis, & est ad salutem necessaria, non solum esse credibilem, sed etiam secundum rectam rationem credendam. Sed evidens est illa esse in nostra doctrina; ergo evidens est prudentis esse præsertim posito præcepto de actu fidei, credere id quod est evidenter credibile: sed mysteria nostræ fidei sunt hujusmodi, ergo.

Dixi doctrinam nostrae fidei esse evidenter credibilem, & credendam: nam argumenta posita hoc tantum efficere possunt, non autem necessario efficiunt, ut actu credantur: nam hoc positum est in voluntate hominis cum divino auxilio, quod quibus datur, misericorditer datur, quibus non datur, iuste negatur, vel non iniuste auferitur, licet semper addit auxilium, quo quis potest credere. Non tamen huiusmodi argumenta sunt superflua: Nam primò suavitè disponunt hominis mentem ad credendum. Secundò per illa refelluntur argumenta contraria: Tertio per illa iuste condemnantur, qui illis propositis credere noluerunt, juxta illud Joan. 15. *Si non venissem, peccatum non haberent.* Math. 11. *Variis Corozaim, &c.*

Joan. 15.

Math. 11. Variis Corozaim, &c.

Secundo sequitur omnes fideles, singulos pro sui ingenij capiti, & conditione credibilem, habere evidentiã credibilitatis articulorum fidei. Est S. Thom. 2. 2. q. 1. art. 4. ad 2. Et probatur, quia præceptum de actu fidei non obligat, nisi post sufficientem propositionem credibilem: sed hæc non est; quia solum ostenduntur probabiliter esse, quæ proponuntur credenda: sed quia evidenter ostenduntur credibilia esse, tamquam à Deo revelata, ut supra docui, ergò. Confirmatur: nam in rebus gravissimis, & difficillimis, si quis simpliciter crederet absque eo, quod haberet sufficiens argumentum, leviter, & irrationabiliter diceretur credere: at sufficiens argumentum non æstimatur illud, quod tantum ostendit probabilitatem rei, quia semper potest quis rationabiliter de opposito dubitare: ergò erit illud, quod evidenter ostendit credibilitatem rei.

Dixi tamen pro conditione credibilem: quia non est in omnibus credendis requirenda eadem evidentiã credibilitatis: nam irrationabile est requiri eandem ad credendam rem levem atque gravem. Dixi pro cuiusque ingenij capiti: nam non in omnibus hominibus requiritur eadem evidentiã ad rem eandem credendam: nam alia requiruntur in homine simplici, vel in puero perveniente ad usum rationis, alia in homine docto: in isto enim argumenta majora & fortiora; illis verò sufficientia minora, ut auctoritas parentum, vel prælatorum, vel sapientum hominum, & doctorum, consensus universalis Ecclesiæ, & quod doctrina, quæ præponitur credenda, nihil continet contra rationem, & bonos mores, & alia huiusmodi, quæ sunt omnibus communia. Quod si aliquid horum alieni desit, supplet DEUS interiori per gratiam, cum inspectet ad ejus providentiam.

C A P V T IV.

Brevis, compendiosa tamen & accurata testimoniorum credibilitatis nostræ fidei collectio, ex D. Tho. 1.

contra Gent. cap. 6.

Huiusmodi autem (inquit D. Tho.) veritati, cui ratio humana experimentum non præbet, fidem adhibentes non leviter credunt, quasi indoctas fabulas secuti (ut 2. Petri 1. dicitur.) Hæc enim divinæ sapientiæ secreta ipsa divina sapien-

2. Petri 1.

tia, quæ omnia plenissimè novit, dignata est hominibus revelare, quod sui præsentiam, & doctrinæ & inspirationis veritatem convenientibus argumentis ostendit: dum ad confirmandam eam, quæ naturalem cognitionem excedunt, opera visibiliter ostendit, quod totius naturæ superat facultatem: videlicet in mirabili curatione languorum, mortuorum suscitatione, caelestium corporum mirabili immutatione, & quod est mirabilius, humanarum mentium inspiratione: ut idiotæ & simplices, dono Spiritus sancti repleti, summam sapientiam & faciundiam in instanti consequerentur.

Quibus inspectis, prædictæ probationis efficaciam, non armorum violentiam, non voluptatum permissionem, & quod est summè mirabile, inter persecutorum tyrannidem, innumerabilis turba non modò simplicium, sed etiam sapientissimorum hominum, ad fidem Christianam convocavit. In qua omnem humanum intellectum excedentia prædicantur: voluptates carnis cohibentur: & omnia quæ in mundo sunt, contemptui ducuntur. Quibus animos mortalium assentire, & maximum miraculum est, & manifestum divinæ inspirationis opus, ut contemptis visibilibus, sola invisibilia cupiantur. Hoc autem non subitò neque casu, sed divina dispositione factum esse, manifestum est ex hoc, quod hoc se facturum DEUS, multis an. è Prophetarum prædixit oraculis: quorum libri penes nos in veneratione habentur: utpote nostræ fidei testimonium adhibentes.

Huius quidem confirmationis modus tangitur Hebr. 2. ad Hebr. 2. *Quæ (scilicet humana salus) cum initium accepisset, enarrari per Dominum: ab eis qui audierunt, in nos confirmata est, consistente DEO signis, & portentis, & varij Spiritus sancti distributionibus.* Hæc autem tam mirabilis mundi conversio ad fidem Christianam, indicium certissimum est præteritorum signorum, ut ea ulterius iterari necesse non sit, cum in suo effectu appareant evidenter. Etenim omnibus signis mirabilibus, si ad credendum tam ardua, & operandum tam difficilia, & ad sperandum tam alta, mundus absque mirabilibus signis inductus fuisse à simplicibus, & ignobilibus hominibus: quamvis non cesset DEUS etiam nostris temporibus ad confirmationem fidei per Sanctos suos miracula operari.

Hi vero, qui sectas errorum introduxerunt, processerunt via contraria, ut patet in Mahumete, qui carnalibus voluptatibus permittis, ad quam desiderium carnalis concupiscentia instigat, populos illexit. Præcepta etiam tradidit permittis conformia, voluptati carnali habenas relaxans, in quibus in promptu est à carnalibus hominibus obediri. Documenta quoque veritatis non attulit, nisi quod de facili à quolibet mediocriter sapiente naturali ingenio cognosci possint: quin potius vera quæ docuit, multis fabulis & falsissimis doctrinis immiscuit. Signa etiam non adhibuit supernaturaliter facta, quibus solum divinæ inspirationi conveniens testimonium adhibetur: dum operatio visibilis, quæ non potest esse nisi divinæ, ostendit Doctorem veritatis visibiliter inspiratum: scilicet, dum dixit se in armorum potentia missum, quæ signa & latronibus, & tyrannis non desunt. Nec aliqui sapientes, aut in rebus divinæ & humanis rebus exercitati, à principio crediderunt; Sed homines bestiales, in desertis morantes, omnis doctrinæ divinæ profus ignari, per quorum multitudinem alios armorum violentia in suam legem coegit

CAPVT V.

De confirmatione doctrinæ Evangelicæ ex signis & miraculis : & quare nunc miracula non ita frequenter fiant.

coëgit. Nulla etiam divina oracula præcedentium Prophetarum ei testimonium perhibent: quia potius quasi omnia & veteris & novi testamenti documenta fabulosa narratione depravat: ut patet per ejus legem inspicienti. Unde astuto consilio libros veteris & novi testamenti sui sequacibus non reliquit legendos: ne per eos falsitatis argueretur. Et sic patet quod ejus dictis fidem adhibentes leviter credunt. Hactenus D. Thomas.

Tria sunt potissimum fundamenta, si attendè expendantur, quibus D. Thom. nostræ fidei veritates confirmat. Primum, miracula ab Apostolis in fidei confirmationem edita. Secundum, mundi conversio considerata, & expensa, cum mirabilibus circumstantiis, nempe à quibus fuerit facta hæc conversio, & qui fuerint conversi, quibus modis, & quomodo, quibus superatis difficultatibus, & aliis innumeris impedimentis. Tertium demum ex prædicationibus Prophetarum.

Verum hæc dicit aliquis valere quidem satis adversus Judæos, qui Prophetarum libris & oraculis fidem habent; contra Ethnicos verò Prophetis Hebræorum minimè credentes, infirma esse & invalida. Sed non ita est: vaticinia enim Prophetarum multis sæculis ante Dominum edita, literisque consignata, cum in Domino nostro perfectè impleta cernantur, veram esse ipsius fidem & doctrinam, apud omnes etiam gentiles apertè demonstrant. Nec potest Gentibus ea suspicio incidere, ne forte libri Prophetarum à Christianis suo ipsorum arbitrio, ex usu suo fuerint conficti, quippe eos Christiani à Judæis, Christiani nominis infestissimis hostibus, acceperunt: penes quos illi hodieque sunt, & fuè olim per annos plus mille & quingentos ante Christi adventum. Quin imò ob eam maximè causam divino consilio factum esse testatur D. Hier. super e. 16. *Isaia*, Aug. l. 18. *de civitate Dei* c. 46. Theod. Orat. 10. *de Providentia*, Judæos per omnes Gentes usqueque dispersos esse, ut quæ à Christianis prædicantibus Evangelium Prophetarum vaticinia proferebantur, ea Gentes in Judæorum libris legentes, non esse Christianorum figmenta intelligerent: quin Evangelium tot tamque manifestis antiquorum vatum oraculis confirmatum, proniori assensu studioque amplecterentur. Quapropter mihi quidem vehementer probatur sententia illa D. Augustini, quæ est in 46. e. lib. 11. *de Civitate Dei*: nihil est (inquit) firmitus ad convincendos quoslibet alienos, si de Evangelij veritate contenderint, nostris que fulciendos, si rectè sapuerint, quam ut divina prædicit, de Christo ea proferrantur, quæ in Judæorum scriptis sunt codicibus, quibus avulsis de propriis sedibus, & propter hoc testimonium toto orbe dispersis, Christi usquequaque crevit Ecclesia: Nec verò solos Judæos testes hujus rei habemus, sed etiam ipsam Gentes testificantur: Namque annis circiter 300. ante ortum Domini nostri in terris, flagitante Philadelpho, secundo post Alexandrum Magnum Egypti Regem, (id quod in Judæorum & Gentium historiis est proditum) ex Hebræo sermone sacri libri veteris testamenti, per duos & sexaginta interpretes Hebrææ gentis sapientissimos in Gracum sermonem sunt conversi: quorum librorum & fama, & notitia per omnes gentes pervagata est.

Objicies etiam de miraculis, quare nunc miracula non fiant, cum ea sint præcipua nostræ fidei testimonia. Sed de hac re sequenti Cap. dicemus.

Multa fuisse facta signa & miracula & à prophetis, & ab Apostolis, ut Christiana firmaretur doctrina, nemo est qui dubitat. Atque esse necessaria miracula, ut mundus Christianæ prædicationi fidem adhiberet merito censuit D. August. 22. *de Civitate Dei* c. 8. quorum omnium miraculorum finis non alter fuit, quam ad conciliandam auctoritatem ministris, & ut Christianæ doctrinæ fides adhiberetur. Quare prudenter admodum illos omnes fecisse constat, qui propter miracula, quæ à Christo vel Apostolis fieri cernebant, eorum dictis fidem adhibebant. Unde multi solent quærere & admirari, quare cum miracula sint adeo efficacia, nostra ætate in prædicatione S. Evangelij apud infideles miracula non cernantur, quæ Christus suis promississe videretur maximè Evangelij prædicatoribus Marci ult. *In nomine meo demonia ejicient*, &c. Nulla enim est ita facilis ac certa via, ad conversionem Gentium, quam vitæ innocentia, signorum splendore decorata.

Hujus autem dubitationis triplex potest esse solutio. Prima, multa fuisse facta miracula, etiam post tempora Apostolorum, & nostra etiam ætate in novo orbe quam plurimè, etiam per milites, de quibus præclari Thomas Bozius *De signis Ecclesiæ* lib. 5. fig. 11. c. 2. & lib. 12. fig. 57. ubi miracula à viris sanctissimis hac nostra ætate edita recenset: In primis, inquit, cum Christophorus Columbus in Indias Occidentales nobis antea ignotas primùm simul cum suis sociis pervenit, in omnibus earum locis hoc miraculum commune erat. Nam cum passim dæmones ederent responsa; ubi Eucharistiæ Sacramentum per nostros in aliquo loco reponeretur, continuo dæmones obmutescerant: & cum crebris terramotibus terræ commoventur, & frequentibus tempestatibus miserè etiam deformarentur; nunc nostra Religione recepta, non ita contingit. Hoc universi his regionibus communitè: speciatim verò accidit, ut Christophorus Columbus in insula, quam vocant Hispaniolam, sive S. Dominici, altissimam è ligno crucem defigeret. Indigenæ sæpius eam prostertere ad terram, & convellere conati, nihil proficere: contactu illius ac fragmentis morbi passim curabantur.

Novissimè verò B. Aloysius Bertrandus Ordinis Prædicatorum, maximè nostram Religionem in ijs locis amplificavit, datumque est illi divinitus, ut mortuos ad vitam revocaret, & innumeros ægros restitueret sanitati. Accidit aliquando, ut alicujus vici incolæ ad eum confluerent, non tamen Christo dare parati. Interrogati quid eos ad hoc adduceret, responderunt in publico quodam universali quoque eorum conventu assistisse dæmonem, quem cuncti specie horribili viderent, ac dixisse: *Quid me, astantibus duobus Christianis, invocasti?* (aderant forte duo ab Aloysio ad Christum perducti) *abripisse eos hinc.* Ubi hæc dixit, homo quidam, qui se diceret ab Aloysio missum, processit repente

repente in medium conventum, & in conspectu omnium disputatione inita, demonia convicit: quibus actus evanuerunt ex oculis astantium. Venit forte in manus Principis cujusdam, qui non longe aberat à finibus regni Peruan, effigies Christi crucifixi. Ille acceptam conspuere, ac multis modis irridere cepit, in conspectu plurimorum. Ibi mirabiliter imago quasi verè spiraret, cepit ex oculis lumen emittere, caput motare, & aspectu minari, Regem, cunctosque terrere. Quocirca pavore percussi omnes, & tremore correpti, partim cecidere in terram, partim cum se viderent obrigescere, neque posse loco recedere, exclamare ceperunt, factique penitentes, misericordiam suppliciter implorare: ob id pristino statui proinus restituti, imaginem Christianorum DEUM palam conspici alicuius voce, rem cunctis enarrare. At Princeps unà cum multis è numero suorum se Cozum contulit, & factum divulgans Christo se devovit.

Martinus de Valentia, illustrissimæ sanctitatis fuit. Hic ex ordine S. Francisci cum duodecim Socijs venit in Occidentales Indias, anno millesimo quingentesimo vigesimo quarto, & Incredible est, quot ipse cum suis Indos ad Christi cultum perduxerit. Nemo ex illis duodecim fuit, quin anno millesimo quingentesimo trigesimo primo plusquam centum millia Indorum baptizasset. Hic verò eminentissimæ fuit sanctitatis, virtutumque omnium divinarum sublimissimum culmen est assecutus. Visus est aliquando, cum in Salmanticensi Minorum monasterio diversaretur, orans extensis in modum crucis brachijs, in aëra sublatus. Cum sæpè è superiori loco verba faceret de Christi passione ad populum, rapiebatur extra omnes sensus, immobilisque erectus ac rigens diu persistebat. Antonius è Nava, & Ferdinandus Cortesius in Thalmanalco oppido, cum cellam, in qua morabatur, de improvviso aliquando aperissent, invenerunt orantem in aëra sublatum, & à sensibus abstractum. Bernardinus è Sahagunt, cum cuperet hæc proprijs ipse oculis intueri, accessit in Thalmanalco ad ea loca, in quæ solitudinem petens precaturus *Martinus* conferre sese solebat, observato tempore, quo se in illa jam sanctus receperat, ubi propior est factus, mirificum splendorem conspicitur, progredi ultra non potuit, quod nimia lux aciem luminum perstrinxisset, mentemque obrutasset.

Allanus est aliquando ad virum sanctum puer ægrotans, ut eum baptizaret: verum priusquam perficere possit, ille vita decessit. Acceptum Sanctus in alari collocavit, supplicationi se dedit, ad vitam paulò post reduxit, baptizavit, ac suis restituit. Tlaxcala præ nimia siccitate cuncta exsita jam conspiciantur: venere cives ad virum divinum, opem perentes: supplicatione indicta, processit ille ad locum quendam, in quo crux fuerat collocata. Vix eò pervenerat in precibus torus, cum pluvia copiosa cælitus defluxit. Idem rursus contigit in oppido Tlaxpano. Plurimis porò agrotis sanitatem restituit, illud autem nullo modo prætereandum. Joannes ex Oveto, qui Tecamacalco decessit, Custos in civitate Angelorum, cum sensu oderatus esset privatus, Sanctique cadaver tumulo recluso inspexisset, incredibilem protinus odoris fragrantiam sensit, & ex illo odoratum recepit.

Obiit anno millesimo quingentesimo trigesimo quarto, cum diem mortis prædixisset, genibus in nudi humo in morem supplicantis positus, &

in contemplatione caelestium defixus. Corpus ejus triginta tres annos integrum incorruptumque omnino permansit, & ejus videndi copia pluribus ad illud invensum properantibus fiebat. Innumera porò miracula quotidie ex illo prodibant. Post annum millesimum quingentesimum sexagesimum septimum, cum capiam, in qua repositum jacuerat, aperuissent, nihil in illa inventum. Facta est diligentissima inquisitio, an ab aliquo fuisset asportatum, & subreptum: nihil potuit inveniri, quamvis Apostolicae literæ in eam rem scriptæ fuerint, anno millesimo quingentesimo octuagesimo.

Indi in maxima illum, veluti Apostolum, divinitus ad ipsos missum, veneratione habuerunt, & quæcumque ad illum spectantia colligere poterunt, veluti caelestes quasdam reliquias asserunt, & coluerunt summo honorisubi verò moribus aut eriam peste tentati sunt, illa corporibus admovebant, ac sanitatem plerumque mirabiliter proinus idem recipiebant. Quocirca data fuit opera diligens, ut omnes ejus reliquias vestium, ceterarumque rerum colligerentur. Collectæ loco decenti sunt repositæ, & miracula innumera ab illis indies emanant.

Deinde *Joannes à S. Francisco*, solis precibus, ac nullo prorsus studio, assecutus est linguæ Mexicanæ cognitionem, ita ut maximè cunctis fuerit admirationi, cum repente auditus fuit ea lingua innumeris presentibus concionari. Hic aliquando plurima idola Indorum, multitudine ingenti vidente, à pueris Christianis confingi jussit. Eadem verò die demon apparuit Indo cuidam, qui aberat passibus millibus sexaginta: apparuit autem facie deturpata, membrisque mutilatis, inqueens: *En tu à Joanne male habitus sum*, remque, uti gesta erat, explicavit, efflagrans, ut adversus Joannem suam contumeliam ulciceretur, se ipsi opem laturum: docuitque rationem, qua flagitium perpetraret. Aggressus est rem Indus, expectatumque *Joannem* per insidias adortus, prægrandi fuste percussit, aufugientisque irritò eventu, & à prosequentibus nonnullis comprehensus, rem dedit, & Christo se dedit.

Idem *Joannes* idolorum sacerdotem baptizavit, cui mox duo demones, assumpta patrem ipsius demontorum effigie, apparuerunt, affirmantes se in amoenissimis deliciarum locis degere, eò deducturos ipsum, si velit sequi & imperata facere. Sequitur ille, perveniunt ad silvam, suadent ut laqueo faucibus injecto se ex arbore suspendat, ac præfocet. Aggresso jam rem misero affliit *Joannes*, sive ipse revera, sive ejus species, increpat, dolos detegit. Agnito sceleris, Indus Dei nomen ex animo implorare cepit, ac promissus demones cum suis spectris evanuerunt. Iste Mexicanus reversus, Joannique occurrens, accessit ad pedes, veniam criminis suppliciter petens. Idem *Joannes* defunctum filiolum, diu rogatus à matre, ut id faceret, ad vitam precibus revocavit: aliaque multa mirabiliter egit, ac prædixit. Obiit anno millesimo quingentesimo quinquagesimo sexto.

Hos igitur paucos retulisse sit satis ex ijs plurimis, qui virtutibus divinis florentes, miraculisque editis clari prodierunt ex Quedine S. Francisci, & innumeros ad Christum populos bellinis antea moribus viventes traduxerunt in latissimis Indiarum occidentalium terris. Illorum verò gesta quædam brevissimis adumbravimus. Si quis ea latius cognoscere cupit, legat historiam Franciscanæ.

tiscanam ad finem, quam dedit in lucem Franciscus Gonzaga Episcopus Cephalenus, & illius Ordinis antea summus Praefectus.

Innumera verò etiam sunt, quae in Indiis item orientalibus per viro Religiosos miracula patrata sunt; ex quibus pauca attingamus. *Xaverius* in ora Comorinensi duos jam vita functos ad lucem multis praesentibus, quorum precibus ad id est coactus, revocavit. In insula Japonis muto cui-dam, & pedibus capto usum linguæ & ingres-sam, surdo auditum, alteri item surdo mutoque sanctitatem divini us reddidit. Non est numerus aegrotorum, qui precibus ejus, quamvis essent à medicis desperati, continuo mirandum in mo-dum sunt liberati, & nunc etiam cadaver ipsius *Goz* miracula innumera edit. Plurima dum vive-ret in publicis etiam concionibus longissimè po-sita, uti erant, praesignificavit.

Per multa alia hoc sanctissimo viro, aliisque verbi *DEI* praeconibus, humanas vires exceden-tia, patrata prodigia, in his regionibus, transeun-do, paucis insinuandum duxi, fuisse anno 1584. Ad instantiam *Philippi II.* Regis Catholici ad reg-na Congi & Angolæ è nostris Catholitis discal-ceatis missos *Didacum à sacramento.* ac *Didacum ab Incarnatione,* cum *Francisco à JESU,* alias indigna, nuncupato, viro admirandæ sanctitatis, qui, non paucis editis miraculis, copiosam infidelium mul-titudinem ad fidem perduxerunt ac baptizarunt; uti testatur *Ven. P. Hieronymus à Matre Dei,* alias *Gratianus,* in suo Romæ an. 1610. edito opere, de *propaganda fide.* Consulendus de hoc etiam *Fran-ciscus à S. MARIA* Tomo 2. *Annalium congregationis Hispanicae Carmelitarum Excalceatorum libro 6. cap. 28. & seqq.* aliisque.

Hæc artigillè sufficiat, ut persuasum omnibus sit, si merita, & Apostolicæ virtutes non desint, nec miracula etiam Apostolis digna defutura. Si enim *DEUS* quotidie ad amicorum suorum sanctita-tem propalandam miracula operari non dedigna-tur; quid non erit expectandum facturum ad fi-dem Catholicam confirmandam ac propagan-dam?

Quod si forte hodie miracula non ita frequen-ter, ut olim, fiant, hanc huius rei primò eam reddi-mus rationem: Quia etià certum sit per peccatores effici posse miracula, tamen non dubium, quin frequentissimum sit, & veluti lege stabilitum, ut quò quis fide & sanctitate magis excellat, eò aptius instrumentum sit, per quod Spiritus sanctus tam præclara opera perpetret. Quare non mirum si rara illa & admiranda signa non ita frequenter cernantur, ubi charitas refrigescit, unusquisque querens quæ sua sunt, & non quæ *JESU* Christi. Nec enim dubium, si illa piorum p̄isca fides, si pietas, ac denique si spiritus ille Apostolicus red-deret, quin etiam opera Apostolorum expectare-mus.

Præterea de puritate signorum eam reddit causam *D. Tho. lib. 1. contra Gens. c. 6.* dicens: *Hæc autem tam mirabilia mundi converso ad fidem Chri-stianam, indicium certissimum est præteritorum signo-rum, ut ea ulterius iterari necesse non sit, cum in suo effectu appareant evidenter, quamvis non cesset Domi-nus etiam nostris temporibus ad confirmationem fidei per sanctos suos miracula operari.* Hæc tenus *D. Tho-mas:* cujus sententiam mirificè confirmat *Joan. Chrysol. in Epist. 1. Cor. c. 2.* demonstrans signa E-

vangelicæ prædicationis patrata, non illo tantum sæculo, sed futuris fidem peperisse: quæ e fides jam satis fundata, miraculis novis non indiget confir-mari, præcipuè cum vitæ in egritas & exemplum, ut infra suo loco dicemus, efficacissimum sit, ad persuadendam fidem argumentum.

Tertia hujus charitatis signorum causa assigna-tur à *Jos. Acolta* viro alias doctissimo *lib. 2. de pro-curanda Indorum salute cap. 9.* quod præcis tempo-ribus omnino necessaria fuerint, nostris non item: etenim fides mysteriorum sublimium omnem humanam rationem superantium astruenda tunc erat apud homines maxime ratione sua. cuncta metientes, Græcos, inquam atque Romanos, cæ-terosque hujus sæculi sapientiâ illa ætate florentes. His quomodo per homines paucos ignobiles & imperitos persuaderi posset doctrina omnibus hu-mani ingenij viribus validissimè obfistens, quam proinde stultitiam *DEI* Apostolus vocat, nisi divi-na quædam ac insuperabilis evicisset auctoritas, contestante *DEO* signis, & prodigijs, & variis charismatibus?

Quod etiam *Paulus* Apostolus sæpè commen-dat: *Sermo meus* (inquit) *Heb. 2. 1. Cor. 2. & præ-dicatio mea non in persuasivibus humana sapientia verbus, sed in ostensione spiritus & virtutis, ut fides vestra non sit in sapientia hominum, sed in virtute Dei.* Et *Rom. 1. Qui prædestinatus est filius DEI in virtute, secundum spiritum sancti sp̄ationis ex resurrectione mortuorum JESU Christi Domini nostri, per quem accepimus gratiam. & Apostolatum, ad obediendum fidei in omnibus gentibus.* Ita Christiana Religio, ubi humana præsidia prorsus aberant, divinis est fun-data miraculis: At nostrorum temporum longè alia ratio est; nam & ij quibus fides annunciat, omnibus rebus inferiores sunt, ratione, cultu, au-dacitate, & ij qui annunciant antiquitate Reli-gionis suæ, multitudine suorum, ingenio, elegan-tia, ceterisque copijs ad persuadendum superiores sunt, & abundant: neque barbarorum ingenia ea sunt, quæ fidei difficultatibus terreantur, cum à majoribus suis observent ipsi longè incredibili-ora. Ac revera si Christus annuncietur, ut opus est, obsequentes & ad credendum faciles sese exhibent.

Denique quid magnis signis opus est, ubi po-tius desideatur auctorior intelligentia, quæ altitudinem doctrinæ nostræ aliqua curiositate disqui-reret? Unum illud his Gentibus potentissimum, & ad fidem efficacissimum, ac p̄nè singulare mira-culum necessarium est, mores cum fide congruen-tes: hoc & abunde sufficit, & omnibus concessum est, modo velint.

Verùm quia hoc est præclarissimum inter alia fidei nostræ testimonium, de illo in sequentibus agemus: sed prius reddamus rationem, quare tot motivis & miraculis intervenientibus adhuc multi in sua perseverent infidelitate.

1. Cor. 1.

Heb. 2. & 1. Corint. 2.

Rom. 1.

CAPVT VI.

Rationes, quare multi fidei veritatibus etiam sufficienter propolitis, assensum non præbeant.

Guilielmus Parisiensis lib. 1. de Fide cap. 2. Septem reddit rationes, cur multi fidei veritatibus aliis evidenter credibilibus assensum non præbeant. Prima, inquit, est ignorantia mensuræ, & capacitatis intellectus humani. Qui enim intellectum suum omnia capere existimat, credit ex necessitate non esse, quicquid in intellectu suo non invenit. Quemadmodum si quis crederet intra circulum, vel velum Lunæ esse omnia, necesse haberet credere non esse, quicquid intra ipsum non invenit. Hæc igitur est causa, propter quam quicquid intellectus eorum non capit, non esse credit. Tu ergo adverte hoc, & crede intellectum humanum mensuratum, & limitatum in sua capacitate, ab ipso creatore suo DEO, qui posuit ei terminos, quæ, quot & quanta capiat capacitare sua naturali, multa apud se secreta reservans, revelanda cum voluerit, & quando voluerit. Similis error hæc, & similis ignorantia invenitur in hominibus, qui crederent nullo modo esse posse scientiam de magnitudinibus Solis, & Lunæ, atque stellarum, & de similibus: pro eo quod non est in intellectu eorum.

Secunda causa errorum istorum est aversio intellectus ab eis, quæ credenda sunt. Quemadmodum enim, qui aversos habet oculos ab eis, quæ videntur, & conversos ad alia videntur, videre non potest in ista aversione; sic qui in electum habent aversum ab eis, quæ credenda sunt, & conversum ad contraria credenda, credere non possunt in ista aversione. Hi sunt, qui tanto amore amplectuntur opiniones suas & sectas, ut de contrariis ne quidem cogitare velint; tantoque odio aversi sunt, & contrarij contrariis errorum suorum, ut ea nec respicere illatenus velint. Tu autem scias, quia idem est cogitare, quod corde sive intellectu intueri, atque respicere, & quia amor conversio est ad amatum, & odium aversio est ab eo, quod odit quis; quod ipse conversiones, & aversiones corporales indicant & ostendunt, velut umbræ & similitudines quædam interiorum sive spiritualium conversionum & aversionum. Manifestum igitur est, propter quid huiusmodi homines ea, quæ credenda sunt, credere, seu videre non possunt: non enim datum est hominibus videre post tergum suum, neque videre sine intuitu & aspectu.

Tertia causa erroris est, ipsa rerum subtilitas, quæ turbido, & grosso intellectu visibiles non sunt. Quemadmodum enim visus ad eum turbidus & grossus, ut ab eo pilus videri non possit, est & visus quo pilus & pilo gracilius videri potest: sic & in intellectibus hominum similem differentiam & comparationem esse contingit. Quemadmodum igitur homines grossi & turbidi pilum non videntes ubi est, contendunt ipsam ibi non esse, propter ejus subtilitatem & gracilitatem ipsam non videntes, & ipsam videntibus credere nolentes: sic ea, quæ ex fide, quam diximus, cre-

denda sunt, propter sui subtilitatem, grossities, & turbiditas intellectus vulgarium, & indoctorum hominum non capiunt, ea non esse & credit, & contendit & dejerat.

Quarta causa est, remotio, sive distantia, hoc est longinquitas à rebus credendis: hæc longinquitas est imperitia, & inexercitatio in illis: sicuti dicit Aristoteles, Imperiti veluti longè distantes, speculantur. Qui enim in sensibilibus, aut in alijs quæ longè sunt à credendis, versantur, & commorantur, assidue longè sunt indubitanter ab illis, & propter hoc illa videre non possunt, qui nec studio, nec exercitatione ad illa appropinquaverunt.

Quinta verò causa est stultitia, qua volunt intelligere intellectu naturali per se id, quod per se capi non potest. Quemadmodum si quis visu humano vellet videre, quicquid aquilino visu videri potest; aut altitudinem staturæ suæ longè desuper eminentem contingere, & quæ in ea sunt manu capere: sic brevior intellectus credendorum altitudinem non attingit, & intellectus naturalis ad ea, quæ supra ipsum sunt, per se nullatenus extendit se.

Sexta causa est inquisitio probationum; probationes enim velut scalæ sunt quibus attingitur ad probata. Quia verò ad ea, quæ fidei sunt scilicet huiusmodi non pertingit, cum non habent aliquas probationes inde quales vellent; idem deest illis scilicet, vel omnino, vel saltem ejus altitudinis, quæ huiusmodi res attingat. Hi tanquam deficientes scilicet scilicet altitudine ascendenda incomparabili breviori, ad ea nullatenus ascendunt, eò quod solas probationes scilicet, qua illuc contingat, ascendere opinantur.

Septima causa est peccatum sive negligentia, qua divinum adiutorium ad ipsa credenda non quaeritur, seu quodeunque aliud, quod viam gratiæ obstruit & concludit: meritum enim & iustitiam fit, quod Dei iudicio, Dei adiutorium non obtinet, qui illud obrinere non curat; meritoque gratiæ lumen divinæ cor illius ad illustrandum non ingreditur, qui obicem illi ponit peccati; meritum enim radiis Solis domus illius non illuminatur, qui radiis ejus fenestras & ostia, alioque introitus omnes claudit & obstruit. Scito etiam quod quemadmodum homines propriis manibus lumen Solis visibilis ab oculis suis quandoque prohibent & abscondunt; sic peccatores malis operibus suis, Solis invisibilis radios, hoc est, dona gratiarum & virtutum à cordibus suis declinant, & avertunt. Quod enim sunt manus interpositæ inter Solem & oculos ad obtinendos eos, hoc, sunt opera mala inter solem intelligentiæ, atque iustitiæ & oculos cordis ad eos obstruendos.

Attende autem & alias similitudines, sive exempla, ut melius innotescat tibi erroneorum stultitia. Quia enim sensus humanus in huiusmodi rebus tanquam cæcus est; & omnino inciscus, qui eoduce ambulare volunt in his, sibi cæcum ducem eligunt, & propter hoc non est mirum, si in præcipitia & profunda errorum corruunt. Similiter qui ipsum de his rebus consulunt, cum horum omnino inciscus sit, suam in rebus periculosissimis habent consiliarium. Merito igitur pernitiosè errant, & pericula errorum non effugiunt. Assimilatur etiam stultitia huiusmodi hominum vesper-

tilioni.

visionibus, qui Solem videre contendunt, & ipsum totis viribus fugiunt, dum neque ortum ejus expectant, neque ante occasum evigilant: sic & illi Solem intelligentiæ & justitiæ Domini ex omni parte fugiunt oriturum, siquidem nec expectant, dum nec miraculis, nec sacrorum eloquiorum testimoniis, nec sacrorum Doctorem suasionibus, quibus omnibus velut quibusdam radiis illucescere possent, eisdem attendere nolunt: immò ab ipsis tanquam à vitijs fugiunt, sicut & omnes a veritate, quibus & ipsi congruentissima similitudine comparantur. Sol iste luminosissimus, à tempore infidelitatis eis occidit, & propter hoc frustra eum videre contendunt præter occasum suum: qui non est nisi casus eorum, donec eis oriatur, cujus tamen ortum, ut diximus, fugiunt.

Amplius, sicut cum terra, vel nube, vel Luna interposita, inter aspicientem & Solem non contingit aspicientem ad Solem videre, nisi interpositum: sic & omnes hujusmodi erronei, cum inter eos & veritatem salutarem interposita sint infidelitatis suæ mendacia, non est possibile eos videre, nisi illa. Interpositis autem prohibentibus, non pervenit aspectus eorum ad ipsam veritatem; sicut dicit Salomon Proverb 17. *Non recipit stultus verba prudentiæ, nisi ea dixeris, qua versantur in corde ejus.* Et quoniam impossibile est ab intellectu materiali atque possibili aliquid videri seu cognosci, nisi irradiatione sua super illud, & apparitione formæ suæ in illo, quoniam ipse est velut speculum intelligibile ac noscibile formam intelligibilem, hoc est, in quo resulata, & pingi quodammodo habent omnes formæ intelligibiles resulatae & pictura Soli convenientibus; manifestum est consequenter, quia nec in qualitate intellectu, nec in declinatione, nec per interpositionem prohibito, quemadmodum nec in speculo, quod est dispositionum seu comparationum istarum: manifestum est tibi, quia in intellectu hæretico, cum loco reflectionis & puritatis habeat crassitudinem & immunditiam, loco directæ oppositionis ad veritatem salutarem habeat declinationem ab ea & aversionem, loco liberæ viæ, seu transitus habeat interpositum, prohibens ab eo irradiationem ab ipsa veritate salutari: manifestum est tibi, inquam, quia impossibile in hujusmodi intellectu fieri descriptionem, seu apparitionem hujusmodi veritatis. Et quoniam non solum Sol in lumine suo, & ex lumine videtur, quod insundit hominibus videntibus, sed etiam omnis res alia, & quantum ad sensus exteriores, & quantum ad intellectum materiale: quanto fortius necesse est, ut Sol intelligentiæ atque justitiæ non videatur, nisi in lumine, & ex lumine, quod ipse insundit videntibus, & hoc infusione gratuita, ac liberali, non irrationali, seu naturali, qualis est effusio luminis à Sole, & calor ab igne, quorum potentia irrationales, atque serviles nominantur. Irrationales quidem, quia absque discretione & distinctione, æquè bonis & malis, & ad bona & ad mala operantur, æquè enim illuminat Sol, æquè fœdit lumen suum rapientibus, & occidentibus, ceteraque mala perpetrantibus, ut piè agentibus. Serviles verò, quia nulla non operatur per modum servientis; cujus non est vel aliud, vel aliter facere quam acceperit in mandatis, non enim habet ignis in potentate, ut alicubi ab adulatione caveat, vel ut nunquam aliquid magis aut minus calefaciat, sed totum facit ex necessitate, nihil autem ex propria libertate. Utrumque autem ab altissimo Deo longè

est in ultimo elongationis, & propter hoc omnia bona, quæ ex ipso nobis sunt, dona sunt largiatis ipsius, & beneficia pietatis. Hactenus Guilielmus Parisiensis.

CAPVT VII.

An oporteat cum Infidelibus collationibus ac disputationibus publicis de rebus fidei agere?

Res est non parvi momenti, ac magna consideratione digna, An cum hæreticis & alijs Infidelibus publicis Disputationibus agendum sit, ut eorum confutentur errores, fideique veritas ostendatur, ut sic ipsi convicti, ad fidem vi rationum & argumentorum compellantur? Res est maximè anceps, & quæ pro utraque parte non contemnendis nititur fundamentis. In primis rem hanc potius privatis colloquijs, placida institutione, ac præcipuè oratione ad DEUM, cum motum puritate ac viæ exemplo conjuncta perficiendam, res ipsæ in Ecclesia gestæ testantur: quibus competum est eos, qui ab hæreticis ad Catholicam fidem ac Religionem aliquando convertuntur, potius ex Spiritus sancti tacto instinctu, & mansueta Catholicorum institutione, quam argutis disputationibus, excitari ac permoveri. Ejus rei manifestum exemplum ostendit DEUS, in magno Ecclesiæ doctore D. Augustino: qui de sua ex hæresi Manichæorum, ad fidem conversione, inter alia scripsit, matrem suam Monicam nihil non consilij auxiliique à Deo & hominibus passim & continuo, multique cum lachrymis flagitasse, ut ipse filius ejus, Manichæorum hæresi adhærensens, ad Ecclesiæ Catholicæ fidem Religionemque converteretur.

Tandem quoque sollicitè vehementerque rogasse Episcopum, ut cum ipso filio suo dignaretur colloqui, ejusque errores refellere, & docere eum meliora. Noluit autem Episcopus (verba sunt D. Augustini) prudenter scire, quantum sensu postea. Respondit enim me adhuc esse indoilem, eò quod in statu essem novitate hæresis illius, & nonnulla quasiunculu jam multos peritos agerem, sicut illa (mater) indicaverat illi. Sed sine illum ibi, addebat Episcopus, & tantum roga pro eo Dominum: ipse legendo reperiet, qui ille sit error, & quanta impietas. Simul etiam narravit, se quoque parvulum, à matre sua seducta datum fuisse Mani. hæsi, & omnis parè non legisse tantum, verum etiam scripsit esse libros eorum, sibi que apparuisse, nullo contra disputante & convincente, quàm esset illa secta fugienda, itaque fugisse. Quæ cum ille dixisset, atque illa (mater) nollet acquiescere, sed instaret magis depresso, & uberiori flendo, ut me videret, & mecum differeret: ille jam stomachans eadmodum, Vade inquit, à me, ita vivas: fieri enim non potest, ut filius istarum lacrymarum pereat. Hæc ille.

Nec minus in hanc rem facit conversio cujusdam gentilis Philosophi, qui unà cum alijs ad Nicænum Concilium accesserat, ut Christianorum Religionem illuderet. Nam cum is dicendi arrogantia se inaniter jactaret, & Sacerdotes petulantè irrideret; senex quidam simplex spiridion nuncupatus, ex illustrium Confessorum numero, superbiam ejus non tulit.

Qui

Qui tamen sine peccati subtilitatis, & præstigiæ penitus expertus erat, tamen cum eo disputare cepit. At cum hæc res petulantibus, qui Confessorem hominem simplicem esse cognoscebant, risum moveret quidem, & modestis injiceret timorem, qui verebantur, ne cum viro dicendi petito congressus haberetur pro ludibrio; tamen cum facultas (cui, cum in talis & tam provecæ ætatis esset, pudor erat resistere) data esset, liberè quæ vellet loquendi, in nomine Jesu Christi, inquit, Philosophæ audito: *Unus est DEUS celi & terra, & omnium rerum tam oculis subjectarum, quàm eorum aciem fugientium opifex; qui hæc omnia & virtute verbi fabricatus est, & sacro Spiritu sancti afflatu stabilivit. Quare hoc verbum, quod nos filium Dei nuncupamus, miserum humani erroris, & belluinae vivendi rationis, ex Virgine nasci, cum hominibus unâ versari, proque istem mortem oppetere potuit. Et sique iterum venturus, de iis rebus quas quisque gesserit in vita, dicturus sententiam. Ita ita se habere, sine ulla alia curiosa indagatione pro certo credimus. Noli ergo in his, quæ sola dumtaxat rectè intelliguntur, curiose referenda, laborem frustra consumere, quareque, quis ista fieri, vel non fieri possint. Quod si credis, mihi quidem sciscitavi responde.*

Quibus obstupescit Philosophus: *Credo, inquit, & gratijs illi actis, quod ipsum devicisset, non solum eadem cum sene ipso sentire, verùm etiam consilium dare cepit illis, qui perinde erga fidem Christianam, atque ipse antea, affecti erant, ut jam doctrinæ Christianæ assentirentur: atque iustitiam adjecit, se non modò non sine numine divino mutatum esse, sed etiam vi ac virtute quadam inexplicabili ad Christianam Religionem conversum. Moxque sermonem convertens ad discipulos suos, vel ad eos, qui audiendi gratia advenerant: *Audite, inquit, & eruditi viri: donec verbis mecum gesta res est, verba verbis opposuit, & quæ dicebantur, dicendi arte subvertit. Ubi verò pro verbis virtus procepsit ex ore dicentis, non potuerunt resistere verba virtuti, nec homo adversari potuit Deo: Et tunc si quis vestrum potuit in his quæ dicta sunt sentire, quæ sensu, credat Christo, & sequatur hunc senem, in quo locutus est DEUS.**

Simile est huic, quod Alexander Episcopus Constantinopolitanus, vir spectatæ virtutis & dignitatis, à Philosophis provocatus, uni eorum, cum quo se disputaturum acceperat, dixit: *In nomine Jesu Christi præcipio tibi ne loquaris.* Quod ut primum dixerat, homo & religio obstupescit ore conticuit.

Hæc & alia olim sic gesta sunt: nec mirum; Nam cum fides in Deum & Christum Dominum nostrum, sit donum Dei, oportet primum Deum in homine infideli aut hæretico operari displicentiam erroris, & desiderium cognoscendæ veritatis, priusquam humana industria erudiendo, suadendoque aliquid efficiat. Unde Apostolus Paulus Titum suum de hæreticorum conversione docens, non meminit contentiosarum disputationum: sed ait, *hæreticum hominem post unam & secundam correctionem devota: sciens, quia subversus est, qui ejusmodi est, cum sit proprio judicio condemnatus.*

Præterea non opus est ad horum confirmationem, ut exempla plura longè petantur, cum ferè omnia colloquia & disputationes publicæ, quæ nostra ætate habitæ sunt, absque ulla ferè eorum emendatione & conversione, quin potius, cum inflato ipsi sint corde, victoriam jactitarunt: id enim hæreticorum superbiam, dumtaxat cum insigni arrogantia conjunctionem redarguit, qua licet maxime victi, non solum victoriam victoribus

non tribuunt, sed eam quoque sibi arrogare non verentur. Et quis audivit unquam in ulla disputatione aut colloquio, hæreticos, quamdiu quidem tales esse non desierunt, ingenue professos fuisse, se ab Orthodoxis esse convictos?

Disputavit cum Phariseis & Sadduceis Christus, sed ab adversarijs pro victoriz laude calumnias & blasphemias reportavit. *Joan. 8.* & alibi passim. Certavit cum Simone Mago Petrus, eumque non solum validissime convicit, sed etiam contrivit; at victi tamen vocem victus Simon edidisse nullam legitur. Dissertit de fidei mysteriis in Areopago Paulus, *Act. 17.* Sed quis victoriam ei cessit, nisi qui in ejus etiam sententiam, deposita infidelitate concessit Dionysius Areopagita cum paucis? *Alij vero cum audissent resurrectionem martirorum, quidam quidem irridebant, quidam verò dicebant, audiemus te de hoc iterum.* Disputavit quoque cum Phariseis cæcus ille, jam non cæcus, sed corpore simul & animo à Christo illustratus, & sanctè convicit. Sed quam ab hostibus palmam reportavit: *Tu in peccatis, inquit, natus es totus, & tu doces nos?* *Joan. 9.*

Convicti sunt utique in quatuor illis universilibus ac celeberrimis Concilijs hæretici sufficienter: in Nicæno Arius; in Constantinopolitano Macedonius; in Ephesino Nestorius; in Chalcedonensi Eutyches, cum suis quisque affectis, sed victos se usque aded confessi non sunt, ut contra victores etiam insolentius insurgent. Disputavit cum Donatistis Augustinus, alijs Catholicis Episcopis associatus, eoque ita convicit, ut etiam cognitor seu arbiter ab imperatore designatus, aperè contra Donatistas sententiam protulerit, ut videre est in *Breviulo Collationum cum Donatistis*, quem de hoc ipso Colloquio conscripsit Augustinus; sed tantum aberat, ut Donatistæ se convictos fateantur, ut ipsam quoque cognitorem aperta calumnia imperere non sint veriti; quasi verò à Catholicorum patre corruptus, injustè contra se Catholicis sententiam tulerit, ut videre est apud Augustinum *ibid.* & *Epist. 152.* Disputavit quoque idem Augustinus cum Felice Manichæo, sed nec ille Augustino prius palmam concessit, quam à suo errore decellit, ut videre est in actis ab Augustino editis.

Disputavit quoque cum hæresiarcho Chonorum Theodorus Studites, vir sanctissimus & doctissimus, sed finita disputatione, quid de illo adversarius? *Ita putabam, inquit, hunc penitus nihil scire: sed & linguam eum reddidi, ut videre est ex Epistola, quam ipse Theodorus scripsit ad Naucrarium, relata ab Illustrissimo Cardinale Baronio *Tom. 9. Annalium Ecclesiastic.**

Collocuti sunt anno 1465. Doctores Catholicis (in primis Decanus Capituli Pragensis) de controversia illa unius speciei, cum Rochizano, & alijs Wicleffistis hæreticis, quos etiam de errore egregè convicerunt. Sed quid in hinc Colloquij Rochizanus? Tunc Rochizanus locutus est temporem longissimum, omnia priora replicans, gloriano se victorem esse jam altera vice, contra Augustinum, & jam contra doctores, &c. ut videre est ex actis ejus Colloquij.

Sed quid antiqua memoramus, cum ejus rei luculentissima præsens ætas præbeat documenta? Disputavit anno 1519. Lipsiæ cum Lutherò & Carolladio, doctissimus Eckius. Disputavit quoque felicissimo eventu invictus ille disputator Badie apud Helvetios, anno 1526. cum Oecolampadio. Disputarunt an. 1546. Ratisbonæ Maluenda & Everardus Billicus Carmelita, Theologi Cæsarei,

Ad Titum
63.

faci, viri doctissimi, cum Bucero & Brenio: ibidemque anno 1601. Jacobus Gregerus & Adamus Tannerus Societ. JESU Theologi celeberrimi, aliique cum Egidio Hunno, Jacobo Hailbronnero, ceterisque Augustanæ confessionis Pleado-Theologis sunt congressi. Disputavit anno 1589. cum Jacobo Andrea, & Jacobo Heerbrando, Joannes Pistorius, vir doctissimus & disertissimus. Denique illusterrimus Cardinalis Perronius, coram Henrico IV. Galliarum Rege, colloquium habuit cum Plessio Mornæo Calviniano. Omnes isti, inquam, cum adversariis & hæreticis nostri temporis, nec nisi convictis, aut egregiè confusis disputarunt: & quando tamen adversarii unquam se convictos esse confessi sunt? quando victoriam impudenter sibi arrogare non sint ausi? Cujus forte causam eam possumus designare, quam Ambrosius lib. 5. in Lucam significavit, dicens: *Adverte caliste consilium, Non sapientes aliquot, non divites non nobiles, sed piscatores & publicanos, quos dirigeret, elegit, ne traduxisset potentia, ne redemisset divitiis, ne potentia nobilitatisque auctoritate traxisset aliquos ad suam gratiam videretur, ut veritatis ratio, non disputationis gratia prevaleret.* Hæc Ambrosius.

At si oculos convertamus ad initia progressusque Ecclesiæ nascentis, pro contraria sententia non deerunt gravissima testimonia: nam in primis D. Paulus disputavit in Synagoga publicè cum Judæis, & in foro per omnes dies ad eos, qui aderant, *Actorum* 17. & 18. & 20. Idem quoque de B. Stephano, & Apolline ex eisdem Apostolorum actis accepimus. Publicas etiam disputationes cum hæreticis vel gentilibus plurimos ex antiquis Patribus inisse, passim eorum gesta & historiæ tradunt.

Act. 17.
18. & 20.

Deinde B. Augustinus, ut Possidonius refert, cum quodam etiam Felice, de numero eorum, quos Electos dicunt ejdem Manichæi, quique Hipponem venerat, eundem seminaturus errore, publicè in Hipponensi Ecclesia Notarijs excipientibus disputavit, populo astante: Et post secundam vel tertiam collationem ille Manichæus, frustrata vanitate & errore illius sectæ, ad nostram conversus est fidem atque Ecclesiam, sicut eadem relecta docere poterit scriptura. Hactenus Possidonius. Imò ipse Augustinus sic ait contra *Ful. Pelag. lib. 3. c. 1.* *Donatistas ad collationem nobiscum venire per imperialia jussa compulimus, in qua collatione victi sunt Donatista.* D. Cyrillus Alexandrinus contra Nestorium, publicè in Concilio Ephesino discessit, illumque superavit. Gregorius Magnus cum Eutyche Constantinopolis congressus est, eumque ab errore revocavit.

Divus Berpardus publico congressu coram Concilio Remensi discessit cum Gilberto Potretano, qui de hæresi convictus Ecclesiæ decretis adhesit. Idem Bernardus provocavit Petrum Abaylardum ad publicam disputationem, eumque ad maximas angustias redegit. Ac denique anno Redemptoris nostri 645, habita est famosa illa ac

celeberrima coram Episcopis Africanis inter Pyrrhum Patriarcham Constantinopolitanum hæreticum, & Maximum Abbatem eundemque Martyrem Orthodoxum, ex quidem Pyrrhos Princeps Monothelitarum hæreticorum convictus, erroris diu defensi penitens, recedens palinodiam, oblatoque fidei Catholicæ libello Theodoro Romano Pontifici, receptus est unà cum titulo Patriarchatus in Ecclesiam Catholicam. In hac igitur celeberrima disputatione post multiplices Pyrrhi (ut eleganter Cardinalis Baronius Tom. 8. anno Domini 645. describit) objectiones ingestas, & à Maximo quàm disertissimè confutatas, post nexus solutos, & defensiones ac responsiones singulas quoque convictas, post denique inanes tergiversationes elusas, acuminatasque cavillationes retusas, cum deficerent verba, dare manus omni penitus destitutus defensione Pyrrhus compellitur, & credere cogitur veritati. Magnum sanè tunc (ut idem refert Baronius) vidit primum Africa, deinde Roma spectaculum: Africa quidem, dum quem paulò ante aspexerat magnis animis Patriarchali ostentatione insulantem Catholicæ fidei & veritati, pro hæresi, ore rotundo in defensores fidei Catholicæ declamantem, in se ora omnium convertentem, jamque post se tertiam omnium partem ducere captivam tentantem, eundem viderit ab exortite monacho appetitum, ut novum Goliath à puero Davide, non in hasta vel ense, sed in nomine Domini pugnaturus conveniret, tanta corona Patrum, & magistratum, & Africani populi circumdatum, post longam concertationem fateri se superatum, abijcere clypeum, dare manus, & pedes conjicere sponte in compedes illos optabiles sapientiæ, ejusque vinculis aligari, de quibus Ecclesiasticus: *Injice pedem tuum in compedes illius, & in torques illius collum tuum. Subjice humerum tuum, & porta illum & ne accideris vinculo ejus. Et erunt tibi compedes ejus in protectionem fortitudinis & bases virtutis, & torques illius in stolam gloriæ, (decor enim vitæ est in illa) & vincula illius alligatura salutaris.* Ita planè, cum & victo Pyrrho, omnes ut vincenti fuerint adgratulati, eundemque laudibus, ac benedictionibus profecuti, quod revera cedens veritati perfidiam superasset, impietatem subegisset, contrivissetque Saranam pedibus suis, qui solus luceat se esse victum, hæresi debellata, & ejus defensore in offensorem mutato, Hactenus Baronius, qui in fine octavi Tomi merito hanc Maximi cum Pyrrho disputationem inseruit.

Eccles. 6.

Magna igitur opus est consideratione, ac, ut verius dicam, opus est divinæ prudentiæ, discernere, quando cum infidelibus publicis colloquiis & collationibus congregandum sit, quando vero abstinendum: inspicendaque sunt personarum merita, studia, sapientiæ, ac præcipuè morum integritas, ac vitæ sanctitas, quibus viri sapientes divina ope nixi, promerentur de inimicis palmam reportare.

DE CONVERSIONE OMNIUM GENTIVM PROCVRANDA.

LIBRI IV.

PARS II.

De Ministrorum progressu ac conversatione cum vitæ integritate conjuncta inter infideles, & ratione agendi cum eis, ut ad fidem alliciantur.

Regnum Dei non esse in sermone, sed in virtute docuit Apostolus 1. Cor. 4. non quia doctrina opus non sit ad fidei nostræ veritatum ostensionem: quo modo enim credent, ut ipse alibi scripsit, sine prædicatione? sed ut ostendat pro infidelium conversione prodesse plus vitam puram, quàm orationem cultam. Mores enim corrupti doctrinam sanam evertunt & inanem reddunt. Sergius quidem Paulus Proconsul, prudentissimè credit, ut *Act. 13.* legimus, admirans super doctrina Domini, cum verbis vidit facta succedere. Nunc verò cum raro fiant prodigia, quibus Evangelicæ voces confirmantur (neque verò illis opus est, ut jam diximus) quid restat ad plenam Evangelij prædicationem, nisi integritas ac vitæ puritas? Hoc unum à Ministris munus postulat Apostolicum, hoc prærequirit animarum salus, hoc mysteria fidei nostræ credibilia certa que esse hominibus quantumvis barbaris facile demonstrantur. Quare qui ad exterarum nationes pro Christo legatione Apostolica functuri sunt, ea vitæ sanctitate niteant opus est, quæ, (ipsis quoque silentibus) Religionis Christianæ puritatem repræsentent. Nihil enim ad errores, & vitia convellenda efficacius est, quàm vitæ inculpatæ sanctitas, quæ genere suo cum divina sit, omnem intellectum sua luce perstringit, omnia colla, quantumvis erecta domat. Eloquuntia omnis evanescit, miracula profunt, sed non adeò prævalent, quòd arte dæmonum similia quædam effingi queant. Sola verò sanctitas nequit satis simulari, quòd ipsa simulatio veræ sanctitati non tam similis, quam contraria sit. Vera sanctitas illustrissimam totius orbis partem flexit, & potentissimos Reges Christianæ mansuetudinis vim admiratos in sua castra perduxit.

Quapropter Evangelici Ministri hanc præ aliis munimentis armaturam exquirant, quæ quamvis univrsarum virtutum complexione constet, ad opus tamen Missionum selectas quasdam pro rei magnitudine requirit. Igitur cum vitæ innocentia & splendor firmissimum sit fidei testimonium, ac efficacissimum medium ad infideles omnes juvandos, restat ut in hac *secunda huius libri Parte* de vitæ ac morum integritate in ministro Evangelico agenti inter infideles prærequisita dicamus, & quam huic instituto necessaria sit demonstremus. Vitæ verò ac morum integritatem appello iustitiam Christianam, quæ omnium virtutum officii constat. Potissimum verò de illis virtutibus dicemus, quæ magis conferunt, ut quis idoneus sancti Evangelij Minister evadat. Efflagitat enim Apostolicum munus in Evangelij Ministris admirabilem vitæ puritatem ac sanctimoniam, nempe ut charitate ardentibus, benefici, ac misericordes, prudentes in rebus agendis, continentibus, paupertatem amantes, benigni ac mansueti, ac inter omnia patientes, & longanimi: aliter verò nec hominibus neque DEO, neque sibi ipsis satisfacient; cum animarum conversio ad DEVM, earumque omnis profectus atque incrementum ab ipso etiam proveniat, sic enim scriptum est: *Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus.* Et Joan. 6. *Nemo potest venire ad me, nisi Pater traxerit eum.* Quid ergò faciunt homines in aliorum hominum conversione? hoc unum quod à DEO tanquam instrumenta libera adhibentur: sicut calamus solet ad scribendum, ferra ad secandum. Quare sicut instrumentum, si se ipsum movere velit, nihil efficiet; si verò cum artifice conjunctum ab eo moveatur, omnia efficiet: sic homo in his divinis & supernaturalibus operibus tantum præstabit, quantum cum DEO oratione continua, integritate vitæ, strictissimoque charitatis vinculo fuerit conjunctus, ab ipsoque motus. Hanc verò vitæ integritatem, ac prærequisita alia in Ministris Evangelicis, ut muneri suo satisfaciant, ad quatuor capita reducimus, nempe ad orationis præsidium, ad vitæ integritatem, ad morum exemplum, ac denique ad doctrinam & scientiam.

G A

Legenda
instru-
tio Mil-
sionario-
rum P.
P. Joan. à
Jesu Ma-
ria, quæ
extat
Tom. 4.
Operum
ejus, in
qua ube-
rius, ar-
gumen-
tum hoc
pertra-
ctat: quæ
in 3. par-
tes divi-
ditur.

CAPVT I.

De oratione continua, & fiducia
in DEVM.

Quamvis in omni negotio aggrediendo orationis præsidium primum præcipuumque firmamen ubi de conversione animarum agitur, multò magis: tum, quia eam fides donum sit Dei, & corda hominum in manu Domini sint posita, nulliusque industriae diligentiaque nostræ sit vocatio gentium ad Evangelium, sed solius misericordis & prævenientis Dei; ad orationes & preces assiduas atque ferventes studium omne Ministrorum converti debet, spem omnem & fiduciam in caelesti gratia collocantium, & divinæ misericordis fores diutissimè pulsantium: tum quia non de quavis conversione res est, sed de prima, de maxima, de difficillima, quando vocatur infidelis ad fidem, qui cetera non affectum solum, sed ipsum quoque sensum jubetur exuere, & sese penitus abnegare, ut in obsequium Christi capivo intellectu eat. Tam est profectò orationis singulare præsidium, ut qui cetera omnia adhibeat, hanc li omittat, nihil acturus sit, in hasta & clypeo veniens, non in Domino fiduciam habens: *Neque enim in gladio suo possederunt terram, & brachium eorum non salvavit eos; sed dextera tua, Domine, & illuminatio vultus tui, qua complacuisse in eis, ait Propheta.* Quare in hac re nihil oratione magis necessarium, nihil omnino potentius. Hæc enim una impetrat gratiam, donaque omnia, si cum fiducia in DEVM conjuncta sit. Apostoli, cum de totius orbis conversione curarent, rejectis ceteris beneficentia officijs, Nos (inquit) orationi & ministerio verbi instantes erimus: a deo in re se duo illa coherere intelligebant. Nunquam Petrus & Joannes, nunquam Paulus ante preces ad Deum factas, de Christo ad populū verba fecerunt. Et rectè Dionysius de Divinis nominibus c. 3. monet ante omnem actum, Theologia præsertim, orationem præire oportere. Ipse mediator Dei & hominum Christus JESUS non ante ad prædicandum Apostolos mittit, quam in oratione pervigil pernoctarit. Neque enim tam sermonis & diligentia suæ fructum, quam orationum expectare debet fidelis Dei minister.

Longè plus sine ulla habitatione Paulus orationibus egit, quam coëtionibus, plus lacrymis & gemitibus, quam exhortationibus. Similiter Petrus & Joannes, ceterique militia Christianæ duces. Orationi Stephani Saulum donatum vult Martyr Cyprianus *Sermone de bono patientis*. Sicut Monica matris lacrymis regenerationem suam magis acceptam dicit Augustinus, *lib. Confession.* quam Ambrosij concionibus. Ac denique vir Apostolicus *Franciscus Xaverius* multa millia hominum Christo peperisse legitur non tam humana facundia, quam ferventissimis precibus, lacrymis, gemitibus, & suspirijs, quibus per integras noctes pervigil multò fortius DEVM pulsabat. Atque in novo orbe inventi sunt ministri, qui simplici quidem sermone, & imperito, spiritu tamen Dei ferventes, plus in conversione barbarorum effecerint, quam multi præclari magistri.

Sed quia immensam esset exempla narrare; unus Paulus Apostolus pro omnibus esse potest, cujus in orando pro verbis Dei efficacia incedi-

Thom. à Jesu Oper., Tom. I.

bile studium nullus hominum fide dignum putaret, nisi id aperte ex ejus constaret Epistolis: nam ad Rom. 1. testem sibi DEVM advocat, quod sine intermissione semper in orationibus suis memoriam eorum faceret. Pro Corinthiis, pro Ephesius, pro Philippensibus, Colossensibus, & Thessalonicens. idem etiam demonstrat studium, ita ut omni stupore dignum sit, fidemque omnem prope modum superans, tot Ecclesiarum, tot domorum, tot hominum memoriam perpetuo in uno Paulo hærete, quos semper, quos sine intermissione, quos in cunctis orationibus etiam juratorandi religione interposita, sibi scribit esse presentes.

Ac denique, ut ab Apostolorum exemplis non discedam, quis neget, quod etsi Dei gratia factum fuerit, ut ad prædicationem Petri tot millia Judæorum penitentiam egerint, & in Christum crediderint, & Pauli exhortatione tot millia gentium, idolorum vanitate rejecta, DEVM verum coluerint? Id tamen misericordia divina præveniente, precibus ipsorum Apostolorum, & monitis tribui debet. Videtur enim quodammodo DEUS vim pati, & ad benefaciendum sollicitari, pulsari sæpè, precesque & sacrificia sibi offerri: & ut minorum miseretur, in quibus non suppetunt merita majorum, nempe sacerdotum & ministrorum studio provocari.

Neque suis tantum sacrificijs & precibus, quamvis assiduis, quamvis ferventibus contentus esse debet fidelis Dei minister, sed aliorum etiam Christi servorum auxilia studiosissime efflagitare, ut ex multarum personarum concursu gratia agantur pro eo, & consensus fratrum super omni re quam petierint in nomine Christi obtineat apud Patrem misericordiarum. PAULUS tantorum apud DEVM meritum vir, per omnes Epistolas pro se orari obnixè contendit, ut sermo Dei currat, & clarificetur, ut liberetur ab importunis & malis hominibus, ut deus ipsi fiducia in apertione oris sui, ut loquatur DEI verbum, ita ut oportet eum loqui. Atque hæc & alia hujus generis cogitans Christi servus, maximam atque optimam ministerij sui spem, in efficacibus & frequentibus, & suis, & suorum orationibus collocabit. Nam, ut optimè Augustin. *Epist. 97.* plus nos proficere alternis & communibus orationibus, quam singularibus & privatis credendum est.

His igitur duabus functionibus, oratione ad DEVM, & recursum simili ad homines, Apostolica cura definita est; quas si quis sejungat, tam fieri nequit, ut operam fratrum salutem acquirat, quam si longum pelagus enavigare contendens, vel nulla vela suspendat, vel plenis velis navem statione non solvat. Qui velit igitur in infidelium conversione fructuose operari, orandi studium nunquam sibi prætermittendum persuadcat, se ipsum ve d' jure sacrificium offerens, laetitia, jejunijs, vigiliisque crebris, atque omni corporis maceratione DEVM sibi propitium reddat, ut Evangelium crecet, atque fructificet in universo mundo.

Opinor sane ex illo genere demoniorum multa versari inter infideles, quæ non nisi jejunijs & orationibus ejiciantur. Inter omnia verò venerabilis illa Agni immaculati victima principem locum obtinet, quam Patri quotidie immolet toto cordis affectu, plenaque fiducia, fidemissimè postulans, ut eos, ad quos legatione fungitur, filij sui coheredes facere dignetur, pro quibus ille sanguis effusus est: fieri non potest, ut tali oblatione tam

G

benè

benè ratiōne preces, ab eo, qui dives est in misericordia, & propter nimiam charitatem suam, cum & ipsi essent mortui, convivificavit nos Christo, repulsam ferant.

CAPVT II

De Charitate ferventi erga infidelium conversionem.

Non vulgaris divinæ charitatis modus, sed charitas ultra modum requiritur: ut qui de missionibus cogitant, animis Apostolicis mundum amplectantur universum, more illius, qui cum abesset, agebat: *Os nostrum patet ad vos, O Corinthii, cor nostrum dilatatum est.* Nulla enim totius orbis gens, quantum vis fera esse debet, cui non & ora, & corda vitorum Apostolicorum Charitas igne patefacta, & velut eliquata dehiscant.

Et quidem cum in eo charitatis lex posita sit, ut aeternæ felicitatis consortium iis, qui ejus participes fieri possunt, efficaciter optemus: salus universorum hominum impensissimè à Christi ministris cupienda, & votis ardentissimis efflagitanda est. Quis de re, qui mittendi sunt, læpissimè, ac ferè admodum cogitare, & se ad opus tam gloriosum frequentissimis actibus excitare, studio- rumque laborem eò dirigere debent.

Cum verò ad charitatis mensuram de proximorum interitu moror & dolor accrescant, funestissimum tot hominum interitum lacrymis prosequantur; & ad maturandam eorum, qui nondum interierunt, salutem creberrimis desideris, & pænis ultro susceptis indefessè contendunt.

Ex divinæ charitatis visceribus zelus erumpit: quo Fratres mittendi adeò flagrare debent, ut egrè ferant JESU Christi dulcissimi Dei, ac Redemptoris nostri tot hostes esse, qui cum intemperate ejus sponsa, Romana scilicet Ecclesia, bellum perenne gerant. Dolendum est quippe in universo terrarum orbe præter Italiam, & Hispaniam vix unam vel alteram urbem in vastissimis regionibus divino munere à communi ethnicismi, hæresis, aut schismatis diluvio præservatam reperiri. Dolendum præterea in paucissimis iis regnis, qui universalis eluvio non obruit, veros Dei amicos, velut sidera quædam, rarè admodum intermicare: communis enim Christianorum vivendi ratio sic sceleribus deformata est, ut modicam sempiternæ salutis spem generet. Tam lata est via, quæ ducit ad interitum.

Cum ergò veris DEI amicis exploratum sit, à quot & quam lævis hostibus pusillus Christi grex oblideatur, ardentissimè optare debent eos hostes non ferro, sed ligno, hac mitissima crucis disciplina, subjugare, & Ecclesiæ fæderatos efficere. Frequens autem rei tantæ meditatio zelum procul dubio excitabit, & tantæ calamitatis, quæ orbem pervasit, sensum auget. Hujus ardentis animarum zeli exemplar clarissimum extitit Paulus Apostolus, de quo sic scribit Chrysostomus. 2. Cor. 11. *Quis inquit, infirmatur, & ego non infirmor? Quis scandalizatur, & ego non uror? non dixit, & ego non molestia afficior: sed ego non uror, Urendi verbo, ostendere volens summum dolorem. Et rursus scribens in alia Epistola dicit: Sine nobis regnavistis, & utinam regnavissetis. Et rursus: Nunc vivimus si vos staretis in Domino; unde quanto opere studebat ut res fratrum se recitè haberent, qui nec vivere quidem se existimabat,*

*si illi non essent salvi. Homo qui fuerat raptus ad tertium celum & delatus in paradysum, & qui suis particeps mysteriorum ineffabilium, & tantam apud DEUM assecutus erat fiduciam, illorum bonorum sensum non valde accipiebat, nisi etiam vidisset fratres secum esse salvos. Sciebas enim aperitè charitate nihil esse majus, neque quod sic cum ea conferendum, nec ipsum quidem martyrium, quod est summa bonorum. Nam charitas quidem absque martyrio facit Christi discipulos, martyrium autem sine charitate non potest hoc facere. Hæc S. Chrysostomus, qui pluribus locis, cum de S. Pauli charitate adversus proximos loquitur, ita esse rvescit spiritu, adeò alta admiratione tantæ charitatis suspenditur, & abripitur animo, ut vix se ipsum capiat: præsertim cum illud explicat: *Operabam anachemam fieri, à Christo, (hoc est, inquit, carere aeterna remuneratione, & Christi præsentis conspectu) pro fratribus meis, qui sunt cognati mei secundum carnem, qui sunt Israelitæ.* Sic exponit in Commentarijs Epistola ad Romanos: *Operabat in gehennam mitti, & iudicium subire perpetuum, pro eorum salute, à quibus fuit sæpè lapidatus, qui eum interficere contenderant, ut bis tantarum ei auctores afflictionum, per fidem corpori Christi jungerentur. Quis ita dilexit Christum? si tamen hac dilectione & amore majus est aliquid nuncupandum. Quæ tamen omnia anachemata operabat apostolus, modò nulla sua culpa contingerent.**

Ad hanc igitur ardentem proximorum charitatem in ministris sancti Evangelij primò maximè spectat, ut eorum animus paratus ac promptus sit, pro animarum salute quælibet adversa perferendi, exemplo Christi Domini, & plurimorum aliorum Christi militum charitate ferventium, de quibus fuit primo lib. disseruimus.

Secundò hujus proximorum charitatis proprium est, progredi in eorum amore, quamvis ipsi non vicem ferant, minusque officio nostro proficiant ij, quos in Domino diligimus, & quorum causa laboramus: exemplo Apostoli, qui sic scribit 2. Cor. 12. *Ego autem libentissimè impendat, & superimpendat ipsi pro animabus vestris, licet plus vos diligens minus diligar. Considera, ait Chrysostomus, quos gradus commemorat: licet accipere, ipse autem non accipiebat; ecce primum opus bonum: & quamvis inopia premeretur; ecce secundum: Et illi prædicans, in tertium: Et impendit; ecce quartum: & non simpliciter abicit, sed cum incremento; ecce quintum: & non solum pecuniam, sed & seipsum; in sextum: & his qui non valde diligebantur; ecce septimum: & his qui valde diligebantur; ecce octavum. Hoc sane & nos imitemur. Hæc S. Pater.*

Tertio ardentis charitatis circa proximos, est eorum commiseratio calamitatis, perinde ac nostri, ut manifestè testimonio illo Pauli supra adducto demonstratur: *Quis infirmatur & ego non infirmor? Ac denique omnes injurias criminaque alterius nobis illata, ex animo condonare, idque non semel aut iterum, sed quotiescumque ille peccaverit in nos.*

Hæc sunt perfectæ charitatis proximorum indicia, quibus præditi esse debent Evangelizantes Christum Dominum, in quo hæc & plurima alia multò majora charitatis signa præclara inventa sunt, zelo animarum ita exarsit, ut coarctaretur, ut ipse ait, donec baptismo sanguinis sui pro eorum salute ablutus, se ipsum Patris hostiam viventem immolaret. Passionem & mortem probroffissimam obivit, spontè libensque & gaudens sustinuit, quod optavit ardentem, ut opprobria exprobrantium Deo in ipsum reciderent omnia, fieretque unus pro omnium gloria, opprobrium hominum,

Vid. Cap. 3. & 4. part. 1. Instru- tionis Missionario- rum Joan. à Jesu Maria.

Rom. 9.

2. Cor. 12.

2. Cor. 11

minum, & abjectio plebis. Quam verò constanter in amore ingratissimæ & pestimæ gentis perseveraverit, quam ardentem necematus, & capitalissimo odio habitus ab inimicis, civibus, & popularibus suis, inimicos ipse dilexerit, quam facilis ad ignoscendum fuisset hostibus, & interfectoibus immanissimis & efferratissimis, fuerit in ipso fervore tanti sceleris mortis suæ, locupletissimè testatur, vel una ejus oratio: *Pater dimitte illu, quia nesciunt quid faciunt.*

CAPVT III.

De beneficentia erga infideles exercenda.

Nihil æquè juvat ad Barbarorum fidem benevolentiamque conciliandam, quam erga ipsos beneficentia, quæ à charitate ortum habet: dei enim non potest, quam sit ad persuadendum efficax charitas, & viscera digna Apostolo, juncta simul cum beneficentia: beneficentiam autem appello, qua fructum salutis fortunisque consulimus. Hanc in omni Rectore adversus subditos magnopere necessariam esse eleganter Gregorius ostendit: *Egentiu (inquit) mentem doctrina sermo non penetrat, si hunc apud eju animu manus misericordie non commendat. Tunc autem verbi semen facile germinat, quando hoc in audientiu pectore pietas predicantis rigat. Nam quasi jure, ut diximus, à percipiendis predicatione gregu animu frangitur, si cura exterioris subsidij à Pastore negligatur. Quare si lucra animarum sitimus, compendiarie via beneficentia est: ea enim facile animos expugnat ac devincit, quicquid vult copiose perorat, atque persuadet. Nam idè Christi Apostolorumque signa tam ad fidem astruendam fieri potentia, quod omnia pænè hominum utilitati impenderentur. Inde facile ac libenter conciliati animi hominum salutis consilia ab optimè de se meritè hauriebant: *mortuos, inquit, suscite, leprosos mundate, infirmos curate, demones ejcite, & ad cornulum omnium, quod gratis accepistis, gratis date.* Hoc extremum si sinceritate Evangelio digna in Dei præconibus gentes cernerent, quamvis barbare, quamvis feræ, brevi profecto mansuescerent, omnique illa feritate deposita, lenissimo Christi jago victa colla submitterent. Et canes, & pilces, & ipsi immanes leones beneficia sentiunt, & eà gratitudinis suæ argumenta historicis conscribenda dederunt, quæ homines nisi flectant, saxos planè monstrant.*

Habemus etiam in hoc exemplum, quod Apostolus Paulus in procurandis proximorum subsidij etiam terrenis edidit: *In carnalibus*, ait S. Chrysolost. Hom. 37 de laudibus Pauli, *non in spiritualibus solum plurima sollicitudinis ac providentia sua documenta prestabat. Audi quomodo pro una muliere ad universum scribat populum: Commendo autem vobis Phaben sororem meam, qua est in ministerio Ecclesie, qua est in Cenchris, ut eam suscipiat in Domino dignam sanctu, & assistat ei, in negotio quocunque vestri indigerit. Et iterum: Nostis, ait, domum Stephanæ, ut & vos subditi sitis hujusmodi. Et rursum. Cognoscite, qua hujusmodi sunt. Post confirmans idem exemplo Eliæ Prophetæ, addit: *nec de viatico illorum quos evocabat curam gerere designatus est. Tito scribens, ait: Zenam legi perivi, & Apollo sollicitè præ Thom. à Jesu Oper. Tom. I.**

mitte, ut nil illu desit, etc. Qui autem pro uno servulo fugitivo Onesimo, & qui ex rebus Domini multa substraxerat, integram omnique affluu epistolam plenam ad Philem sine cunctatione composuit, qualis circa alios fuerit perpende. Unum enim ille pudore dignum putavit, aliquid scilicet pro cujuslibet salute negligere. Propter hoc agebat omnia, nec omnino quicquam prohibu, qui salvandi erant, cunctabatur impendere, non verba, non pecunias, non corpus ipsum. Quoniam, inquit, libenter impendam, & superimpendam ipse pro animabus vestris. Hæc enim expeditissima ad conciliandos Evangelio homines via est. Sentiant Infideles, sentiant Catechumeni, sentiant Neophyti, patrem & advocatum. Pro ijs sæpè impellet apud Ducem & Magistratum, hos à militum injuriis tueatur, horum egestati consolat, vel propria mendicitate. Si quid acerbius designandum erit in aliquem, hujus ipse administer non sit. Thesaurizet potius filius parens, ac non solum sua, sed & felibenter impendat, & superimpendat pro animabus eorum, licet plus diligens minus ipse diligatur: neque datum requirat, sed fructum.

Præterea in Christianis non solum barbarissimæ nationes, sed & Japonenses, & Chinentes nihil ita suspiciunt atque admirantur, quam beneficentiam, & liberalitatem: præsertim cum eà ad se redundare perspexerint: quia in et illos, maxime vero inter Indos, Stipem vilem, aut pusillum frumenti, qui ulro alteri præbeat vix invenitur: sunt enim in ægrotos parum misericordes, in senes, & egentes illiberales, in oppressos laboribus & arumnis, inhumani. In contrariis igitur ministeriis resplendat Christiana charitas, quæ in beneficentia sua est: quæ excolenda & verbis & factis à ministro Christi. Quare ejus studium in conversione infidelium inter alia sit, operari bonum ad omnes; neque pigeat Evangelij ministrum ægrotos visitare, xenio aliquo recreare, famelicum cibario saltem pane pascere, nudum operire, pauperem, cui non est adjuvor, à divitiarum calumniis & potentia eipere, pro afflictis Principem Magistratumve convenire, cælibes matrimonio honestè quaesito collocare, rem familiarem consilio augere, morientibus sedulo & benignè assistere, sepulturam curare, eos qui quaeruntur ad mortem eripere, lites & dissidia componere: omni denique officij genere cumulatè prosequi: siquidem certissimè sciat Christo Christianæque Religioni honorem maximum ad spirituales fratrum salutem viam apertam, sibi præmium copiosum parari: si verum illud est quod veritas ipsa dixit Matth. 25. *Quod minimis istu fecistis, mihi fecistis.*

CAPVT IV.

Oportere Ministros ante omnia sibi ipsis attendere.

Primum, & ante omnia præ oculis habendum est, ne zelus alios promovendi, sive ad fidem convertendi, aedè fervens & ardens sit, ut sui jara à Ministris neglecta alijs existiment te commoddè posse consulere: nam & charitas, quæ tanta ac tam præclara virtus est, ordinata esse debet, idque ad eò necessarium esse, ut si ordinata non sit, nec charitas quidem sit, sed aliquis alius effectus charitatem simulans. Ordo autem præcipuus hic est, ut in ijs

quæ spiritalia sunt, & quæ ad gratiam Dei, nostramque salutem attinent, prius quisque se ipsum, suamque utilitatem ac profectum amet & curet, quam proximi illius. Idque ita præcipit Deus: quod tum Theologi omnes uno consensu docent, tum B. Thomas 2. 2. q. 24. hoc etiam argumentum solido ac gravi confirmat: quoniam, inquit, charitas fundatur in communicatione bonorum spiritualium: atqui post DEUM, qui est fundamentum, quisque sibi primus est, qui participat huius boni, proximos autem diligimus, ut socios in tali participatione. Quamobrem sicut unitas potior est, quam unio; ita quod homo tali bono fruatur, potior est ratio diligendi, quam quod alius ei socius sit in fruendo. Quo quidemposito, illud etiam verè ac necessariò concluditur, non posse charitatis habitum inclinare, ut pro aliis quicunque sint, etiam ad omne hominum genus salvandum, non dico vel minimum committatur peccatum, sed ne ipsos quidem charitatis ullum detrimentum admittatur, non magis quam ex glacie ignis exultat: atque, hoc etiam à Theologis pænè omnibus traditur.

Mat. 16 Habemus etiam de hoc manifestam Salvatoris sententiam Mat. 16. Quid prodest, inquit, homini, si universum mundum lucretur, anima verò sua detrimentum patiatur? Quam sententiam ne quis de lucro temporali intelligendam putet, certè cum S. Bernardus ad hunc ipsum spirituales proximorum profectum discrete applicat, 10. de Consideratione: Si totus (inquit) vult esse omnium, instar illius, qui omnia omnibus factus est, laudo humanitatem; sed si plena sit. Quomodo autem plena te excludit? Et tu homo es, ergo ut integra & plena sit humanitas, colligat & te in te seclusus, qui omnes respicit, alioquin quid tibi prodest, iuxta verbum Domini, Si universos lucraris, te unum perdas? Quare cum omnes te habeant, esto etiam tu ex habentibus unus. Quid solus fraudarius munere tui? Usquequo vadens spiritus & non rediens? Usquequo non recipis te, & ipse inter alios vice tua? Sapientibus & insipientibus debitor es. & soli negas te tibi? Stultus, & sapiens servus & liber, dives & pauper, vir & femina, senex & juvenis, Clericus & laicus, iustus & impius, omnes pariter participant te: omnes de fonte publico bibunt pectore tuo, & tu seorsim sitiens stabis? Si male dicitur, qui partem suam facit deterio-rem, quid ille qui se penitus reddit expertem? Hæc Bernardus.

Eademque ferè repetit lib. 20. In acquisitione, inquit, salutis, nemo tibi germanior unico matris tuae. Quæ autem stulticia est, cum nostro dispendio, aliorum lucra servare vellet? Quare illud potius audiendum & semper ob oculis habendum est Spiritus sancti consilium: quo hoc ipsum ita monemur Eccl. 29. Recurre proximum tuum secundum virtutem tuam, & attende tibi ne incidas, id est, ne cadas ipse, qui namque lapsus sit primum, ipse male habet, deinde ne alios quidem jacentes sublevarè potest. Meminisse etiam oportet virginum illarum, quarum ideo ipsius oris Domini laudata est prudentia: quia dum ab aliis virginibus rogarentur, ut de oleo, quod habebant, si impertirentur, responderunt: Ne forte vobis & vobis non sufficiat, ite potius ad vendentes, & emitte vobis. Sic enim dictum hoc huic ipsi rei, de qua agimus, scilicet è applicat S. Bernardus in Cantibus, ac tum alia multa addit in hanc sententiam Serm. 18. Si sapi, inquit, sacerdos concham te exhibeat, & non canalem: hæc enim panis simul, & recipit, & refundit: illa verò donec impleatur, expectat, & sic, quod super abundat, sine suo damno communicat, sciens maledictum, qui partem suam facit deterio-rem. Et ne meum consilium contemptibile ducas, audi

sapienter me: Stultus, ait Salomon, profert totum spiritum suum simul, sapiens reservat in posterum. Verum canales multos habemus hodie in Ecclesia, conchas verò per paucas. Tanta charitatis sunt, per quos nobis caelestia fluenta emanant, ut ante effunderè, quam insundi velint, loqui quam audire paratioris, & prompti docere, quod ipsi non didicerunt, & alijs præfisse gestientes, qui se ipsos regere nesciunt.

Præter Bernardum verò id docuerunt rectè alij Patres Greg. Nazianzen in Apologetico: Presbyteri officium caelestem quandam vitam requirit, primo purgari, deinde purgare, sapientia instrui, & sic alios sapientes reddere; lumen fieri, & alios illustrare; accedere ad DEUM, & alios adducere, sanctificari, & alia sanctitatem asserre. Hoc verò ita certum est, ut ne pluribus quidem confirmari opus sit: tum quia animarum conversio, earumque omnis profectus, & incrementum, etsi à DEO tota sit, maxime tamen pendet à Ministrorum probitate, vitæque integritate: quæ neglecta, necesse est, ut cetera etiam corruant. Tum etiam, quia veris sanctis inter gentes humana ad virtutem adjumenta sunt rarissima, impedimenta autem & occasiones libidinis, avaritiæque incentiva complurima. Quare oportet eos salutaris suæ minimè esse negligentes, & quotidie spiritum interiore quem hominem renovantes, radices alias in virtutibus micere, ut ingruentium ventorum tempestati viriliter resistant, memores semper magni Apostoli PAULI, qui cum talis tantumque esset, assidue castigabar tamen & in servitute redigebat corpus suum, ne cum alijs prædicasset, ipse reprobus efficeretur. Quam curam necesse est, ut unusquisque sui ipsius diligentem gerat: ad quam non modicum juvabit, si orationis mentalis quotidiana exercitia non prætermittat: si conscientia puritati studeat, cui examen quotidianum valde necessarium, & præsentaneum adjumentum est, simul cum passionum mortificatione, sui ipsius abnegatione, ac rerum humanarum contemptu, Christi virtutum accurata imitatione, ferventi salutis animarum zelo, ac in primis ardenti in DEUM, ac Dominum nostrum JESUM Christum amore, ejusque unius gloriæ purgatissima intentione.

CAPVT V.

De prudentia ministris sancti Evangelij in juvandis Infidelibus, & conversatiõne cum illis necessaria.

PRudentia, quam alio nomine sancti Patres discretionem, sive virtutum omnium lucernam appellant, rebus agendis modum & formam præscribit, ut recto tramite in illum finem perveniant. Hæc autem virtus præter charitatem, quæ mater est omnium virtutum, in viro Evangelico maximè desideratur. Quare Dominus illa duo in **Mat. 5.** Evangelio copulavit, fidelis servus & prudens, ut rem laudabilem, (ut inquit noster Joannes Hierosolymitanus, alius Auctor operis imperfecti, Homil. 51.) sed rarissimam proponeret, ut quis fidelis inveniat & prudens. Et infra: quanto ergo rarior invenitur fidelis & prudens, tanto qui inventus fuerit beator est.

Ad hanc igitur virtutem in conversione Infidelium exercendam, primum spectat, ut operarij pru-

prudenter se gerant in ratione agendi, & convertendi cum infidelibus: curentque ante omnia scire, quomodo eorum ingenia sint tractanda, secundum uniuscujusque gentis naturam & mores, ut ad fidei veritatem alliciantur: similiter quomodo uniuscujusque nationis amorem ac benevolentiam sibi possit conciliare: quæ ut commodius assequatur, proderunt sequentia.

Primum, maxime studeat operarius, ut à Christiana Religione alieni ad eam blandimentis adducantur. Sic docuit magnus Gregorius in *Registr. lib. 11. in distinct. 6. c. 15. Qui sincera intentione, ac extraneos à Christiana Religione ad fidem cupiunt rectam ducere, blandimentis, non asperitatibus debent studere, ne quos redita ad planum ratio poterat revocare, pellat procul adversitas.* Ac deinde secundum sacrorum Canonum sanctiones consultius agitur, si pagani ad veritatis cognitionem, & divinum amorem per monitis informando, & prædicando, quam violentiam inferendo à Fidelibus inducantur. Et quemadmodum nihil ita fidei susceptioni adversatur, atque vis omnis & violentia, (non enim est fides nisi voluntium, cum scriptum sit *Psal. 53. Voluntarie sacrificabo tibi*) ita nihil æquè commendatur in Evangelicis viis, ac mansuetudo & suavitas: *Omniem*, inquit Apostolus ad *Tit. 3. ostendentes mansuetudinem ad omnes homines. Quæ cum voluntarium ac liberum sit unicuique obedire Evangelio credendo, suaviter ac benevolè docendus est, non perurgendus auditor.* Unde Dominus *Matt. 10. Ecce ego mitto vos sicut agnos in medio luporum*; factumque est Domini virtute ac magnificentia, ut ab agnis lupi superarentur. Quando enim orbis vi Evangelio cederet, tacendo, tollerando, benè merendo, de inimicis triumpharunt Christi milites non terrendo, non minitendo. Quod si non receperint Evangelium, jubebuntne ignem de cælo descendere? *Nescitis*, inquit Dominus *Luc. 9. cujus Spiritus estis? Filius hominis non venit perdere, sed salvare: quod si non receperint vos in ista civitate, ite in aliam.* Ecce quam benignè, quam dulciter monet Dominus Evangelium esse seminandum. Nam ut rectè Gregorius in *Pastorali, Plerumque egros, quos fortis pigmentorum porio curare non valuit, ad salutem pristinam tepens aqua revocavit: & nonnulla vulnera quæ curari incisione nequeunt, fomentis olei sanantur. & durus Adamas incisionem ferri minime recipit, sed leni virorum sanguine mollescit.*

Neque hic sistit mansuetudo ab operario Christi in infidelium salute exercenda, quin æmula charitatis, cujus filia est, hujusmodi ab eis acceptam amore beneficiisque compensat: & si gliter non potest, saltem commiseratione, oratione & lacrymis. Sic *Moyse*, qui vel post mille injurias, pro populo deprecabatur: sic *Paulus*, qui cum multis à Judæis quotidie afflictionibus premeretur, anathema tamen pro ipsorum conversione esse cupiebat: ac denique *Stephanus* cum lapidaretur, ut hoc peccatum lapidantibus remitteretur orabat. Hæc igitur animi mansuetudo, motum suavitatis, ac benevolentia infidelibus simul cum beneficentia opere exhibita plurimum valet, ad eorum animos conciliandos, alliciendosque ad fidem catholicam amplectendos, præcipue si exemplo vitæ, ac morum sanctitate confirmantur: vulgatum enim est illud: *si vis amari ama*, & amoris amor merces. Oportet enim, ut omnes veræ charitatis significationes infidelibus ostendantur.

Sed & præmijs, & honoribus, ac aliarum rerum temporalium promissionibus, nec non im-

Thom. à Jesu Oper. Tom. 1.

minutione tributi, onerum civilium, & publicorum immunitate, & exemptione, pensionum & provisionum promissione, (ut plenius infra disputabimus) ad fidem Christianam invitari possunt: exemplo sancti Gregorii *l. 4. Registr.* qui mandavit Cypriano Reçtori patrimonij Sicilia, ut mitteret epistolas ad Judæos, qui erant in possessionibus dicti patrimonij, quibus promitteret, quod quicumque ex ipsis ad verum Dominum Deum nostrum JESUM Christum conversus fuisset, onus possessionis ejus aliqua ex parte immueneretur: quod ita quoque inquit fieri volo, ut si quis ex eis conversus fuerit: si solidi pensionem habet. Et taxat portionem minutionis oneris.

Præterea magnæ prudentiæ est, in animarum conversione tractanda accommodare se naturæ, & captui eorum, quos convertere nituntur: illisque in omnibus, quæ essentialiter non repugnant aternæ salutis, in principio secundare, ne propter accidentale aliquod, amittant essentialia: qui enim vehementer emungit, elicit sanguinem. Hoc pacto illorum captabunt benevolentiam & amorem: quo obtento, omnia facili negotio subsequuntur. Cum enim amor vincat omnia, & Christi jugum suave sit, & amoris plenum, nihil magis necessarium est in conversione cujusque, sive peccatoris ad DEUM, sive hæretici ad sanctam Ecclesiam, sive Infidelis ad fidem, quam amor erga Magistrum & Patrem spirituale. *Fili prave mihi cor tuum*, hoc est, amorem, quo omnia ad me traham: quicquid enim à te voluero, hoc solo obtinebo, Et sic præponens JESUS Christus Redemptor noster D. Petrum suæ sanctæ Ecclesiæ, nihil aliud ab eo petit, nisi solum amorem, & hunc triplici interrogatione (ut ostenderet maximam ipsius necessitatem) *Simon Joannis diligis me?* qui enim amat, amabitur, quasi diceret: *Si me amas Petre, & proximum amabis, consequenterque ab eo amaberis & sic omnia ad me trahes, erisque bonus Pastor.* Hunc D. Paulus verus Christi imitator, omnibus nervis imprimere cordibus Fidelium contendeat, experientiaque doctus, nihil tam sedulo ab ipsis exposcebat verbis, & operibus, quam amorem erga se ipsum, & alios præpositos. *Fortis enim est ut mors dilectio*, & sicut nihil morti resistit, sic nec amor. Igitur primum, quod requiritur est se gentis ingenio accommodare, & omnium se seivum facere, ut omnes lucrifaciat, cum D. Paulo, qui dicebat:

Factus sum Judæis tanquam Judæus, ut Judæos lucrarer: ijs qui sub lege sunt, quasi sub lege essem, ut eos qui sub lege sunt lucrifacerem: ijs qui sine lege erant, quasi sine lege essem, ut lucrifacerem eos, qui sine lege erant: Factus sum infirmis infirmus, ut infirmos lucrifacerem: omnibus omnia factus sum, ut omnes facerem salvos. Et Apostoli in primordiis Ecclesiæ secundarunt Judæis præcipientes Fidelibus ex Gentibus convertis, in illorum gratiam, ut abstinerent à sanguine, & sufficatio, ut omnes lucrifacerent, quæ postea successa temporis perierunt.

Quare prudentiæ est, mores infidelium maxime Evangelio non repugnantes in initio permittere: nam cum perdifficile sit dediscere natales, atque consuetudinem in veteratam, atque inde ad mores inuitatos sensui, ac libidini penitus injucundos traduci, ideo Infideles paulatim disciplina Christiana sunt imbuendi, ac omnes sacrilegæ superstitiones, ritus sensum amputandi, attamen si inter illos mores à Religione & justitia non discrepantes veniantur, non facile immutandi: sed permittendum, ut patrias ac gentilitias consuetudines retineant: sicuti Indici senatus Regio de-

creto caveretur. Multa etiam Judæis legi assuetis, Apostolica Ecclesia condonavit, usque dum profusus extitit Moysen, Christum induerent. Multa de hincismo toleravit antiquitas, in ipsis primævis Christianis, magna alioquin miracula edentibus. Vix victimarum cruor elui poterat; ut oportuerit Apostolum sapiens ea de re admonere Corinthios.

Scribit Gregorius Papa ad Augustinum primum Anglorum Episcopum, mores gentilitios, & patrios paulatim debere emendari, & patienter toleranda esse, quæ non possunt ita facile corrigi. Lectio omnium pænè nationalium Conciliorum indicat peculiarem Sanctorum Patrum curam in relegendis paulatim ritibus majorum. In Africa multa usque ad sua tempora perdurasse Augustinus testatur, ut latiori sermone infra ostendemus. Quia in re (ut satis prudenter notavit Josephus Acoista. li. 3. c. 24.) valde peccatur à multis, vel propter ignorantiam municipalium observationum, vel ob nimium, & præmatum communicandi nostræ fervorem. Hic non morabor Plurarchi Philosophi ad Trajanum in Politica insigne præceptum de gubernanda Republica, apponere. Vertere se ad mores civium cognoscendos oportet, atque eorum penitus exploranda atque tractanda ingenia. Etenim statim mores & ingenia conari mutare populi, novisque ea legibus moderari exemplum velle, non modò non facile, verum ne tutum quidem omnino est, ut res quæ multo tempore, & ingenibus viribus indiget. Simile ducit ex vino per pulchre, quod initio bibentis à bitrio regitur, mox sensim calefaciens hominem, commutat & venit ad se.

Quamobrem multa dissimulanda sunt, nonnulla etiam laudanda; quæ tenacius hærent, & pecciosius lædunt, ea dexteritate quadam in bona similia commutanda. Cujus rei authorem luculentum habemus Gregorium Magnum lib. 10. Regist. Epist. 71. qui rogatus ab Augustino Anglorum Archiepiscopo in simili causata scribit Melito: Dicitur Augustino Episcopo, quod diu tecum de causa Anglorum cogitans, tractavi videlicet quia sana idololorum destrui in eadem gente minimè debeant, sed ipsa quæ in eis sunt idola destruantur, ut dum gens ipsa eadem sana sua non videt destrui, de corde errorem deponat, & DEUM verum cognoscens, & adorans, ad loca quæ consuevit familiariter recurrat. Et qui boves solent multos sacrificio Damonum occidere, debet his etiam de hac re aliqua solenniter immutari: ut die dedicationis, vel natalitii Martyrum tabernacula sibi circa easdem Ecclesias, quæ ex sanis commutata sunt, de ramis arborum faciant, & religiosis conviviis solemnitatem celebrent. Nec diabolo jam animalia immolent, sed ad laudem DEI, in esu suo animalia occidant, & donatori omnium de satietate suas gratias agant: ut dum eis aliqua exterius gaudia reservantur, ad interiora gaudia consentire facilius valeant; nam duris mentibus simul omnia abscondere impossibile esse, non dubium est, quia si quis locum summum ascendere nititur gradibus, vel passibus, non saltibus elevatur, cuius etiam documentum exemplum profert in Israelitico populo Aegyptiorum sacrificium assuescisse, quem DEUS ab idolorum cultu revocans, sacrificia uni DEO de pecudibus offerri imperavit. Quæ eo sunt falsius repetita, quo magis perspicua res fiat, non solum præcepto Gregorii, verum etiam exemplo de bobus pro convivio tractandis, quos idolis suis sacrificare consueverant. Hæc tenus Acoista.

Quod prudentiam non exiguum postulat Chritiana, & ingeniosa quædam industria in

proximorum salute procuranda: quod exemplo sancti Gregorii potius quam verbis in quo si a sit hæc divina prudentia clarius innolescet. Ponderans S. Gregorius in *parte Pastorali* exemplum Moysis Num. 10. cum enim præmississet: *B. Pater: persuadere elatis utilia melius possumus, si profectum eorum nobis potius, quam illis profecturum dicamus, & eam magis nobis, quam illis impendi postolamus adjungit: Unde Moyses qui regente se Deo desertiter aerea columna duce peragebat, cum Obab cognatum suum à Gentilitatu conversione vellet educere, & omnipotenti Domino subjugaret: Proficiscimur ad locum, quem DEUS daturus est nobis: Veni nobiscum, & benefaciamus tibi, quia Dominus bona promissit Israeli: cui cum respondisset ille: Non veniam tecum, sed revertar ad terram meam in qua natus sum; illico adjunxit: Noli nos relinquere, tu enim nosti in quibus locis per desertum castra ponere debeamus, & eris Dux noster. Neque Moysi mentem ignorantia itineris angustiabat, quam ad Prophetia scientiam cognitio divinitatis expanderat, quem columna exterius præbat, quem de cunctis interior per conversationem cum DEO sedulam, locutio familiaris instruat: sed videlicet vir providus elato auditori colloquens solatium petivit, ut daret, Duce eum requireret in via, ut Dux ei fieri ad vitam potuisset. Hæc sanctus Gregorius.*

Eandem prudentiam exhibuit Dominus, cum Samaritanam ad aquæ vivæ fontem educturus, primus petit: *Mulier da mihi bibere.* Et cum Zachæum ex avaritiæ sordibus discipulum Evangelij facere deliberans ait: *Zachæe sistmans descendens, quia hodie in domo tua oportet me manere.*

Ac denique ad prudentiam omnium rerum magistrum spectat in congressu live conversatione cum infidelibus, in procuranda eorum salute, non tam disputationibus argumentisque agere, quam vitæ exemplo, colloquiisque familiaribus eos allicere, eorumque animos sibi conciliare. & ad fidei veritatem perducere: ut nos latius infra dicemus.

C A P U T VI.

Quod Minister castitate resplendere debeat, & de evitandis occasionibus.

Duo sunt inter alia, quæ fidei prædicationi vehementissimè obstant, nempe impudicitia, & avaritia, quorum periculum esse solent, veranibus inter infideles commune ac frequens: incontinentiæ propter miram solitudinem ac libertatem, cum perpetua quadam esca libidinis, ex familiarum aspectu, & colloquio familiarium; maxime inter Indos, & alios barbaros, ubi infira est ipsarum familiarum facilitas & rarus pudor: avaritiæ verò & quaestus in ditioribus provinciis non parva se offert occasio. Et ut ab impudicitia incipiam, nihil est viro Evangelico, qui vitam totam supra humanam, & penitus cœlestem ducere debet, ita ignominie ac dedecori quam impudicitia, quæ quantum omnium offendat oculos, quamque reddat virum Ecclesiasticum infamem & aspernabilem dici non potest: quam ob causam etsi sint alia graviora crimina, nulla tamen ab antiquis Patribus gravius reprehensa in homine Ecclesiastico: ut qui præcos Canones legit, merito iniretur ob scelus

semel admissum stuprum irrecuperabiliter de omni sacerdotali gradu, & ministerio Ecclesiastico depelli convictum, Idcirco Apostolus Paulus, & toties & tantopere discipulos Timotheum, & Titum, in quibus Ecclesie Magistros informat, castitatis perfecte admonet. *1. Tim. 5. in omni castitate, inquit. Et rursus ibidem: Te ipsum castum custodis. Et ad Tit. 2. Te ipsum probe exemplum bonorum operum in doctrina, in integritate, in gravitate: ut enim nihil contemptum ita ingenerat preceptoris, ut turpitudine ista & sordes: ita nihil est quod magis admirabilem reddat, atque perfecta quadam, atque omni suspitione libera pudicitia. Admirantur, inquit: 1. Pet. 4. non concurreritis vobis, in eandem luxuria confusionem. Virtutis quosdam celestis id esse, homines opinantur: quod barbari ubi intuentur, adeo suspiciunt, ut vix credant.*

Ad castitatis igitur donum tuendum, & conservandum, præter continuas ad DEUM preces, quantum fieri potest, fugiendæ sunt occasiones, atque vitandæ: tum quia sæpè qui inter barbaros versantur humanis ad virtutem auxiliis sunt destituti: quia cum societas bonorum magnum præsidium virtuti sit, socius enim exemplo suo excitat, sermone recreat, consilio instruit, orationibus adjuvat, autoritate continet, quæ omnia solitarie vivere deficiunt. Quare periculo ferè immenso, ut optime Acoſta *lib. 1. c. 92.* obervavit, expositus est, nisi alias divini us, magna ope adjuvemur, qui solitarius inter barbaros versatur: Tum etiam pudicitia ingens occasio, ubi hominum timor nullus, faminarum mira lascivia & procacitas, pudor penitus ignotus, & occasio frequentissima. Quare etiam timor DEI potentissimus sit, ad resistendum peccato; tamen ubi pudore pariter ac metu destituitur, facillimè nostra labetur in seras: maximè cum apud barbaras feminas, ut *Jos. Acoſta* affirmat, pudor tam deest, ut nihil hac in parte à pecude distet: imò verò cum pecudes pudore non superent, libidine superant.

Quare ut à tantis periculis, & occasionibus Ministri liberentur, danda est opera, ne minus quam duo simul cedant. Erenim Christus Dominus discipulos ad prædicandum binos misit, cum possent tamen singuli plures populos obire. Sed præceptor noster tum consolationi, tum cautioni suorum ipsa societate consulendum putavit tum etiam ædificationi securitatique externorum. Quam formam tenuit postea Apostoli, cum Petrum & Joannem mitterent *Actorum 2.* cum Barnabam & Paulum: cum Judam & Syllam, *Actorum 13.* & rursus *Actorum 15.* Barnabam & Marcum, Paulum & Syllam: atque ita pæne perpetuo.

CAPVT VII

De abdicatione rerum temporalium viro Evangelico necessaria.

Quemadmodum verò impudicitia fæditas despicabilem reddit prædicatorem, ita avaritiæ sordes faciunt odiosum: nec quicquam ma-

gis audientium animos à verbo Dei avertit, dum pietatem quæstum putant: & sicut scriptum est *Sap. 15.* vitæ conversationem compositam esse ad lucrum. Quam professionis Evangelicæ pestem Christus Dominus à prædicaturis discipulis diligentissimè amoluit *Matt. 10.* Nolite possidere aurum neque argentum, neque pecuniam in zonis vestris, non peram in via, neque duas tunicas, neque calceamenta, neque virgam; dignus enim est operarius cibo suo: gratis accepistis, gratis date. Quam diligenter, quam expressè, & minutim inculcatum? cibum solum suo Evangelicæ Dominus permittit, & quidem, ut prædicationis non sit causa, sed fructus. Quarite primum regnum Dei & justitiam ejus, & hæc omnia adjicientur vobis. *Mat. 6.* Sed ne ipsum quidem cibum Paulus excellentissimus Prædicator admittit *1. Theſ. 2.* Sed laborat manibus suis, ne quem gravet, ut sine sumptu ponat Evangelium. Et *1. Cor. 9.* gloriæ docet quod nemini onerosus sit, cum possit oneri esse, ut Christi Aposto-

lus. Animadvertet sapiens architectus fabricam Evangelij quavis commodi specie etiam necessarii impediri, vel certè retardari: unde eligebat potius mori, quàm gloriam suam, id est, fructum Evangelij copiosum perdere. Quare præ omnibus Apostolis non solum amplius laboravit, sed multo etiam uberius fructificavit. Ingenerat revera exspoliatio hæc Evangelica animis hominum admirabilem quandam vim amoris, ut quem tuis commodis insudantem videas, oblitum sui rem propriam negligentem, hanc totis visceribus complectaris, tanquam syncerè & paternè tua curantem: Quare cupiditatem omnem & turpelicrum Principes Apostolorum Petrus & Paulus, in Ministris Ecclesie gravissimè detestantur *1. Pet. 5.* Si qua ergo plaga dolenda est in hac causa, avaritia est.

Denique his duobus, continentia, inquam, & pecuniæ contemptu, ita debet esse præditus Christi Minister, ut nec de ipso suspicio fingi possit. Multa quidem alia Apostolis crimina obiecta ab adversariis fidei Chrysoſt. dicit; ceterum cupiditatis aut impudicitia, etiam ab inimicis & mendacibus nunquam fuisse inculpato, quod in his omnes vellent, nolent, testimonium veritati dare cogentur: id quod in Christo Rege nostro advertere est: cum tamen invidiosissimè, ac iniquissimè oppugnaretur, ac profcinderetur ab impijs. Unde quidam Religiosus in India diuissimè versatus sapienter dicebat, non solum veritatem in hac parte, sed etiam opinionem studiosè esse querendam; ut hypocritam agere interdum minimè pœniteat. Ut enim virginalis fama, sic sacerdotale decus sinistra suspitione, facile violatur. Ita ergo se gerat Minister Evangelij, ut omni momento spectaculum se esse DEO, & Angelis, & hominibus cogitet. *1. Cor. 4.*

CAPVT VIII.

De patientia, labore, & longanimitate in conversione animarum maximè prærequisitis.

Vid. cap. 6. 1. part. Infr. et. Missio- nariis.

Imprimis Evangelij Minister sibi persuadeat, semper fidei prædicationem fuisse difficillimam, & fructificationem Evangelij laboriosissimam longè expectatione nostra. Ut enim omittam dicere, quanta præcesserint, quanta consecuta sint, quæ semen Dei ne susciperetur urgerent, ne susceptum maturesceret impedirent, profectò generalis ratio doctrinæ Christianæ satis per se ipsam verticem formidabilem monstrat. Etenim ratione omni superiora docet, nec probat mores ab omni cupiditate, & gloria alienos instituit, vitijs omnibus funditus everfis, quibus est natura humana plenissima, & diuturna consuetudine obfirmatissima. Præmia pollicetur, quæ non videntur, ea quæ videntur, contemnere jubet: sensum hominis ad ea transfert, quæ sentiri nequeunt: vitam non humanam agere homines vult. Quis igitur facile ac suave patet belluas in Angelos transformare, idque voluntate ipsorum admittere, quibus vis ista affertur? Verè opus hoc non hominis, non alterius cuiusquam, quam Dei unius. Ipse sibi proprium vult. *Hoc est opus DEI*, inquit Joan. 6. *ut credatis in eum. Et nemo venit ad me, nisi quem pater traxerit.* Quare huc debent animum advertere operantij, se non proprium, sed Dei negotium agere, curam omnem Deo ipsi lævè ac promptè laborantes, ac rei exitum ipsi animarum Salvatori relinquentes. Imprimis advertant nihil magnum, nihil gloria dignum sine patientia peractum esse. Certe fides ubi nunc firmiores altioresque radices egit, ibi initia habuit longè difficillima. Quare seminis Evangelicæ fruges non tantum ex præsentibus merendi sunt, præsertim cum Dominus dicat Joannis 4. *Alius est qui seminatur, alius qui metit:* contingere enim potest, ut seminis jaciendi præsens tempus sit, messis verò colligendæ futurum. Quare qui laborant, consolari debent, quamvis pro diligentia seminandi salutis verbum illicò laborum suorum emolumenta non videant, nec appareant statim fidei ac charitatis fructus assurgere.

Joan. 6.

Joan. 4.

Pro consolatione verò & perseverantia Ministrorum placuit hic quædam Antonij Possevinii lib. 4. *Biblioth.* documenta ponere, quibus Christi milites admoniti, patienter laborum suorum fructum expectent, nec animo frangantur, si non statim omnia pro votis succedant, discantque certare usque ad mortem, difficultates superare, & in rebus adversis divino auxilio freti constanter sperare victoriam: est enim hoc servorum DEI proprium, & quamvis apud se ipsos humiles & abjecti sint, in divinis tamen negotiis mirè fortes sunt atque constantes, divinoque auxilio nixi audent alta expectare, ingentia conari, nihilque arduum, nihilque magnum ducentes, immensa quadam magnitudine animi maxima quæque moliantur.

Initia, inquit Possevinus, bonarum omnium artium, sicuti & semina rerum naturalium solent esse minima. Ex ipsarum enim progressu sensim altitudo divinæ bonitatis innotescit: idè enim nec multos nobiles, neque multos potentes, sed infirma mundi elegit.

Cur initia bonarum rerum parva. 1. Cor. 1.

Secundò rerum quarumlibet arduarum, (uti naturalium quoque) progressui temporis spatium necessarium esse. Ita enim rebus paulatim crescentibus ipsius Divinæ Majestatis lux, atque cognitio suaviter mentibus illabitur. Quam quidem unico intuitu perfectæ jam rei, completi animo non posse, sicut succedentibus sensim incrementis novi lucis radiacem oculorum nostrorum commodius illustrant: præterquam quod ea, quæ ex illius omnipotentis charitatis officina prodeunt, si illico absoluta prodirent, non ipsi DEO, sed alienæ fortassis causæ adscriberemus, *Quasi manus nostra esset excelsa & non DEUS faceret hæc omnia.* Nec verò, quia tritium in terra diu latet, aut super terram mentes aliquos sine spica dumtaxat herbescit, idcirco de maturitate desperamus, alioquin nec parentes plantarent earum arborum semina, quæ non sibi ipsis, sed posteris fructum solent adferre.

Temporis necessitas in rebus arduis, & cur.

Tertiò accedit, quod ut agens non agit, nisi in passum benè dispositum; ita materia præparanda prius est, quam introducatur forma. Neque enim peritus medicus esse censetur, qui antefortiora pharmaca, seropia, & leviora medicamenta non adhiberet.

Temporis necessitas in rebus arduis, & cur. Deut. 32. Nota.

Quartò, rerum ad convertendas animas, ac denique ad Ecclesiam vel fundandam, vel (ubi religio concidit) instaurandam spectantium firmitas, non solum diuturni temporis spatium, verum etiam labores, sudores, miras vexationes, & sanguinis ipsius effusionem ferè semper requisivit. Nam ita se magis divina vis exerit, dum (quasi ex allisis lapidibus ignis) claritas veritatis erumpit, ut varij advertebatij, atque certamina, varijs virtutem amantibus coronas pariant.

Materia omnem esse præparandam.

Quintò, certissimum est ac passim in divinis Scripturis patet, a DEI voluntatem esse, ut homines salvi fiant, Deumque nolle aliud b quam nostram sanctificationem. Itaque quicquid nobis præter peccatum accidit, ad quod humana voluntas cogi nullo modo potest, id nullam habet rationem mali: proinde labores, persecutiones, verbera, revera malum non sunt: alioquin hæc omnia filius DEI non elegeret. Quamobrem & nos eadem in divinò negotio procurando alacriter sustinere debemus, certissimi DEUM manum suppositurum esse, ne ultra id tentemus, quod ferre non possumus, quin cum tentatione proventum quoque daturum.

1. Tim. 2. 2. Pet. 3. 1. Thess. 4.

Sexto sacra litera docent, sit reliquorum, ita proborum & innocentium hominum peculiatem à DEO curam haberi. *Qui vos tetigerit, inquit, tanget pupillam oculi mei. Et: Qui habitas in adjutorio altissimi in protectione Dei calis commorabitur.* Hinc fit, ut apud DEUM anima unius cum timentis magis aestimetur, quam mille filij impij. Itaque qui nihil in tota sua vita ageret aliqd quam ut hominem unum accuratè vias Domini doceret, is sane tanquam Angelus Dei operam suam utilissimè poneret. Cum autem aliquis amicus

1. Cor. 10

Peculiaris cura Dei erga bonos. Zach. 2. Psal. 91.

cu: Dei efficitur, nihil non obtinere potest à Deo:

Psal. 144 Qui voluntatem timentium se facit. Qui enim apud Principem aliquem gratiosissimus est, multò plura unico verbo, & momento ab eodem, quam reliqui plurimi, ne multis quidem supplicibus libellis, ac diuturno studio assequuntur. Notissimum autem est illud exemplum ancillæ Judææ, cujus unius operâ uti voluit DEUS, ut à lepra Naaman Syrus liberaretur, ac DEUS verus inter ipsam perfidiam agnosceretur & coleretur.

4. Reg. 5. Luca. 4. Septimò, firmissimè quilibet sibi persuadeat, bona & sincera DEO inserviendi desideria nunquam sine divino numine nobis immitti. Ea verò si sedula charitate foveantur, ad exitum tandem à DEO perducunt, cujus opera cum perfecta sint, is etiam cum dat velle, largietur haud dubiè & perficere.

§. 1. Exempla idem probatur.

Octavò, exempla veteris Testamenti hæc omnia comprobant, illudque ingens fidei & patientiæ

1. Pet. 3. Noë, qui centum totos annos arcæ edificandæ, ac tantum octo animabus humanis asserendis impendit. Unde postea factum est, ut ex invicta patientia paucissimæ illæ animæ totum postea terrarum orbem instaurarent. Quare non parum sciat se profecisse, qui paucissimos cum DEO conjungit, eosque in tuto collocat. Tertia verò sunt reliqua, sed tamen expendenda, quæ in Moysè, qui

Exod. 13. Genes. 17 greges pascebat in Abrahamo, in cujus semine benedictæ sunt omnes gentes; & in alijs inter summas quæque difficultates, Deo nunquam suos deferente, evenerunt.

In Christi- Nonò, Christus JESUS æterna Patris sapientia, totius boni & veritatis fons, se ipsam evidentsissimum constituit exemplar, ex quo rationem expectandi, patiendi, & lucrandi animas, petere debemus. Spinas certè, flagella, clavos, vulnera, & ipsam crucem ostendit: quibus ipse regnum fundatum est, ut & nos aliqua ratione tanto exemplo excitemur; & inde præsidium, ut prece-mur, sic assequamur.

Rom. 9. Decimo, cum hoc Opus non currentis sit, sed voluntis ac misericordis DEI, expectanda ira patris horra est, & temporis plenitudo, ut cum in ejus manu omnia sint posita, nos item ipsos in ipsius manu ponamus, divinæ ejus voluntati oratione primum, deinde reliquis rationibus sincerissimè cooperantes, qui major est corde nostro, ut inquit exemplar. Apostolorum, & idem Evangelista.

Undecimò, Apostoli & reliqui antiquissimi viri sancti, hanc ipsam Domini semitam in Evangelio annuntians iterunt. Ac cum S. Jacobus octo solum animas in regno Gallæciæ Christo Domino adjunxisset, utilissimum tamen laborem impendit. Per illos enim denique Gallæcia, magnæque pars Hispaniæ convertita est, & divinitus factum est, ut cum vivantem Apostolum audire non luisissent, ad ejus demortui memoriam, & sacrum ejus corpus visitandum, reliquiasque, voti causa, deinceps è toto terrarum orbe, Compostellam accurreretur; cujus præsidium per tot sæcula implorant, atque adeo etiam nunc implorant. Ita S. Apollinaris duodecim annos in Ravennæ suburbis demoratus, terque ad eam civitatem rediens, licet denique martyrium subiit, operi tamen inchoato constantissimam operam navavit. Quare quod vivens efficere non potuerat, decedens ex hac vita consecutus est. Sic Ravennates per tot sæcula insignem venerantur Doctorem & Patro-

num, quem non uno supplicio majores illorum excruciarunt.

Alij verò, qui varijs & pluribus cruciatibus plures annos fuerunt attriti, sic tamen perseverarunt in orando, ut denique feritate deposita civitates patientiam eorum admiratæ, fidem Christi receperint. Quæ quidem omnia possent nostram foecordiam & veterum excutere, si jessemus quales esse deberemus, aut haberi volumus. Cum verò in primitiva Ecclesia fundanda Christus Dominus voluerit, ut trecentos ferme annos quicunque Pontif. Max. fuere, horum plerique omnes pro ejus fide martyrium, aut varias persecutiones subirent; sanè intelligitur non esse ignavi, aut commoda vel studia quærentis propria, salutis animarum procuracionem. Illud autem crebro memoria repetendum est, qui sibi colligendis & abnegandis enixius vacarunt, ijs DEUM fuisse usum in magnis negotiis fidei. Perspicax enim divinæ majestatis oculus aptiora instrumenta cognoscit, & deligit, per que eos in momento temporis sæpè efficacius agit, quam diuturno tempore per plerosque homines, qui vel sibi, vel mundo melius alijs sapere videntur. Quod cum in multis, tum in S. Antonio perspicuum fuit, qui Alexandriam veniens, brevissimo temporis spatio, miram Arianis intulit cladem, quam fortassis perdocti, aut prudentes multi (licet Catholic) longissimo vitæ spatio non intulissent.

Duodecimò, qui sibi blandientes existimant, si sibi ipsi à labore temperent, fore, ut & diutius vivant, & ideo animarum conversioni diutius operam sint daturi, non intelligunt, si Apostoli ipsi, quibus pæne solis post Dominum JESUM ædificium Ecclesiæ ni-e-batur, id spectassent, neque sanguinem nec vitam profudissent: quod tamen efficacissimum fuit antidorum perfidiæ tollendæ, ac fidei stabilendæ; addo item majori operatoriorum numero ad gloriam DEI propagandam excitando.

Decimo tertio, si peregrinationes & acta viro-rum Religiosorum cogitemus, quan-ope-re-nem-pe divinam gloriam propagarunt, dum Gentium remotissimarum salutem paucissimi paucissimorum annorum spatio in Indijs Orientalibus, Occidentalibus, Meridionalibus & Septentrionalibus promoverunt; intelligemus plurimos (probos alioquin homines, qui sibi diutissime vixerant) ne minimam quidem fructus partem, præ illis Ecclesiæ DEI attulisse.

§. 2. Lucra animarum unde aut impediuntur, aut retardantur?

His rationibus atque exemplis ubi erimus præmuniti, declinandæ erunt lucrandarum animarum impedimenta, quæ pæne ad sequentia rediguntur.

Primum, quod per sapientiæ divinæ vias nolunt plures incedere, quæ omnino vult, ut in multa patientia, paupertate, nuditate, quociescunque occasio id ferat, cælestia quæramus. Cum enim incommodis in Dei obsequium tolerandis, aut suorum judiciorum abnegationi nolunt assuetudine, minus amantur à DEO, minus ad ejus negotia adhibentur, qui magis semetipsos, quam DEUM, ac magis ea, quæ sunt privatæ voluntatis, & amoris proprii, quam animarum salutem diligunt.

Secun-

Pont. Max. ferè per 300. annos fuerunt Martyres.

S. Antonius infert cladem Arianis.

Non esse cessandum à labore ob spem vitæ longioris.

Debita media necessaria ad D. ædificiū.

Cibus & mensa hoc est Cruce Christi sumendus.

Secundò, hujus potissima causa est, quod nunquam alie gustant, quam suavis sit cibus, qui de mensa Crucis Christi Domini, hoc est, in multa tribulatione sumptus, in corde coquitur, ubi, &c. ex charitate anime, quasi eluriantur, & manducantur.

Tertio aut quoniam proprii nominis honorem (quasi soli magni ij sint concionatores, qui frequentiores habent auditores; aut multa verba effundunt) tanquam scopum ac præmium suorum laborum stultissimè sibi præfixerunt.

Quartò aut in studiis curiosis, & inutilibus pro eorum curiositate potius quam pro ratione, tempus, quæ preciosissima res est, insumunt. Id interim, quod præ manibus habent, & ad quod missi sunt, fallaci torpore omitentes.

Quinò, aut forsàn, quoniam declinantes alias confusiones, indirectè nec sincerè, vel quæsi verunt, vel saltem amant ipsarum missionum occasiones, in quibus dum propriæ voluntatis radix vivescit, divina virtus atrescit, & Christi Domini voluntati ponitur obex.

Implicatio in secularia desideria

Sextò, aut se negotiis secularibus falso boni protextu, implicantes, non intelligunt, quid sibi temporis in rebus ejusmodi pereat, vel quantum admoveant obicem spiritualium negotiorum progressui, non cogitantes, quam circumspicè cavendum sit, ne cælum cum terra misceant, qui cum se cælestibus rebus profus addixerint, proini, & præcipites ruunt in mundanas & terrenas.

Novitas in fide ac pietate insinuanda damnium affert.

Septimò, aut superiorum, & meliorum consilia sic spernunt, ut de suo capite novam insinuandæ fidei, & pietatis rationem invenere, aut inveciam se sui, vel hæreticis quoque Principibus, præstatio aliquo juramento, temerè, vel calido potius astu, quam prudenti simplicitate docere, quæ fidei sunt audent. In operibus autem (ut Basilus inquit) contra præscriptum superiorum factis majus peccatum est, quam bonitas eorum similem operum sit; Quæ tamen vix ulla esse potest, dum insinuari fides tentatur, alia, quam decet, ratione. Sed & æquum est (ait D. Bernardus) ut qui DEO non obedit, huic inferiori parti, id est, caro non obtemperet. Ac nullo alio vicio magis præcipitem Diabolus Monachum pertrahit, ac perducit ad mortem, quam cum cum neglectis consilijs Seniorum, suo judicio persuaserit, definitionique confidere: sicut Moyses Abbas monuit apud Cassianum.

Collat. 2. c. 11. Præpositus ordo.

Octavò, aut quod ea in corporis parte, in qua positi sunt, manere nolunt; vel præpositè tractant, quæ essent ordinatè tradenda; vel denique ea docere alios volunt, quæ ipsi nondum perceperunt, cum vera humilitate consilere.

Nondò, aut venentur, quin si quos ad Christum Dominum, & ejus Ecclesiam adjunxerint, hi demum Sacerdotes Catholicos non sint habituri, qui eos excolant. Potens autem est DEUS suscitare ex lapidibus filios Israel. Quare nec desitè. e Patres antiqui aliquibus convertendis operam suam impendere, licet nulla tum spes assurgeret presentium operariorum; qui verò conversi sunt, ipsi per se divina tantum gratia nixi à Gentilium erroribus dia abstinerunt, ac non paucos post annos, à DEI bonitate ad illos missi sunt alij Sacerdotes, qui eos iterum Sacramentis muniverunt.

Matth. 3.

Decimò, aut quod omnia spiritali cura suorum domesticorum salutis, alijs vacant, cum qui eam deserit infideli sit deterior: certos autem pro incertis relinquere, nec ordinatæ charitatis, neque

Suorum cura præponenda alijs.

sinceri judicij, ac providencæ divine voluntatis est argumentum.

11. Aut suæ quieti, & commodis privatis eorum vitam prætexunt, qui sese (nisi ad Carthusianorum, aut similitum institutum vocati sint) contemplationi dedidèrunt. Ita enim quoniam in eos, qui proximorum salutem vacant, turbationes plerumque cadunt, studium interioris pacis obtendant, semetipsos potius quam alios fallentes. Interea verò meditari nolunt eos, qui reverte se totos vitæ contemplativæ addixerunt, omnia mundana reliquisse: sub aliorum obedientia humiliet, ac diu vixisse, incommoda panè incredibilia volenti animo subijisse: omnem quietem, uti athenas insuperabiles, abs se amovisse. Quo verò tempore hæretis, & alia persecutiones Ecclesiam DEI oppugnaverunt, non desuisse eos, qui vita contemplativa relicta cucurrerunt, ad certanda pro fide Christi bona certamina, sicuti de Aphaate, & Isaac memoria prædictum est. Interim autem, dum orationi vacabant, maximam vitæ partem nullo panè cibo traducere eam in vinea Domini (oblata occasione) strenuè laborarunt. Quod ipsi quoque Magdalenæ (meliorum licet partem elegerit) scimus contigisse.

Quæti proprii negotiis pro salute animarum proponendum.

12. Aut quod sese frustra tempus terere existimant, si inter mercatores veliantur, quoniam hi ab illicitis commercijs abstinere nolentes, viam sibi salutis præcludunt. Nam & in er tales aliqui reperiuntur, qui pietatis studio incensi, exemplo alijs relinqui possint, multa verò alia peccata queunt impediri, quia his sublati radix uluratum avaritia ope divina potest evelli. Ac ut illa evelli non posset, minor cerèdè pæna futura est ijs, qui reliqua peccata demiserunt, præterquam quod justificatur divina Justitia, quando misericordæ vijs illi noluerunt insistere.

Luce. 10.

13. Aut quoniam divinam gratiam, qua erant ornati, cum aliquò mitterentur, aliquo peccato commisso amiserunt: quod nisi celeri contritione, & Sacramentali confessione (cum primum Sacerdotem legitimum adire possunt) eluant, cæciores in dies fiunt, & in alia peccata graviora prolabantur.

Peccatum mortale impedit progressum salutis animarum, Invidentia Charitatis fraternæ maximum malum.

14. Aut denique quoniam alijs prosperè negotiorum divinam agentibus, non solum laud congratulentur, verum etiam invident: quæ fraternæ gratiæ invidentia, cum adversus Spiritum sanctum horribile peccatum sit, sanè fontem divinæ gratiæ in illis citissimè exsiccat.

§. 3. Impedimenta superioris capitis quomodo tollantur.

Et verò non satis est impedimenta hæc nosse, sed quibus rationibus sint submovenda intelligendum est.

Primo id autem sit peccatorum propriorum, & pronitatum ad malum sedula & assidua consideratione, atque amoris proprii diligentissima extirpatione. Utrumque autem certe assequimur, si nos nihil ex nobis esse, nos item (ut agebat S. Catharina Senensis) nunquam DEUM rogasse ut nos crearet meminimus.

Peccatorum nostrorum consideratio utilis.

Secundo si ex innumeris tentationibus, quibus à DEO sapientissimè permittimur oppugnari, cogitemus, nos quidem (si possemus) illas libenter à nobis amoluituros: at quando hoc efficere non possumus, sanè quid ipsi sumus; facile cognoscimus.

Tertio,

Tertio, divinae bonitatis accuratissima perpen- sione; quam in bonae voluntatis largitione cog- noscimus: atque item, quod sepiissime nobis sub- trahit occasiones, ne ruamus in deteriora peccata; quod beneficium infinitam meditando, & ex ani- mo gratias DEO agendi materiam praebet.

Quarto contritionis assequenda vigilantissimi- mo studio, & non dilata confessione sincerissi- ma peccatorum, cura obfirmato proposito ea re- linquendi, & fructus poenitentiae dignos faciendi; quam ad rem multum facit id, quod in vita B. Ca- tharinae filiae S. Brigittae de confessione integrè fa- cienda scriptum est.

Obedi- entiae amor. Quinto, obedientiae amore, & obsequio erga eandem obedientiam re ipsa promptissime im- penso.

Sexto, sedulo studio assequendi idiomatis eo- rum inter quos versantur, quod sanè docendo pueros Catechismo facilè fit.

§. 4. *Acquid praestandum ni lucra animarum fuoesserint.*

Quod si ne his quidem rationibus lucra ani- marum successerint, tum cogitandum est, nos esse verè indignos, quibus DEUS utatur ad aliorum animas convertendas, tum quoniam sepiissime erga nostram ipsorum salutem frigidissimi fuimus, tum quod diligentissime aeternum aliorum, & nostrum interitum peccando procuravimus.

Iosue 12. Deinde nos nisi (tanquam Iosue) possumus tri- ginta & unum Reges debellare, posse saltem ex- ploratores esse, aut immittere, qui populo DEI referant quanta viderint in terra promissionis: vel munus ipsorum exploratorum à nobis posse praestari, ut alios fortiores excitemus ad praelia Domini praelianda: quemadmodum Eremita ille sine peregrinus fecit, qui ex oriente veniens, au- ctor fuit, ut Pontifex maximus in Gallia sacrum bellum ad Hierosolimam recuperandam indice- ret.

Quod si ne exploratores quidem esse possi- mus, saltem ipsas sarcinas custodiamus, Deique operariis humilem operam praestemus, cum scri- ptum sit, *aquam futuram esse portionem eorum, qui ad sarcinas remanent, & eorum qui ad praesidium profici- cuntur.*

Ita quoque, nisi ob scelera nostra olim patrata idonei sumus DEI templo aedificando, quoniam scilicet (quod David Regi à DEO obiectum est) etiam ipsi nos sanguinum viri fuimus, saltem aut occasionem praebemus, aut materiam paremus aliis, ut suo tempore per alios id fiat. Quia in re dignum illud est, quod perpendatur, quod qui- dem Paulus *Croesus lib. de arbitrii libertate scrip- tum reliquit; ait autem: Aedificari voluit DEUS templum nomini suo, & hoc ut non nisi innocens, & be- nè immaculatus extrueret. Duo ad hoc reges cuncti vi- ribus eliguntur, utriusque ad adiutorium divina custodia promittitur: Ad David siquidem dicit DEUS: Veritas mea & misericordia mea cum eo. De Salomone verò testatur: Ipsum elegi tibi in filium, & ego ero ei in Patrem. Ex his duobus templum Domini unus preparat, alter aedificat: preparat senex, perficit puer. Dignum est enim, ut sanctum Domini templum san- ctus aedificet. Preparat (ut dixi) senex, sed quasi post- quam peccare cessavit: perficit puer, sed tamen penè, cum adhuc peccare non ceperit. Ille ante peccavit, hic postea; ille multum peccando aedificare non meruit, iste multum peccando, quod aedificaverat dereliquit; & in- ter haec mirabiliter ordinata sancta disponit, ut inter*

Psal. 88.
2. Reg. 1.
Corpo- rios Sa- lomom quam David templum aedifica- verit.

duas aetates, quod perpetuum in homine esse non pote- rat, pro capto tempore inveniret. Hac ille.

Et veò notandum quod ipse quoque inquit *Lib de li- Orosius his verbis: At si vis apertius accipere testimo- monium, quia cum utique possit DEUS, tamen pro ipsa tria. ordinatione non faciat, dicit ad Petrum: An putas me modo non posse rogare Patrem meum, & exhibebit mihi plusquam duodecim legiones Angelo- rum? sed quomodo complebuntur Scripturae? Quia sic oportet fieri. Vides ergo quia Operator temporum temperat virtutes, & ratio dispositionis mis- set potentia patientiam. Deinde ait Dominus: Recon- de gladium in theca. Fieri enim non potest, ut ca- licem quem dedit Pater, non bibam. Et tamen DEUS nihil non potest, nec est quicquam quod non faciat nisi forte quod nolis non oporteat, non propo- nat.*

§. 5. *Exemplo, & monitu idem fulcitur.*

Atqui cautio, quam B. Ignarius huic negotio adhibebat, magni momenti est. Quærenti enim, unde inter tot difficultates, ardua quæque ipsi suc- cederent, respondit se in difficilioribus quibus- que negotiis, ita rem totis viribus DEO commen- dare consuevisse, ac si nulla humana industria, nul- la alicujus cooperatio ad ea perficienda præter DEUM ipsum esset adhibenda. Cum verò id faceret, tum ita cooperari se solitum ad eadem ad exitum perducenda, ac si nihil DEUS in illa con- ferret: quippe qui sciret DEUM inprimis esse cog- noscendum auctorem omnis boni, ac sine quo nihil effici possit: & tamen quando divina sapi- entia cooperationem exigit suarum creaturarum, in eandem toto pectore esse incurribendum: quam ob rem arduarum quarumcunque rerum ad DEI gloriam spectantium ajebat semper exitum se fuis- se consecutum.

Sed & ubi res è voto successerint, tum tantò Ori- gines qui debemus, memores eorum, quæ de Origene multis illo doctissimo scribit Nicephorus. Ille enim (ait) causa fa- cum plures, atque ipsum suum genitorem Marty- ris fuit res præmississet in cælum, summosque labores in miserè convertendis animabus pertulisset, ita ut è domo in domum, per foramina quædam ad fidem pio- rum fovendam, inter summa pericula penetraret, tandem quia humilitatem & se ipsum non custo- dit, in multos errores miserimè cecidit. Itaque *1. Cor. 10* qui stat, videat ne cadat: & qui mittitur, caveat ne exeat extra se.

Potè sicut ordinari, & instanter operari de- bebemus, quæcunque divino auxilio manus nostra Applicatio potest efficere, ita applicandæ omnes potentie po- sunt ei rei, quæ tanti momenti est, quanti est salus tentia- animarum. Quæ de re procurandum ferit esset, ut rum. quæ scripta sunt de applicatione potentiarum ani- mæ nostræ in spiritualibus exercitijs, ea altissimè perciperemus. Interea verò non desit humilis, af- fidua, & fidelis oratio, qua petamus à DEO, ut no- stris iniquitatibus parcens, non desistat tamen pro sua ineffabili misericordia, meliores in vineam suam operarios mittere, totque innocentium & puerorum necessitates potius, quam nostra pec- cata respiciat. Quæ oratio quotidie habita non re- dicit vacua.

Denique eorum auxilium Sanctorum apud Christum Dominum implorandum est, qui in iis regionibus, in quibus versamur, fidei fundamenta DEO favente jecerunt. Quorum Sanctorum vi- tas meditatè perlege, e multum refert: cum qui- bus initiis Respubl. & cultus divinus institutus est, ad

Ex B. Ig- natio fundat. Soc. Jesu dictum dignissi- mum.

1. Cor. 10

Applica- tio po- tunt ei rei, quæ tanti momenti est, quanti est salus tentia- animarum.

ad eadem initia referenda sit ejusdem instauratio.

Horum autem ea legantur, qui duriora & longiora tormenta percelli sunt, qualia Clemens Ancyranus petulit, qui vices octies Martyr fuit, cum viginti & octo annorum spatio mita percellus fuerit.

Quod si laboris, sollicitudinis, & periculorum aliquem tædeat, ubi ista susceperit, cogitet, num revera credat ignem purgatorium esse, atque an multa centena annorum horridarum pœnarum, cum momento laborum hujus vitæ libenter vellet commutare, tunc enim se alacrius operi accinget.

Singulis porò diebus non cesset illud Apostolicum orare, Domine adauge nobis fidem. Sed in cœcis hæc, quæ xpc in Patris sapientia pronuntiavit, scribantur in corde: Sicut palmis non potest ferre fructum à semetipso, nisi manserit in viti; sic nec vos nisi in me manseritis: Ego sum vitis, vos palmites, qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum: Quia sine me nihil potestis facere. Si quis in me non manserit, mittetur foras, sicut palmes, & arefcet, & colligent eum, & in ignem mittent, & ardet. Si manserit in me, & verba mea in vobis manserint; quodcumque volueritis petetis, & fiet vobis: in hoc clarificatus est Pater meus, ut fructum plurimum afferat, & efficiamini mei discipuli.

Joan. 15.

Lib. 4. cap. 13.

Quod in illud h. c. facit, Mater DEI loquitur (inquit B. Brigida) Qui conducit operarium ad laborandum, dicendo ei: Porta arenam de littore, & inquire in quolibet onere, si forte ibi invenire poteris granum auri, non minor erit merces ejus, si nihil inveniret; quam si reperiret multum. Sic etiam est cum illo, qui verbo, & opere ex divina charitate laborat, ad profectum animarum, non enim erit minor merces illi, si nullos converterit, quam si multos: sicut magister dixit exemplum: si, inquit, bellator, qui ad præceptum Domini sui egrediens ad bellam, & habens velle fortiter dimicandi, rediret sauciatus, nullam habens captivum, non minorem mercedem obtineret, amisso bello propter voluntatem bonam, quam si victoriam fuisset consecutus: sic est etiam cum amico DEI: Nam pro quolibet verbo, & opere quod faciunt propter DEUM, & ut anima emendantur, nec non & pro qualibet hora tribulationis, quam patiuntur propter DEUM, coronabuntur, sive multi convertantur, sive nulli. Hactenus Antonius Possenus.

CAPVT IX.

De exemplo vitæ maximè in prædicatore Evangelico necessario.

IN Evangelico ministerio & orationis præsidium, & vitæ innocentiam ac integritatem necessariam esse diximus: restat nunc ut de exemplo vitæ dicamus. Nulla alia major ad cohortandum vis & efficacia, quam exemplorum: exempla enim majus pondus habent, quam verba, & ad faciendam populis fidem, & ad animos permovendos magis præstant. Quare Christus Dominus, & Apostoli ipsi si magnopere ministris vitæ exemplum commendaverunt: Sic luceat lux vestra coram hominibus; ut videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum, qui in cælis est. Divus Paulus ad Titum scribens c. 2. In omnibus (inquit) præbe se ipsum exemplum honorum operum in doctrina, in integritate, in gravitate. Et primò in hoc excellit verbis exem-

Matt. 5.

Tit. 2.

plum, quod quasi lumine adhibito, ad virtutem, & fidei nostræ functiones certum iter demonstrat, in quo itinere magna solet esse obscuritas, maximè in rebus spiritalibus, quæ sunt à sensibus remotissimæ; & quas insuper tenebrarum princeps tenebris suis perpetuo magis obscurare conatur. Itaque, ut dici solet, picturas atque imagines rudibus hominibus libri instar esse: sic exempla quoque ipsa libri sunt, grandibus quibusdam literis conscripti, quæ in ipsos oculos etiam negligentis incurrere possint.

Est præterea ille quoque duplex exemplorum fructus, qui à Seneca Epist. 6. optimè indicatur: Plus tibi, inquit, vita vox, & convictus, quam oratio prodierunt: primò, quia hominis plus oculo quam auribus credunt: deinde quia longum iter est per præcepta, brevè & efficax per exempla: brevè, quia sine multa verborum circuitione, ut fit in concione, nec definiendo aut dividendo, virtutis natura aperitur, sed potius eam exhibendo, & representando: ut exempli causa, si Casarem dicendo describere velis, longo sermone opus sit, neque eum tam perspicè pingere possis: si vero ipsum sillas momento temporis, ex ipso conspectu, multò clarius & certius cognoscatur. Sic enim cum Franciscus leprosum lavabat: cum Ca. harina Senensis maledicæ mulieri tam constanter famulabatur, haud paulò melius & compendiosius docebant, quid amor proximi, quid sui ipsius odium postulet, & quatenus progredi debeat: quomodo humilitas, & patientia exercenda; quam si longa & accurata oratione hæc omnia declaranda suscepissent: ita ut non immeritò dixerit Magnus Basilii in Reg. suffor. Interrog. 17. Ad animum illius, qui ventris libidinis serviat, per vellendum, & ad frugem revocandum meliorem nullam cuiusvis generis orationem posse excogitari opinor, quæ tantum valeat, quantum vi solum continentis alicujus aspectus.

Accedit deinde illud etiam, quod idem Seneca addit de hoc doctrina genere, ut non solum breve sit, sed etiam efficax: primò enim, & maximum est, quod quicquid sit, cum ab alijs factari videmus, non adeo arduum esse, & à nobis quoque posse fieri judicemus: nam quæ libris, vel quæ voce dixeruntur, profertilla quidem ad mentem instaurandam, sed plerumque difficultas, quam ostendunt rudibus præferunt, & non expertis. Asperum quiddam & odiosum objicit: quod cessat, cum eadem alterius exemplo expressa, & in usum producta spectamus. Sicut si de montis jugo dubitetur, an sit superabile, nihil certius facit fidem, quam si multos jam superasse, & in eo jam stare conspiciamus. Docet hæc Gregorius 9. Mor. 35. Quæ verba illa Job: Instauras testes tuos contra me, hæc interpretatur, ut hi testes sint homines justi, qui ipsa vita DEI præcepta, & eorum præmia contestantur; ut qui præceptis non accendimur, saltem exemplis excitemur, atque in appetitu rectitudinis, nil sibi mens nostra difficile æstimet, quod perfectè peragat ab alijs videt. Quare exemplum non modò difficultatis metum tollit; sed etiam ad ea agenda occultis quibusdam stimulis incita: ut præclari è S. Leo Serm. de S. Laurentio: Facilis, inquit, ad exhortandum sit oratio, efficax ad suadendum, validior à tamen sunt exempla, quam verba, & plenius est opere docere, quam vocari. Nam etsi exempla omnia, etiam scripta & antiqua multum valeant, ut experientia ipsa compertum est: sine ulla dubitatione, multò magis poterunt recentia & viva, maximeque domestica, quibus ipsi assiduo interfumus. Manifestum est enim, quam nos vehementius ea morantur, quæ nos ipsi spectamus, quam quæ ab alijs audimus: quò acrior est

Exemplorum fructus duplex Seneca.

S. Leo

ocu.

oculorum sensus, quam aurium: præsertim cum scriptura, ut dicta sit, non ita rem repræsentare, eisque omnes circumstantia, in quibus præcipuus est animorum motus, exprimere possit.

Exempla
moverit.

Habet etiam exemplum robur ad promovendum non utcumque, sed & id quidem suavissimè omnino, & placidissimè: & præ se fert quandam auctoritatem, quæ ad animos excitandos maximi est momenti. Nam quemadmodum frustra de rerum omnium contemptu, ac de aliis Evangelicis virtutibus disseritur, cum auditor conspiciat ipsum concionantem vel divitiis abundare, vel honoribus, aut externa gloria, ita, quis dubitat quin multo certius credit, si hominem illum res humanas contemnere, qui eum contemptum ipsis factis & re ipsa præ se fert, quam eum, qui si modo ita affectus est, tamen eum contemptum animo inclusum tenet?

Est etiam auctoritas quedam in hoc vitæ genere nam cum major mortalium pars, tum voluptatibus, quæ sunt quedam blandissimæ dominæ, tum ceteris presentibus bonis capiuntur: quos deinde perspicunt in vitis tam facile oblitescere, quibus & se ipsos, & alios captivos teneri sciunt, eos vero suspiciunt, ac tum tacitis cogitationibus tantam præstantiam admirantur, tum etiam apud alios maximis efferunt laudibus, eaque mirifica quedam res multitudini videtur: ac merito iudicatur eos omnino se ipsos, suas cupiditates subegisse, mundum omnem cum suis præmiis despectisse, magno excelsoque animo esse, & in jis divinas quasdam inesse virtutes, & pro diis eos habere. Cujus verò vita despicitur, necesse est ut etiam prædicatione contemnatur. Non ergo alijs proderit sine vitæ puritate, & splendore operariis.

Quare cum hæc rerum desipientia, vitæque exemplum Ministrum ita faciat admirabilem, cerè statuendum est, hoc esse ad persuadendum omnium potentissimum miraculum: nihilque aptius, nihil gravius ad invidelium conversionem promovendam esse posse. Qui autem hoc non habent, eos planè magno adjumento carere, & ut ita dicam, potissimum instrumento, ad hunc fructum & serendum, & demerendum. Unde Apostolus *Timoth.* discipulo charissimo, inter alia, exemplum potissimum commendat dicens *1. ad*

1. Tim. 2. Exemplum esto fidelium in verbo, in conversatione, in charitate, in fide, in castitate.

Ac tandem, quid ad fidei nostræ confirmationem, conciliandisque Evangelio Infidelium animos, vitæ integritas, & exemplum proferat, ostendit *Chrysostr.* *Homil. 46. in Matth.* Qui aperte hæc esse putat causam, cur & Apostolorum tempora tam fructuosa fuissent, & sua jam tempora tam sterilia essent, & infecunda: *Si homines, inquit, duodecim terrarum orbem converterunt, cogita, quanta sit malitia nostra, qui ne subditos quidem nostros corrigere possimus, cum tamen simus tam multi, ut decem milibus mundis pro fermento sufficere valeamus. Sed dices, Apostoli signa habebant, atqui non signa eos mirandos effecere. Multi enim qui demones ejiciebant, quia peccatores erant, nihil tale fecerunt, sed puniti sunt. Quid est igitur quod eos magnos ostendit: pecuniarum contemptus, gloria despectus, ab omnibus vitæ hujus negotiis ereptio: qua si non habuissent, etsi mortuos suscitassent, non solum nullos juvissent, sed etiam seductores astimati essent.*

Qui *Homil. etiam 6. in 1. Epist. ad Cor.* de eadem re agens, inquit: *Quod etsi in presentia signa viderentur, quis tamen persuaderet: qui exteriorum aures non*

Thom. à Jesu Oper. Tom. 1.

*bis accommodaret, cum tantopere increbrescat malitia? Etenim probata Christianorum vita majorem apud multos auctoritatem sibi vendicabit quam signa: siquidem hæc apud imprudentes, & malos homines, malam concitant opinionem; Vita autem pura etiam ipsum diabolum majorem in modum obstruere poterit. Hæc ille. Quibus ego addiderim, inter Apostolica signa ad subjungendum orbem in obsequium Christi hoc maximum exiisse. Signa (inquit Paulus) Apostolus mei facta sunt super vos, in omni patientia, in signis, & prodigiis, & virtutibus. Vide obsecro, qua ratione inter signa Apostolatus primum locum tribuit patientiæ, secundum miraculis & prodigijs. Atque ad *Thessal.* *Ipsi scitis fratres, introitum nostrum ad vos, quia non inanis fuit, si d. autè passus & contumelijs affectus. Ubi qualis fuerit vita, qui mores, quam ab avaritia, ab adulatione, à fastu omni remoti: id verò pro certo, & insuperabili veritatis annuntiata testimonio profert. Sit vita pura & innocens in Christi prædicatore, & hoc signorum omnium vim obtinebit.**

Tantumque juvat vitæ integritas, ut solo minus *Niceph.* mulierculæ captivæ exemplo, *Georgios* ad fidem *Georgianiad* adductos tradat *Niceph.* *lib. 3. c. 34.* Quæ cum alias semper pudicè, castèque vixerat, fidem tum captiva quoque nihil de pietate, sanctioreque *conversu.* instituto remissa. Nam diu, nocturne pietatis exercitia exhibebat, jejunijs plurimum vacabat, continueque precationibus insistebat. Ex quo quidem admirationi barbaris fuit. Quibus sciscitantibus, cur tantopere sese assigeret, ita se suum DEUM colere respondit, qui Christus esset. Nihil ex hoc amplius admirari barbari, quam novitatem nominis, mulierculam in honore habuerunt.

Mos gentis erat parvulos cum ægrotarent per vicinas domos à matribus circumferri remedia exquirentibus. Mater quædam eum puerum aliquandiu circumtulisset, nec salutare quicquam invenisset, captivam adiens, ejus opem petiit, illa se humani nihil scire testata est, sed DEUM quem coleret: Christum, desperatam ab hominibus salutem posse conferre. Parvulumque elicio suo super imponens, & orationem ad DEUM fundens, sanum matri reddidit. Impletur ibem facti tumor, & ad Reginam perlatus est, quæ dolore quodam afflicta, ad captivam se ferri curavit, cum illa regiam domum ingredi recusasset. Reddita est Regina sanitati, atque admonita, ut in Christum crederet, & eam coleret, qui salutem præbuisset. Rogavit Regina virum, ut Christianus efficeretur, quod quamquam ille promississet, segnis tamen erat, nec sæpius ab uxore compositus baptizari curabatur, non tam fidei hostis, quam dubius.

Contigit eum in altissimas silvas ire venatum, quod cum pervenisset, coorta subito tempestate, ita tenebræ cuncta operuerunt, ut nec ipse comites cerneret, nec cerneretur ab illis. Ignarus quid ageret, promissionis conjugii factæ recordatus est, Christumque rogavit, ut si DEUS esset, ex tantis eum periculis eriperet. Nec mora, dies reddita mundo est, & Rex ad urbem incoluntis perductus, qui Regina, quæ gesta erant, miraculi loco exposuit. Vocatur captiva, audit consilium ejus illa rejicienda idola, & Christum colendum dicit, etique supplicandum, & Basilicam faciendam. Convocato populo Rex Evangelium prædicat, & nondum factis initiatus sit suæ gentis Apostolus. Credunt viti per Regem, fæminæ per Reginam. Constituitur templum magni operis: & elevato pertinaciter murorum ambitu, columnæ collocantur. Sed prima, ac secunda erecta, tertia nullis machinis erigi

H potest,

potest, nullisque viribus, cum ad noctem usque laboratum esset Recedentibus cunctis, sola captiva apud templum in oratione perseverat. Postera die, prima luce redeunte populo columna reperta est supra basim in aere suspensa, quantum esset unius pedis spatium. Magnificaverunt omnes DEUM, veramque captivæ fidem recognoverunt. Quibus mirantibus, ac stupentibus, sensim supra basim suam nullo contingente deposita est, & summa cum libratione descendit. Mox reliquæ columnæ magna facilitate erectæ & collocatæ sunt: perfectum templum: & populi fide confirmatâ, suadente captiva, totius gentis legatio ad Imperatorem Constantinum mittitur, res gesta exponitur, & sacerdotes peruntur, qui ceptum erga se munus impleant. Ferunt Constantinum non minus hoc nuntio lætarum, quam si gentes Romano imperio incognitas, & ignota regna vicisset, indeque Iberis jucundissimo vultu satisfecisset.

Eadem prædicandi formula Ministris necessaria.

Ad vitæ denique exemplum valde expedire nemini dubium est, ut qui in ipsidem provincijs & regnis sunt, eisdem diverforum Ordinum professores, eandem prædicandi formulam, & doctrinæ Christianæ docendæ modum teneant, ne diversam fidem & Religionem annunciare videantur: præcipue tamen in eis se strictissimo charitatis vinculo consentiant; quo facile quodvis perficietur: contra tamen nihil ita perturbat, labefactat, evertitque surgentes messes, ac mutua in eis Evangelicos ministros dissensio, atque contentio. Scriptum est: *Unus edificans & alter destruens, quid*

Ecd. 3.4. proficit ei, nisi labor? Et turtus: *Non est dissensionis 1. Cor. 14. DEUS, sed pacis.* Et alibi: *Si quis videtur contentiosus 1. Cor. 11 esse, nos talem consuetudinem non habemus, neque Eccl. 18. esse DEI.* Et vix certè est illi, qui unum scandalizaverit ex his pusillum, qui credunt in Christum. Omnia ergo in charitate fiant, omnia secundum ordinem, omnia in vinculo pacis: nihil per contentionem, neque per inanem gloriam: non quæ sua sunt singuli considerantes, sed ea quæ aliorum.

Itaque sibi modò adjuvamento ut sint, omnibus modis curandum est, omnes DEI oves pascant, salutem earum querant, non querentes quod sibi utile est, sed quod multis, ut salvi fiant.

CAPVT X.

Deficientia in ministerio sancti Evangelij requisita.

Post orationem assiduam, morum integritatem, ac vitæ exemplum, jam ultimo loco de scientia in ministerio Evangelico requisita dissendendum est. Quatenus autem peritam esse oporteat Sacerdotem, satis ex Patrum Canonibus constat. Nam cum prædicandi verbi Dei fungatur officio, cum sit hoc proprium Pastorum atque Doctorum, eum esse oportebit, quem Paulus describit: *Amplèntem eum, qui secundum doctrinam est fidelem sermonem, ut potens sit exhortari in doctrina sana, & eos, qui contradicunt, arguere.* Qui hæc præstare non potest, remerè Doctoris in Ecclesia usurpat locum: majus sibi juxta *Jacobum* judicium summons. Quod cum tantæ magnitudinis, tantæ etiam periculi sit; nemo satis præstare potest, nisi missus à Domino, *Quomodo enim, inquit, Rom. 10. prædicabunt, nisi mittantur?* Quare nisi ex officio incumbat, aut majorum auctoritate imponatur, aut

Tit. 1.
Jacob. 3.
Rom. 10.
Quanta

ipsa charitate aperitè peturgente suscipiatur, nemo onus Angelicis humeris formidabile subire audeat.

Qualis verò, & quanta debeat esse sapientia Ministri, eum facile in specie determinare, cum præcipue res pensanda sit, ex qualitatibus nationum, & gentium, quibus Ministri destinantur. Alius enim scientiæ gradus in convertendis Judæis, sive Hæreticis, aut Schismaticis, alius verò in Gentilibus prærequiritur. Nam ad agendum cum illis, linguarum peritia, ac in Theologia & Scriptura sacra, non mediocriter esse versatum requiritur: quamvis sæpè non tam disputationibus, quam vitæ integritate, exemplo, & oratione plus emolumenti, quam ex disputationum congressu succedat.

In Gentium verò prædicatione panis, qui in Europa abundat, nobisque præ copia panis vilescit, admirabiles parvulis illis esurientibus epulas præberet, cum apud has gentes non tam scientiarum notitia, quam charitatis zelus desideretur. Requiritur tamen, ut primum quis symbolum, mysteriaque fidei præcipua norit exponere, pro capto auditivum: mox præcepta divina quæ aut severentur, aut violentur: tum quæ ad Sacramentorum intelligentiam usumque pertinent: ac modò probatè ille vitæ laude floreat, non magnopere ego scholarum apparatus, reconditamque illam doctrinam, in eo desiderarem: quippe cujus munus magis prudentia quadam, atque ingenij morumque barbarorum peritia conficit, quam subtiliori literatura. Ut enim Magistri Novitiorum in Religiosis domibus (ut prudenter consideravit P. Acosta lib. 4. c. 10.) eliguntur, virtute, prudentiaque præstante, ipsaque usu rerum spiritualium: propterea cum ea *ars artium* sit, non tam paginis evolvendis, quam inrens spiritus motionibus discernendis paratur: tamen cum fundamentum istud jacitur, vitæ purioris, ac sensus exercitati, ad discretionem boni & mali, Sanctorum Patrum lectio, ut *Gregorij, Basilij, Bernardi*, diviniæque Scripturæ præsertim meditatio plurimum adjuvet: ita planè in moderatione Barbarorum, qui novitij quidam sint Religionis Christianæ, & quidem quibus omnia divina, & ecclesiastica valde nova, valde inusitata occurrant, exoptanda esset eximia quadam vitæ sanctitas in Ministro DEI, cum pari prudentiæ ac dexteritatis laude conjuncta. Scientiæ verò is modus, eaque mensura, quæ communiter oportuna est; ut sciat quæ forma Catechismi servanda, quis ordo Sacramentorum tenendus: quantum sibi liceat in disputatione, quæ sine reservata crimina. At Barbarorum ritus, & avitas superstitiones, non nisi longo reru usu deicere potest.

Notandum verò, quod si in plerisque mediocri quædam doctrina sufficiat, oportere tamen esse inter Ministros aliquos præstantes Theologos, quos ceteri consulant, & à quibus veluti à fonte veritatis doctrinam hauriant. Nam & ad veteres pellendos errores, & ad novam fundandam tuendamque Ecclesiam Theologia doctrina magno opere est necessaria: in exordiis enim rerum omnium, maximè Religionis, præcipua quadam sapientia, & industria opus est; quemadmodum in novis plerumque stirpibus videmus accidere, ne error in principio sit: quasi originalis, & in ceteros traducatur, maximè que eum in fine esse contingat. Præcipue cum in novis regionibus novisque plantationibus, nova negotia, novi mores, leges, contractusque occurrant, aliaque magnæ difficultates se offerant; quibus nisi sacræ doctrinæ

in Min
st. o re
quiratur
sapientia

Consa-
end. c. p.
10. supra
ci. In-
structionis
missiona-
riorum
Joan. 2
JESU
MARIA.

Theolo-
gia ne-
cessitas.

Arinx lux & cognitio adfit, in magnis ignorantie tenebris maxime periculo salutis aeternae homines versentur: necesse est

CAPVT XI.

De peritia linguarum Ministris S. Evangelij necessaria.

Copiam sermonis, loquendique facultatem ei, qui docendi partes suscipit, adesse oportere nemo dubitat; quam obrem Apostolos suos, non ante ad docendas gentes Christus misit, quam gentium linguas S. Spiritus dono loquerentur. Fides enim, sine qua saluus esse nemo potest, ex auditu est, auditus autem per verbum Dei. Hic ergo sita est salus gentium in verbo Dei: quod sane ad homines pervenire non potest, nisi vocibus hominum deferaur: quas qui non percipit, verbi Dei vim sentiet nunquam. Quia una in re vel maxime sudare oportet: ubi servum Christi si hominum amentia, quamquam enim duri ac molesti labores sint alienae linguae discendae, barbaricae praesertim: tamen & gloriosa victoria est, & dulcissimi fructus, & Dei charitatis illustre testimonium.

Igitur si quis salutis animarum studio inflammatus est, ut optime Iosephus A costa prosequitur, sibi is ferre non praesumat, nihil praeclearum sperare oportere, nisi sermonis primum callendi indefessa cura sit. Si enim is, qui suppet idiotae locum, ad tuam benedictionem, quam non intelligit, non potest dicere Amen: quamvis tu bene gratias agas, sed ille nihil edificatur: quoniam modo concionanti tibi, quamvis mirabiliter, quamvis divine de Christo, populus ignora lingua, & profundi sermonis respondebit in eo de suo Amen, hoc est, animi praebit assensum? Quomodo, quamvis tu recte loquaris, edificabitur ad fidem & dilectionem frater, cum voces tantum sparguntur in ventum, ac more Babylonica confusionis, qui sermonibus dissident, nequaquam sensu, animique conspiciantur? Quare nihil commotius, aut certius est, quam ut homines probari, atque integri, sermonis barbari curam suscipiant, familiarissimam consuetudinem habeant, copiamque ad discendum sibi parent, tum arte, tum exercitatione diuturna. Neque enim alia via orbis terrarum reliquis ad gratiam Christi pervenit, quam verbi Dei fortis instantique praedicatione. Sicut in Actis Apostolorum saepe legimus, & Ecclesiasticae omnes historiae tradunt.

Neque vero alius aditus, aut alia via infidelibus ad Christum aperienda est, quam assidua, efficacis, ipsique accommodatae praedicationis verbi Dei. Nam praeter documenta divina plurima, eademque gravissima attestatur nobis copiosissimè id ipsum rei experientia. Si enim quem Barbari nati fuerunt linguae suae peritum Concionatorem, attentissimè eam audiunt, magnopere delectantur facundia, ipso dicentis impetu rapiuntur, atque ore hiantes, oculis immotis haerent suspensis: sibique invicem dicunt, nunquam se Christi legem talem cognovisse, aut audivisse: quidam concionis vi cor ipsam citius afferunt. Quod si qui populi aliquid vel intelligentiae, vel probitatis praesentent, praeter ceteris inveniantur sine ulla exceptione, ij esse maxime, qui Sacerdotes aut habuerunt, aut habent veteranos, sermonis sui peritos. Perditissimi vero omnium, qui novos & imperitos Magistros ab Europa recenter sortiti sunt, quorum in-

Thom. à Jesu Oper. Tom. I.

fantiam egregiè rident, elinguesque contemnant.

Itaque elaborandum est Ministris, atque studio & tolerantia, sermonis facultas paranda: id enim quamvis difficile ac negotiosum sit, non tamen fieri nequit. Et quamvis linguarum lectiones, sive Grammaticae peritiles sint, verum haec omnia instar umbratilis pugnae, & palaestrae potius quam acies. Ad rem ergo veniendum est, & frequent collocatione cum infidelibus agendum, ubi audiendo ac loquendo sermo familiaris fiet. Inde ad conciones progrediendum, ut pudore, metuque deposito, saepe & audacter errandum, ut aliquando non erretur. Initio quidem memoriter & res & verba discenda, mox etiam sequentur verba res ipsas. Ista quidem, dicit opinor aliquis, praecipere in promptu est; exsequi vero perquam remotum. Ita sane est, attamen & labor omnia vincit, & laborem facit jucundum propensio animi. Ac certè nulla in hac causa major difficultas est, quam avertit voluntates hominum. Quam obrem si Sacerdotes Ministrive multum in animarum conversionibus proficere cupiunt, illud modum omnibus curent, ut recentes ab Europa, antequam fervor ille, & sitis animarum intercescat, nulla alia re occupentur, ac detineantur, quam accuratissimo studio discendae linguae illius gentis, ad quam appulerint, & postquam didicerint, exercendae. Hoc nisi fiat, vix aliquid perficietur, quod experimen- o compertum habemus. Sapienter ergo & religiose, ut refert Ios. A costa lib. 4. c. 9. Dominicanae familiae Patres in Indij Occidentalibus inviolabili staturo, venientibus ab Hispania, totum primum annum, nihil aliud quam studium sermonis injungunt. Anno integro exacto, ad fructificandum mittunt: quod utinam omnes sequeremur exemplum; fieret paucis annis sine dubio plus quam alias effectum est plurimis.

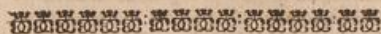
Praeterea est perquam necessarium, ut regionis, in qua degunt, sermone loquantur omnes. Sunt enim necessaria omnia ista praesidia, ut facultas paratur verbi divini Gentibus annuntiandi. At si quis vel per occupationes urgentes, vel per minus felicem ingenij sortem, tanta consequi nequeat; non debet continuo sibi ab hoc DEI opere vacandum esse existimare, silentioque vitam agere. Potest enim multis modis facultatis suae exiguitatem adjuvare. Primum, si doctus ipse cum sit, & virtutis probatae, socio utatur sermonis perito, quem ipse sententiam fecissim doceat, & quid, quoque modo dicendum sit, instruat: eamque, ut Moyses Aaron, interpretem habeat: ut per illum potius ipse loquatur. Non quidem ut aliter alterius verbis reddendo verba, loquatur in interpretis more, (quod frigidum est, tamen si ne id quidem contemnendum) sed summam potius edoctus, ante concionem, oratoris partes impleat, si socius contingat idoneus & fidelis.

Praeterea non esset utilitatis exiguae, si aliquot ipse Conciones, & brevem aliquam Catechismi expositionem memoriter disceret, atque ea idem tunc repeteret apud Barbaros. Neque enim verendum est, ne eos repetitione offendat: neque tam isti indigent magnis & exquisitis rationibus, quam quibusdam facilioribus, accommodatis, iisque saepius repetitis. Nam & gloriosissimus Dei praeco S. Franciscus, eo modo instituisse Fratres suos simpliciores praedicatione perhibetur. Et B. Franciscus Xaverius apud Indos ea industria multum in conversione gentium profecit. At id quidem Ministris non difficile, infidelibus autem perquam modum foret, ut in missionibus loca subinde mu-

H 2

en ur

tentur, doctrina verò eadem ubique repetenda sit, ut parvulis hoc Evangelij præbeatur. Edidit nuper Summus Pontifex Paulus V. pro diligentia in linguarum peritia acquirenda Breve Apostolicum, quod hoc loco inferendum censui.

PAVLVS EPISCOPVS Servus Servorum Dei.

AD Perpetuam rei memoriam.
Apostolica servituti onere, infirmitati nostra à Domino, inscrutabili consilio ejus, imposto, assidue admoemur, sapientibus, & insipientibus constitutos nos esse debitores; ut scilicet per ministerium nostri Apostolatus, qui sapiunt, quod sanctus docet Bernardus, non despiciant; qui non sapiunt, sapiant, & qui desperaverunt, respiciant: quibus verbis instrui nos satis perspicimus, ut fideles in fide, & charitate conservare, infideles ab infidelitatu tenebris educere, & hereticos, ac peccatores à pervertitate erroris, ac servitute peccati liberare, aspirante gratia DEI, à quo omnis sapientia, pastoralis sollicitudine procuremus.

Cum vero præceptum Domini lucidum illuminet oculos, ac testimonium ejus fidele sapientiam præset parvulis, omni vigilantia procurare debemus, ut Predicatores, & Doctores verbi DEI ad opus DEI operandum instructi reddantur in dies magis, & partes suas, quantum cum Domino fieri potest, ad gloriam ejus, & utilitatem animarum quotidie melius, & feliciter adimplant. Cui rei plurimum conducere satù constat Linguarum cognitionem, Hebraicæ præsertim, Græcæ, Latinae, & Arabicæ: hæc enim conversione infidelium opportunissima esse dignoscitur, quando magna eorum pars aut Arabi, è loquitur, aut intelligit: ac si unquam reliquarum trium Linguarum notitia in Ecclesia DEI utilis fuit, verbis nostris proficere utilissima est: hostis enim huic mani generis Linguarum scientia, singulari dono DEI hominibus tradita, ad ipsius Largitoris contumeliam, & fidei suæ Catholica detrimentum, nunc ut cum maxime abutitur.

Quamobrem s. l. rec. CLEMENTIS PAPAE VII. Prædecessoris nostri, quantum conditio temporis patitur, vestigiis insistentes Motu proprio, & ex certa scientia, maturaque deliberatione nostra, deque Apostolica, nobis attributa potestate plenitudine, hæc nostra perpetuò valitura Constitutione sancimus statuimus, & ordinamus, ut in cujusvisque Ordinis, & Instituti Regularium, tam mendicantium, quam non mendicantium, etiam quomodolibet exemptorum, & Apostolicæ Sedis immediatè subjectorum, studijs omnibus, trium Linguarum hujusmodi, Hebraicæ videlicet, Græcæ, & Latinae, in majoribus verò, ac celebrioribus etiam Arabicæ Doctores, Regularis quidem, & ejusdem Ordinis, si in illo harum Linguarum sufficientem notitiam habentes sint, si minus secularis, aut alterius Ordinis Regularis, qui illas actu, & diligenter doceant, habeantur, si studia in Orbibus, & locis existunt, ubi Linguarum prædictarum peritos conducendi facultas est: studium verò Locorum, ubi hujusmodi Doctores desunt, cum primò in alijs studiis, ubi Lingua hujusmodi docebuntur. Scholares tantum profecerint, ut docendi alijs idonei fierent, de istis Scholaribus provideatur.

Quòd, ut citius & facilius fieri possit, & sperati fructus ex Linguarum hujusmodi studio appareant, omnibus, & singulis Regularibus Superioribus sub indignationis n. s. p. eadem auctoritate, tenore præsen-

tium præcipimus, & mandamus, & si ipsi negligentes fuerint, eorumdem Ordinum Regularium apud nos, & Sedem Apostolicam Protectoribus injungimus, eorum conscientias desuper onerantes, ut omni cura, & sollicitudine quantum citius provideant, ut Schola Linguarum hujusmodi quamprimum instituantur, ac Doctores prædicti deputentur, eorumdemque Linguarum Lectionibus Scholares assignentur, qui illis sculam, & assiduam operam navent. Hi verò Scholares ut alacrius huic studio incumbant, volumus, & decernimus, ut in promotione ad Doctoratus gradus, & ad alios sui ordinis honores illi, ceteris paribus, præferantur, qui in cognitione trium saltem Linguarum prædictarum profecerint, ita, ut ad illas docendas apti sint. Non obstant, Constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, ac quibusvis statutis, & consuetudinibus, privilegia quoque, indultis, & litteris Apostolicis, quibusvis Universitatibus, illarumque Rectoribus, ac Ordinibus prædictis, & illorum Superioribus, & personis sub quibuscunque tenoribus, & formis, ac cum quibusvis etiam derogatoriis derogatoriis, aliisque efficacioribus, & insolitis clausulis, ac irritantibus, & alijs decretis in genere, vel in specie, ac alias in contrarium præmissorum quomodolibet concessis, confirmatis, & innovatis: Quibus omnibus, & singulis eorum omnium, & singulorum tenores præsentibus pro plene, & sufficienter expressis, & ad verbum insertis habentes, hæc vice dumtaxat specialiter, & expresse derogamus, ceterisque contrariis quibuscunque.

Nulli ergo omnino hominum liceat hæc paginam nostrorum Sanctionis, statuti, ordinationis, præcepti, mandati, injunctionis, orationis, voluntatis, decreti, & derogationis infringere, vel ei ausu temerario contraire, si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursum. Dat. Rome apud Sanctum Marcum, Prid. K. Augusti, An. Incarnationis Dominicæ M. DC. X. Pontificatus Nostri Anno Sexto.

C A P V T XII.

Epilogus de vitæ pietate, exemplo, aliisque prærequisitis in Evangelico operario.

UT summam omnium se è, quæ hæcenus de Ministrorum probitate divinis, quasi ad Epilogum redigamus, placuit hic ex B. Francisco Xaverio, Apostolico viro, quid ipse in prædicatoribus sancti Evangelij desideraret; ex ejus vita per Horatium Turcellinum conscripta ite memoriam revocare. Is igitur lib. 6. vitæ ejus c. ultimo sic scribit:

Horat.
Turcell.
in vita
B. Xaverij

Socios Ethnicis convertendis, Neophytisque erudiendis, operam daturus, non modò lectissimos requiebat, sed huic rei maxime debitos; ut nihil quamvis speciosum ac præclarum tanto præferrent negotio, quo nihil superis gratius, mortalibus utilis reperiretur. Nec magnificus solum conversum hortator erat, sed etiam auctor, plus rebus ostendens, quàm verbis præcipiens. Namque Gentilium conversione, atque instructione in omni vita ipsemet nihil habuit antiquius. Quin etiam Socios, qui ex India, aut ex Lusitania ad eum venissent, ita vocabat in divini hujus Ministerij societatem, ut speciosissimo cuique eam provinciam præmium daret laborum. Primarios quippe viros potissimum tanto munere præficebat, auctoritate

Act. 18.
tem

Aa. 12.

tem sequens Apostolorum, qui *Cum audissent recepisse Samaritanam verbum Dei, miserunt ad eos Petrum & Joannem*, Apostolorum scilicet Principes. Quocirca ceniebat ad Apostolicum munus deligendo viros egregia, diuque spectata fide, virtute, constantia, sanctitate: tum quia tales utique viros res ipsa postulat, tum verò, quoniam usù doctus senserat, eam provinciam esse gravissimis Sathanæ tentationibus, molestijs, ærumnis expositam.

Idem

sancti-

tem po-

tius quã

doctrinã

expeibat

Proinde in ejusmodi Dominicæ vineæ operariis prudentiam magis ac sanctitatem, quàm scientiam doctrinamque expeibat, rarus ad tot tantasque difficultates superandas necessarium profectò esse virtutem; ad Ethnicorum autem conversionem plus momenti sanctimoniam facere quàm doctrinam. Quod si virtutem decoraret eruditio, tum verò aiebat egregios perfectosque Evangelij præcones exstere; Japoniæ maxime oportunis, ceterisque locis, ubi acria Barbarorum ingenia subtilibus interrogationibus Christianam Religionem solerter explorent.

Notitiã

peregrina

lin-

guæ re-

quirebat

Ceterum in omnibus Ethnicorum cultoribus requirebat ingenium, facultatem, ac studium peregrinæ linguæ addiscendæ, haud dubius sine sermonis commercio in Barbaris ad Christum aggregandis, novisque Christianis instituendis nihil admodum profici posse. Itaque Apostolos, priusquam Genes docere aggederentur, divinitus imbutos omnium facultatibus elinguarum. Præcipuè operabatur omnes ingenti animo: tum servandorum cupiditate flagrare, nunquam, ut ejus rei prætermitterent occasionem, sed avidè arripere ut gererentque. In Neophytorum verò salutem atque institutionem strenuè jubebat insti, infantes baptismo expiari, pueros erudiri Catechismo, & ante omnia baptizandis infantibus incuriam vitari, oblivionemque percipiendi, ut quantum humana ope providere posset, nemo profusus periret sine baptismo, unico puerilis ætatis auxilio.

Suadebat quoque ut verbis rebusque, Neophytorum concilianes sibi, studere ab eis parentum loco diligi, colique: sic enim natura comparatum esse, ut amor omnia æqui, bonique consulat, nihilque sit amanti difficile. Quocirca in novis Christianis excolendis, non fortius, quàm perseverantius eorum perferrent vitia, infirmitatem sustinerent, frugemque seminis factæ, laborumque (quamvis sæcæ spei) fructum velut boni Christi Domini agricolæ expectarent: haud ignari, *Qui seminant in lacrymis in exultatione messuros*. Quod si talibus initio Christiani non viderentur quales expererent, ita se cum eis gererent, ut cum improbis filijs boni patres: Dei que benignitate fieri, qui hominum mentes suo demum tempore ad bonam perducit frugem, non diffiderent eos aliquando tales fore, quales optarent. Proinde nunquam desinerent illos omni studio colere, præsertim cum DEUS communis omnium patens, quamvis læsus à nobis, benignè tamen omnibus facere non desistat.

Jam com veteribus Christianis multum temporis esse conterendum negabat, ne fraudarentur novi. Quod si officiosiorum congressus vitari nequissent, & sermones inferendos de rebus divinis, a que ad animarum salutem pertinentibus; ut aut pijs exculti monitis paulatim fierent meliores, aut ceterè colloquiorum severitatem averfati, nostrum nos negotium agere sinerent in instituendis Neophytis.

Thom. à Jesu Oper. Tom. I.

Exiguos verò fructus cum hominum approbatione maximis fructibus cum aliqua vel minima offensioncula potiores ducebat: parvos quippe fructus cum virtutis exemplo perceptos, & diuturnos esse, & semper augeri; contraque ingentes offensionem hominum vitiatos paulatim corrumpi atque intrerire. Itaque eos jubebat adversus omnes facilitatem ac submissionem adhibere, *Pacem*, ut ait Apostolus, *cum omnibus hominibus habentes*; contentionesque maxime cum Religiosis viris ac Sacerdotibus omni ope vitantes. Et simul præcipiebat, ut facilitatis magis, quàm gravitatis memores hilari lætoque vultu exciperent omnes, neminemque omnino aspiciantur, ut *omnis Christo lucrifacerent*.

Hebr. 12.

Discitabat etiam, quod boni virtus non pariat, humanas artes haud quaquam parituras sine virtute. Proinde caverent diligenter, ne pervulgata hominum via dignitatem atque honorem aut expeire viderentur; nec suis diâis, factisve, ad humanam potius, quàm ad divinam tenderent gratiam. Veram utique auctoritatem, egregiæ virtutis comitem, non hominum donum esse, sed Dei. Itaque si quando homines ipsi per se humanis artibus (omisso cælesti præsidio, germanaque virtute) quaerant auctoritatem; divino consilio fieri, ut eam parare dum student, fundius perant: ne scilicet vitia sint hominibus dona cælestia, sed haud secus, quam par est, expectentur è celo: nam quibus in divinarum rerum procuratore hominum gratia, quam DEI potior sit, eos non tam divinum honorem spectare, quàm suum: verum sacrilegam illam ambitionem demum in ipsorum ignominiam exitumque erupturam.

Itaque sibi quisque prima esset cura, suumque animum summa vi excolere; deinde in alienorum culturam animorum verteret curas. Neque enim alienæ salutis consulturum, qui suam negligeret; neque memorem fore aliorum, qui obvisceretur sui. Contraque facillè evenire, ut cui sua salus cordi esset, ejus cura in aliorum quoque redundaret salutem. Quocirca nullum diem rerum divinarum meditatione, & conscientie examine vacuum sinerent præterire, & quod die ecquid in divino obsequio deliquissent, ecqua in re suo officio, aut divinis defuissent conatibus, reputarent: secumque cum suis mentibus circumspecterent, quàm multa per eos DEUS ipsorum vitio efficere desineret potius, quàm quid per ipsos efficeret. Alterum enim modestiæ, absolutæque virtutis incitamentum esse, alterum superbiæ, vecordieque, divina facta sibi vendicantis; qua enim verò non aliam pestem perniciosioris pijs hominibus repetiri.

Puerilis porro ætatis educationem præcipuum opus existimans, monebat, ut Christianam doctrinam puerorum gregibus, quoad ejus fieri posset, per se ipsi traderent, nec intermissio tam frugifero opere, neque aliis commisso. Ceterum neminem puerorum offenderent, irritarentve, sed ad veniam faciles in levioribus noxis conniverent. *Remittentes minas*, ut monet Apostolus; quo scilicet timida ætas alacrius salubrem capere disciplinam. Adversus Magistratus Præpositosque Ecclesiasticos moderatione tenderent modestaque: neque ullis, quamvis ingentibus eorum delictis, atque injuriis lacessiti, cum eis ullo modo susceperent simulates. Ferendo enim & dissimulando magis quam obstitendo superiores vinci, si minus

H 3

ut

ut suam ipsi cortigant vitam, ac certe ut rem Christianam minus impediunt. Quocirca eos quasi suorum conatum, ac laborum patronos, in fructus emolumentique partem vocarent, quicquid boni perceptum esset, id illis, secundum DEUM, acceptum referentes. Ita demum Christi vineæ operarios plus adjuutorum defensorumque (si forte verbo aut facto ab alijs violarentur) aut certe minus advesariorum habituros.

Jam auctor erat humilitatis benignitatisque ministeria, non minus sæpè quàm libenter, exequendi: in valetudinarijs, publicisque ejus custodiae ægros ac vinculos officii pietatis, corrogatarumque stipe, sublevandi; sed ita ut simul corporibus animisque curandis opera præberetur, inimicitias sedando, odia restringendo, tollendo lites, dissidentes ad pacem atque amicitiam adducendo. His quippe charitatis officijs divinum amorem in animis nostris accendi, aliorum animos ad similia excitari facta; Dei servis ad rei Christianæ propagationem plurimum accedere fidei auctoritatisque. Præcipuè verò temere obloquentium rumores contemnerent, qui sæpè timidorum conatus frangunt atque debilitant. Extat de ea re egregiam præceptum P. Gaspari traditum, quod tale est: *Si tibi pia ministeria obeunt, ut sis, obirent improbi, de illorum vocibus non magnopere laborabis; ne quis animadvertat, te hominum vocibus à Dei obsequio absterri, id vero laborabis. Nam quicumque talibus in rebus falsam infamiam, sermonisque hominum extimescunt, mundi verius quàm Christi milites sunt, utpotè quos humanus respectus magis moveat, quam divinus. Ad ultimum illud tibi antiquissimum esse volo, ut memor te Societatis JESU membrum esse, omnibus in factis, dictisque tali capite & corpore dignis existas. Hæc ex monitis faciliè apparet, non modò quàm sedulo, setioque Franciscus socios exemplis pariter & præceptis, ad omnem prudentiæ ac sanctitatis excoletet laudem: verum etiam quàm valde omnibus in rebus Xaverij & Ignatij sensus inter sese congruerent, quippe cum eodem tempore (et si infinito propemodum locorum intervallo distincti) Ignatius in Italia Socijs præciperet, Franciscus in India. Sed videlicet unus atque idem*

spiritus illa utriusque dictabat, utrobique Societatem ad certam formam disciplinam, caelestemque ambobus prudentiam inspirans. Nihilò autem prudentior Xaverius in præcipiendo quàm in regendo fuit: Quippe ubicunque locorum esset, à Præpositis Societatis subinde omnibus de rebus certior fieri volebat; cunctisque incommodis non secus medebatur ac si adesset præsens. Nam decedens imperabat eis, ut ad se certis temporibus literas mitterent, quibus literis Sociorum tum veterum, tum recentium numerum, genera, facultates, exponerent: nimirum quibus virtutibus præditi, quibus doctrinis & artibus exculti, quibus addicti ministerijs, quas ad res maximè nati aptique viderentur, quæ in unoquoque cupiditas conservandorum animorum emereret, quos quisque ferret fructus, quibus urgeretur angoribus, quibus molestiis, ac morbis tentaretur, premereturque.

Demum (adeò in rebus etiam minimis attentus erat ac diligens) de domesticis famulis, ac servis, de ære alieno, talibusque rebus fieri se jubebat certiorum. Deque singulis vel personis vel rebus, utcumque res posceret, per literas præcipiebat. Nec mandasse contentus, quid facto opus foret, simul imperabat Præpositis, ut ad se quam primum scriberent, an sibi quisque mandata curasset, ut scilicet hoc illis imperium curam acueret exequendi mandata. Ceterum et si ultimas Orientis terras perlustrans in barbararum Gentium conversionem incumberet totus: tamen immensa Oceani spatia remensus Socios suæ fidei creditos idemdem revisebat, ratus sibi pro suo duplici manere partiendas curas, ut sic adesset alienis, ut non deesset suis. Singulati utique industria ac virtute perfecerit, ut si spectes quantum Christi cultum propagaverit, nullum spatium de Societate cogitandi habuisse: sin autem quantopere Societatis res curarit consideres, nihil aliud aut egisse, aut agere potuisse videatur. Hæc Nurfellinus,

